ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

Ιούλης–Αύγουστος
1990 Τεύχος 42
Τιμή τεύχους: £1.00

- Κρίση της Αριστεράς
- Σατανικοί Στίχοι
- Δικοινοτικό κίνημα επαναπροσέγγισης
- Τί θα έλεγε ο Άσιμος για τον Παπακωνσταντίνου
- Αμυντική θωράκιση

Το τεύχος αυτό του "Εντός" βγαίνει δέκα περίπου μήνες μετά το προηγούμενο. Πρόκειται για μιά "δοκιμαστική πτήση", η οποία γίνεται με την πραχτική συνδρομή φίλων, που θεώρησαν την απουσία του περιοδικού ανεπιθύμητη. Με αυτό τον τρόπο μαζεύτηκαν οι £600 που χρειάστηκαν καθώς και το υλικό του τεύχους κι έγιναν οι άλλες σχετικές δουλειές. Έτσι θα σταλούν οι συνδρομές και θα πουληθούν τα υπόλοιπα αντίτυπα αυτού του τεύχους.

Μ' αυτό τον τρόπο λογαριάζουμε να πραγματοποιήσουμε ακόμα δύο ή τρεις "δοκιμαστικές" εκδόσεις μέχρι το τέλος αυτού του χρόνου, με προοπτική ν' αρχίσουμε συστηματική δουλειά τον ερχόμενο Γενάρη, της οποίας η "περιοδικότητα" και το μέγεθος θα εξαρτηθούν από το ζύγισμα των δυνατοτήτων που θα γίνει μέχρι τότε.

Κάνουμε έκκληση λοιπόν, σ' όσους θέλουν να μας διατηρήσουν στη ζωή, να το δηλώσουν έμπραχτα. Αυτό σημαίνει λεφτά: Θα ήταν χρήσιμο όσοι μπορούν να δίνουν ένα ποσό το μήνα χωρίς να τους κυνηγά κάποιος, διότι πλέον το περιοδικό δεν θα έχει κανένα έμμισθο, να μας το πουν.

Αυτό σημαίνει κείμενα: Μία συνεννόηση για το είδος, το μέγεθος ή το περιεχόμενο των κειμένων θα είναι χρήσιμη για να στοχεύσουμε σε κάποια "ενότητα" του κάθε τεύχους.

Αυτό επίσης σημαίνει κι άλλη δουλειά, όπως π.χ. κάποια εθελοντική διατήρηση του οικήματος ανοιχτού κάποια βράδυα την εβδομάδα, ή δημιουργία ενός "παράλληλου" κυκλώματος διάθεσης, κ.λ.π.

Το πολιτικό πλαίσιο στο οποίο στοχεύουμε να κινηθεί το περιοδικό είναι: η πλήρης ανεξαρτησία από τα κόμματα και το κράτος, οι διακοινοτικές σχέσεις στη "βάση" των κοινοτήτων, η οικολογία, ο φεμινισμός, η κρίση της Αριστεράς και άλλα, που κατά τη γνώμη μας μπορούν να συντελέσουν στη δημιουργία εναλλαχτικής σκέψης στο τόπο μας. Αυτά μέσα στο γενικό στόχο μιάς Ανεξαρτησίας χωρίς "κρατικισμό", της δικοινοτικής συνύπαρξης στη βάση των συμφερόντων των πολιτών των Κυπριακών κοινοτήτων, και την αναζήτηση ενός αυτοδιαχειριζόμενου, αποκεντρωτικού και δημοκρατικού σοσιαλισμού.

Για επαφές: Μπορείτε να αφήνετε μυνήματα στο 453831 (ώρες εργασίας" και να μας βρίσκετε στο οίκημά μας Μίνωος 5, Παλιά Λευκωσία, κάθε Δευτέρα από τις 7.00μμ. μέχρι τος 9.00μμ. (δεν υπάρχει τηλέφωνο επί του παρόντος).

τεύχος 42
ιούλης - αύγουστος 1990
τιμή τεύχους £1.00

έκδοση αφιερωμένη στους ελεύθερους πολιορκημένους της Κύπρου

Σχέδιο: Αθηνά Ιεροδιακόνου

«Εντός των τειχών»
το μηνιαίο περιοδικό της παλιάς λευκωσίας
διεύθυνση: μίνωος 5, παλιά λευκωσία,
προσωρινό τηλέφωνο 453831 (Ιούλιο -Αύγουστο)

- διευθύνεται από συντακτική επιτροπή
- υπεύθυνος για το νόμο: κωστής αχνιώτης
- για τα υπογραμμένα κείμενα ευθύνονται οι συγγραφείς τους
- τεχνική επιμέλεια: Printed Matters / desktop publishing services

περιεχόμενα

Όσα σκίτσα φέρνουν την υπογραφή Άη Επικτήτης ή Μ.Σ. Μιχαήλ ανοίκουν στον Μιχ. Σ. Μιχαήλ, (απόδημο κύπριο της Αυστραλίας) και είναι παρμένα από τη συλλογή σκίτσων του "ΥΠΑΡΞΙΑΚΑ"

ΓΙΑ ΕΝΑ ΔΙΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ

(ή γιατί η Επαναπροσέγγιση είναι στο βάθος μια ερωτική, που σ' αυτούς τους καιρούς σημαίνει επαναστατικη επιθυμία)

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ Κύπρου είναι άρρηκτα δεμένη με τη γεωγραφική της θέση σαν το σημείο διασταύρωσης τριών ηπείρων και αναλόγων πολιτισμών. Πολιτικά - στρατιωτικά αυτό σήμαινε ότι το νησί ήταν ένας απαραίτητος "σταθμός χωροφυλακής" ή "διακομιστικό κέντρο" για τις αυτοκρατορίες ή τους άρχοντες που κατά καιρούς επέβαλλαν την εξουσία τους στην περιοχή. Αυτή η συνεχής σχεδόν κατάκτηση - εξάρτηση του νησιού από ξένες δυνάμεις - έχει αφήσει μια βαθειά παράδοση υποτέλειας απέναντι στους ξένους και μια αδυναμία, ως τώρα, να αντιληφθούν οι Κύπριοι τους εαυτούς τους σαν κύριους του τόπου τους, σαν αυτόνομα άτομα σε μια αυτόνομη κοινωνία. Απ' την άλλη, η συνεχής διασταύρωση πολιτισμών και επιδράσεων έχει δημιουργήσει την υποδομή ενός μέλλοντος όπου η Κύπρος θα μπορούσε να λειτουργήσει σαν πολιτιστικό κέντρο - γέφυρα, μεταξύ των πολιτισμών που την περιβάλλουν. Αυτό είναι και το ιστορικό δίλημμα μπροστά μας αυτή τη στιγμή: Μια Κύπρος ενωμένη με αίσθηση της αυτονομίας και των ιστορικών της δυνατοτήτων ή μια Κύπρος διχοτομημένη - προέκταση ξένων εξαρτήσεων.

Η σημερινή ντε φάκτο διχοτόμηση είναι αποτέλεσμα των δύο κοινοτικών εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων (της ένωσης και του Τακσίμ) που εκφράζουν τη λογική της υποτέλειας στην πιο ακραία της μορφή. Σ' αυτά τα κινήματα η ελευθερία του νησιού,

των Κυπρίων, ιδώθηκε σαν αδύνατη από μόνη της – μια λογική που έσπρωξε τον κόσμο να ψάχνει "ομοεθνείς" μεγάλους προστάτες στα κράτη της Ελλάδας και της Τουρκίας.

Οι ρίζες της επαναπροσέγγισης, αντίθετα, βρίσκονται στο δρόμο, στο ανεξαρτησιακό κίνημα ως το 74, στις λαϊκές εκδηλώσεις του 74-77 και στη γειτονιά – την παράδοση του πολιτιστικού πλουραλισμού που χαρακτήριζε το νησί ως τα μέσα αυτού του αιώνα. Σ' αυτά τα πλαίσια μπορεί οι επαναπροσεγγιτές να φέρουν την παραδοσιακή συμβίωση Ελλήνων και Τούρκων σαν απόδειξη του εφικτού της πολιτικής τους, αλλά στο βάθος το αίτημά τους έχει όλη την ανατρεπτικότητα του νέου απέναντι στον παλιό κόσμο. Γιατί η επαναπροσέγγιση είναι ένα αίτημα σε μια μεταμοντέρνα κοινωνία που έχει ήδη στην πλάτη της 30 χρόνια μιας, έστω και λειψής, ανεξαρτησίας και η οποία είναι εξ' αντικειμένου το πληροφοριακό κέντρο της Μέσης Ανατολής. Και αυτό είναι ένα νέο παιχνίδι. Η παλιά συμβίωση, η παλιά ταξική ενότητα των μεγάλων απεργειών του 1948, ή των εξεγέρσεων του περασμένου αιώνα έχει ηττηθεί ακριβώς γιατί δεν ανέπτυξε το δικό της αυτόνομο λόγο και πράξη, γιατί άφησε το Μισιαούλη και τον Καβάζογλου να δολοφονηθούν, γιατί ανέκτηκε τις σφαγές που διανίζουν την ιστορία μας απ' το 58 ως το 74.

Η παλιά συμβίωση δεν μπόρεσε να αντισταθεί στον εθνικισμό και στην πολιτιστική πόλωση και ομοιογενοποίηση που προώθησε στα κράτη που γέννησε σχεδόν νομοτελειακά η "συμφωνία καθ' υπαγόρευση" της Ζυρίχης.

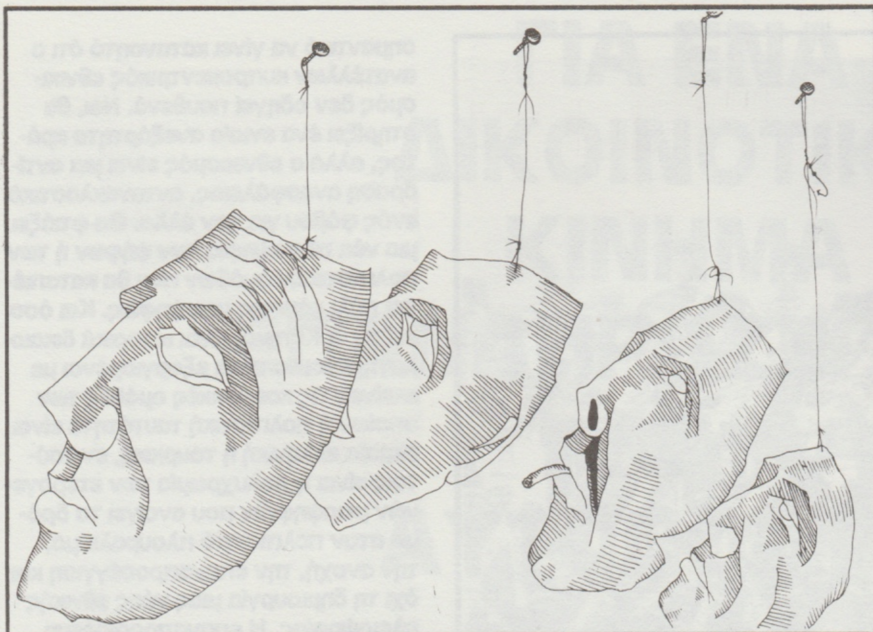
Το παρελθόν πρέπει να ιδωθεί στις σωστές του διαστάσεις, όχι για να επαναληφθεί, αλλά για να ξεπεραστεί.

Ο εθνικισμός σαν ιδεολογία ομοιογενοποίησης, προβολής απειλητικών "Άλλων" και ταύτισης του πληθυσμού με το κράτος, υπήρξε ο βασικός μοχλός του διαχωρισμού. Η εσωτερικευμένη ιδεολογία της εξουσίας εισήχθηκε μέσω των εκπαιδευτικών συστημάτων απ' την Ελλάδα και την Τουρκία και ενίσχυσε το αίσθημα ανασφάλειας των Κυπρίων για τον εαυτό τους, με το να τους προσδιορίζει σαν βάρβαρο ελλειπτικό κομμάτι του εθνικού συνόλου - Ελληνικού ή Τουρκικού. Επίσης διαμόρφωσε τις εσωτερικές συγκρούσεις στα πλαίσια της μυθολογικής σύγκρουσης του Ελληνισμού και του Τουρκισμού.

Υπήρξαμε, λοιπόν, το πεδίο εκτόνωσης των εθνικιστικών φαντασιώσεων των "εθνικών κέντρων". Γι' αυτό είναι **σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι ο ανατέλλων κυπροκεντρικός εθνικισμός δεν οδηγεί πουθενά. Ναι, θα στηρίξει ένα ενιαίο ανεξάρτητο κράτος, αλλά ο εθνικισμός είναι μια αντίδραση ανασφάλειας, αντανακλαστικό ενός φόβου για τον άλλο. Θα φτιάξει μια νέα πλειοψηφία των ψήφων ή των πολιτιστικών ομάδων που θα καταπιέσει πάλι κάποιες μειοψηφίες. Και όσο και αν οι Κύπριοι είναι ιστορικά δικαιολογημένοι να είναι εξοργισμένοι με εκείνες τις κοινωνικές ομάδες των οποίων η πολιτιστική ταυτότητα είναι ακραία ελληνική ή τουρκική, εν τούτοις είναι η πολυχρωμία των ετερογενών μειοψηφιών που ανοίγει το δρόμο στον πολιτιστικό πλουραλισμό, την ανοχή, την επαναπροσέγγιση και όχι τη δημιουργία μιας νέας εθνικής πλειοψηφίας. Η επαναπροσέγγιση προϋποθέτει την ύπαρξη "Άλλων" σαν πειρασμό για την κλειστή εθνική ομάδα. Μόνο έτσι μπορεί η κοινωνία να είναι δυναμική και οι Κύπριοι να επανοικειοποιηθούν τις ετερογενείς πολιτιστικές τους επιδράσεις.**

Αυτή η πρακτική της επαναπροσέγγισης, είναι και άρρηκτα δεμένη με την έννοια της αυτονομίας και του σεβασμού – τουλάχιστον – προς κάθε τι το διαφορετικό. Αυτονομία είναι η συνειδητοποίηση της δυνατότητας αυτοκυβέρνησης και αυτοδιαχείρησης. Πέρα από τα οργανωτικά της συνακόλουθα είναι και μια έννοια ψυχολογική. Το αυτόνομο άτομο ή κοινωνία, κάνει επιλογές και αναλαμβάνει την ευθύνη των πράξεων του/της. Η αποφυγή ευθύνων στην Κύπρο (η μετατόπιση δηλαδή της "ρίζας του κακού" στο εξωτερικό, σε πλεκτάνες και συνομοσίες) ίσως να είναι αποτέλεσμα αιώνων αποικιοκρατίας, αλλά η επιμονή 30 χρόνια μετά την ανεξαρτησία στη ζητιανιά και την υποτέλεια στους μεγάλους (για να μας λύσουν το πρόβλημα), μοιάζει τώρα πια με άρνηση ενηλικίωσης - ανάλυψης ευθυνών. Οι Κύπριοι δε μιλάνε στους Κυπρίους – μιλάνε μέσω τρίτων. Όση αδιαλλαξία και αν υπάρχει απ' εδώ ή απ' εκεί, το γεγονός ότι σ' αυτό το νησάκι υπάρχουν δύο κράτη (άντε το ένα είναι ψευδό) των οποίων οι κάτοικοι για να επικοινωνήσουν (και μάλιστα σε μια εποχή ηλεκτρονική) πρέπει να χρησιμοποιούν μεσάζοντες, θα πρέπει να προβληματίσει σαν καθολική ντροπή. Και όμως η προτεραιότητα στις συζητήσεις δεν είναι γι' αυτό το ευτράπελο ή για τον διαχωρισμό του τόπου – το μάντρωμα δύο πολωμένων κοινοτήτων πίσω από εχθρικά στρατεύματα – αλλά για το πόσα μίλια παραπάνω ή

λιγότερα θα πάρει η κάθε πλευρά σε μια τελική λύση. Κανένας δε θεωρεί ότι ο διαχωρισμός, η μη επικοινωνία μεταξύ Ε/Κ και Τ/Κ φτωχαίνει και τους δύο πολιτιστικά, ότι μας κρατά ακόμα σαν κοινωνία στο επίπεδο φέουδων και τσιφλικιών.

Μιλάμε στους εαυτούς μας και όχι σε άλλους. Η αυτοϊκανοποίησή μας, μ' αυτό το ναρκισιστικό διάλογο ομοίων, είναι χαρακτηριστική της μιζέριας μας. Μας ενδιαφέρει να μας καταλάβουν και να καταλάβουμε τους Αμερικάνους και τους Ρώσσους και όχι τους ανθρώπους που ζουν πέντε μίλια πιο βόρεια ή πιο νότια. Και όμως το κλειδί της αυτονομίας - ελευθερίας μας περνάει απ' αυτό ακριβώς το διάλογο μεταξύ μη ομοίων – ίσως και αντιθέτων. Κάποτε η Ε/Κ κοινότητα πρέπει να περάσει από την Αλόα και η Τ/Κ από το Κίονελλι. Μπροστά στα κοινά μας εγκλήματα, ίσως αναγνωρίσουμε τις ιστορικές μας ευθύνες.

Ο διάλογος Ντενκτάς - Βασιλείου ή άλλων ηγετών, κομμάτων, κ.λπ. είναι διάλογος εμπορομεσιτών. Η επαναπροσέγγιση, της οποίας οι ρίζες είναι τα συνθήματα "η Κύπρος ανήκει στο λαό της", "οι Τουρκοκύπριοι είναι αδελφοί μας", του 74-75 μόνο σαν κίνημα από τα κάτω, απ' τη βάση, μπορεί να εκφράσει την ιστορική της δυναμική. Γιατί στο βάθος η επαναπροσέγγιση, προϋποθέτει μια περιέργεια, ένα πάθος για τον άλλο. Είναι η αντιδιαστολή του εθνικισμού - οι Έλληνες και οι Τούρκοι να ξαναανακαλύψουν ο ένας τον άλλο, όχι σαν βαρβάρους που μας έσφαξαν το 22, το 63, το 67, το 74, αλλά σαν μετανάστες - γείτονες που επιστρέφουν. Σαν αυτόνομες οντότητες ενός κοινού ιστορικού πολιτισμού, που έφτιαξε το Ελληνόφωνο ρεμπέτικο: "που πας Μεμέτη μου που πας;" και τους στίχους του Χικμέτ τη δεκαετία του 40:

"Κι ύστερα γιατρέ
την κάθε αυγή
την κάθε αυγή γιατρέ
με τα χαράματα,
πάντα η καρδιά
μου στην Ελλάδα τουφεκίζεται".

Ελλάδα, Τουρκία και Κύπρος, αποτελούσαν για 30 αιώνες κοινό πολιτιστικό - διοικητικό χώρο, απ' τον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό, ως την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η αποτυχία της κοινωνικής επανάστασης, του ονείρου του Ρήγα για μια πολυεθνική ομοσπονδία, και η δημιουργία δύο εχθρικών κρατών - ιδεολογιών δεν μπορύν να εξαλείψουν αιώνες πολιτιστικής διαμόρφωσης.

Ο Τούρκος είναι η Ανατολή στο ασυνείδητο του Έλληνα, όπως ο Έλληνας είναι η Δύση στο ασυνείδητο του Τούρκου. Ο διχασμένος χώρος είναι και διχασμένος εαυτός.

Η Κύπρος είναι ίσως ο τελευταίος χώρος συμβίωσης με ελπίδα επαναπροσέγγισης του διχασμένου ιστορικού είναι. Γι' αυτό είναι και για χρόνια το κέντρο των εξελίξεων. Ίσως τελικά η πραγματικότητα να είναι ανάποδη απ' ότι την φανταζόμαστε. Η Τουρκία και η Ελλάδα δεν μπορούν να μας λύσουν τα προβλήματά μας. Εμείς όμως, ίσως, μπορούμε να ανοίξουμε τη γέφυρα για τη λύση των δικών τους.

Όσοι υποστηρίζουν την επαναπροσέγγιση και δεν καταλαβαίνουν ότι στο βάθος το ζήτημα αυτό είναι ανατρεπτικό στο διαχωρισμό σαν κοινωνικό, πολιτικό, ψυχολογικό φαινόμενο, αυταπατώνται. Η επαναπροσέγγιση είναι και έκφραση μιας βαθύτερης διαδικασίας ιστορικού γεφυρώματος του ίδιου του ανθρώπου, εξάλειψης της αλλοτρίωσης, αναγνώρηση του άλλου σαν ερωτικού είναι, και όχι σαν εχθρού. Προσφέρεται στους Κυπρίους αυτή τη στιγμή η πιθανότητα να ανοίξουν ένα νέο δρόμο ξεπεράσματος του εθνικισμού και των διαχωρισμών. Κάτι που ίσως μας βάλει και σαν αυτόνομη κοινωνία στο διεθνή χάρτη. Αλλιώς θα μας τραβάνε σε λίγα χρόνια οι 'Μεγάλοι" σε μια διεθνή διάσκεψη, όπως τους Καμποτιανούς τώρα, για μια ακόμα συμφωνία "καθ' υπαγόρευση".

Θα ανακαλύψουμε μέσα μας την ερωτική επιθυμία που καταργεί τα σύνορα ή θα μπλέξουμε με συνοικέσιο πάλι; Ή ας το πούμε έτσι: Θα προτιμήσουμε την αυτονομία - ελευθερία με τις ευθύνες και το δημιουργικό της χάος ή έχουμε βολευτεί και για τον επόμενο αιώνα σαν υπηρέτες πολυεθνικών;

Ο Τζεγκής και η Αλεξία έχουν ήδη βάλει μια υπογραφή στο ιστορικό δίλημμα. Εσείς; ● Α. Παναγιώτου

ΤΙ ΘΑ ΕΛΕΓΕ Ο ΑΣΙΜΟΣ;

Σκέψεις πάνω στην ισορροπία του Β. Παπακωνσταντίνου ανάμεσα στην αισθητική της Αναρχίας και πολιτιστική βιομηχανία

τζάνετ

ΝΑ, ΤΩΡΑ ΚΑΘΕΤΑΙ μπροστά μου, με κοιτάζει με ένα βλέμμα, που είναι μισό βυθισμένο και μισό παθητικό, και περιμένει τις ερωτήσεις μου. Ο Βασίλης Παπακωνσταντίνου φαίνεται κουρασμένος, τα μάτια του βλέπουν αποκαμωμένα και στο πρόσωπό του αντιλαμβάνομαι βαθειές ρυτίδες. Ένα πρόσωπο που είναι τόσο αδιαπέραστο όσο και ευπρόσβλητο.

"Ακόμα πάλι μια από αυτούς του δημοσιογράφους, που οπωσδήποτε δεν με καταλαβαίνουν, "σκέφτεται ίσως. Ίσως..."

Εγώ κάνω τις ερωτήσεις μου στις οποίες ο Βασίλης Παπακωνσταντίνου απαντάει με σοβαρή ρουτίνα. Στο τέλος της συνέντευξης μου φιλάει το χέρι όμως ακόμα κι αυτή η γλυκή ευγένεια δεν αρκεί για να κρύψει το γεγονός ότι οι πραγματικές ερωτήσεις αρχίζουν μετά από την συνέντευξη μας, γιατί...

"Δεν χωράω σε κανένα τετράγωνο. Μη με βάλλετε σε τετράγωνα. Η μουσική μου δεν εκφράζει έναν ιδαίτερο στυλ, αλλά δείχνει την εξέλιξη της ζωής μου σαν πολιτικό, κοινωνικό και κριτικό άνθρωπο. Αρνιέμαι κάθε είδους εξουσίας, την πολιτική και την προσωπική". Έτσι μου απαντάει ο Βασίλης Παπακωνσταντίνου.

"Όμως αγαπητέ μου Βασίλη", σκέφτομαι εγώ, "μήπως είσαι κιόλας σ' ένα τετράγωνο και δεν το νοιώθεις;"

Αυτή η ερώτηση μου έρχεται κατά την συναυλία του, στην οποία τον άκουσα πρώτη φορά "live".

Σε μια συναυλία, η οποία παρουσιάζεται στο Super-club Κεντρί στην Αθήνα, σαν rock-show και στην οποία το ακροατήριο δεν ταιριάζει καθόλου με την μουσική ή με τα τραγούδια. Στολισμένες γυναίκες και άντρες με κοστούμια (και παπιγιόν), επαναλαμβάνοουν τραγουδόντας με πάθος το ρεφραίν "χαιρετίσματα λοιπόν, στην εξουσία" - και βέβαια όχι μόνον αυτό - όταν έρχεται το είδωλο τους στην σκηνή. Ο Βασίλης Παπακωνσταντίνου σηκώνει τα δύο του χέρια πάνω στο κεφάλι και τους προκαλεί να τραγουδίσουν τους γνωστούς στίχους των τραγουδιών του. Οι άνθρωποι για τους οποίους είναι κυρίως γραμμένα τα τραγούδια όμως λείπουν. Δεν μπορούν να πληρώσουν το ακριβό εισιτήριο.

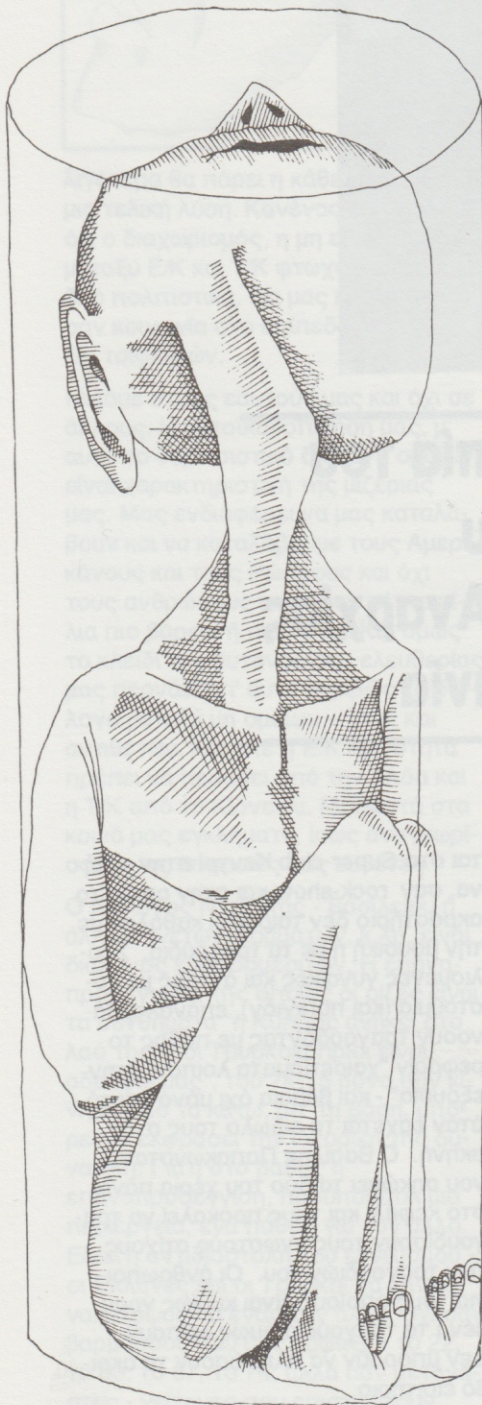
Ναι, το sound είναι όπως πρέπει. Οι

μουσικοί ξέρουν την δουλειά τους αρκετά καλά και η φωνή του Παπακωνσταντίνουν είναι τόσο φοβερή όσο και τρυφερή. 'Ομως οι χεριονομίες του φαίνονται τεχνητές και το χαμόγελό του ψέυτικο.

Ναι, the show must go on... όμως

"Μη με βάλετε σε τετράγωνα," μου έρχονται τα λόγια του στ' αυτιά μου. Και πάλι σκέφτομαι:

"Αγαπητέ Βασίλη, δεν είσαι κιόλας σε ένα τετράγωνο και δεν το νοιώθεις;"

Γιατί, ο Βαϊλης Παπακωνσταντίνου είναι τώρα και για αρκετά χρόνια γνωστός και για πολλούς είναι και ένα είδωλο. Οι δίσκοι του πουλιούνται καλά, οι συναυλίες του στο εξωτερικό και στο εσωτερικό είναι γεμάτες και στο Super-club Κεντρί μαζεύονται τρεις φορές την εβδομάδα οι fans του.

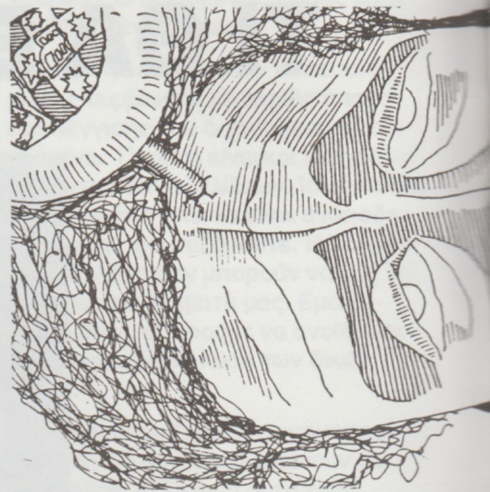
Λοιπόν, ρωτάω τον ευατό μου, δεν έγινε ο Παπακωνσταντίνου κιόλας ένα αντικείμενο, ένα προϊόν της πολιτιστικής βιομηχανίας και τελικά πως βολεύεται αυτή η κατάσταση μαζί με τα λόγια των τραγουδιών του και με τις προσωπικές-πολιτικές ιδέες τους σαν κριτικού ανθρώπου.

Δεν θέλω, και δεν έχω λόγο, να καταδικάσω ή να κριτικάρω τον Βασίλη - ο προβληματισμός που ξεκίνησε εκείνο το βράδυ στο Κεντρί, βλέποντας τον Παπακωνσταντίνου με τους κοστουμαρισμένους οπαδούς/ακροατές του, ήταν περισσότερο πώς μπορεί, και αν μπορεί, κανείς να ξεφύγει απ' το θέαμα και το στημένο παίξιμο σε μια κοινωνία όπου το παν, ακόμα και το προσωπικό στυλ, ή και η αντίσταση, γίνονται καταναλωτικά προϊόντα.

Σε ποιό σημείο σταματάει μια πολιτική "αντικουλτούρα", δηλαδή, μια μορφή τέχνης, που δεν είναι στοιχείο του εμπορικού συστήματος της πολιτιστικής βιομηχανίας, θα υπάρχει σαν σημαντικό στοιχείο το οποίο εξακολουθεί να κάνει μια κριτική στη καταναλωτική κοινωνία χωρίς να την αναπαραγάγει;

Ρωτάμε δηλαδή, σε ποιό σημείο μια τέτοια "αντί-κουλτούρα" αφομειώνεται σαν εμπορικό, πολιτιστικό αντικείμενο και προϊόν, και χάνει έτσι την προοδευτική και ίσως καμιά φορά και επαναστατική ενέργεια της, και είναι αυτή η εξέλιξη μια αναγκαστική εξέλιξη η οποία τρώει κάθε τέχνη και κάθε καλλιτέχνη όπως τη στιγμή που γίνονται αρκετά γνωσταί και με πολλά χρήματα;

Ο Παπακωνσταντίνου και τα τραγούδια του είναι μια κατάλληλη βάση για την συζήτηση αυτού του θέματος, γιατί ο Παπακωνσταντίνου δεν είναι κατά την γνώμη μου σήμερα ούτε ολικό αντικείμενο αυτής της πολιτιστικής βιομηχανίας ούτε στέκεται πιστός στις πολιτικές και προσωπικές θελήσεις και ιδέες του, τις οποίες μου έχει περιγράψει κατά την συνέντευξη μας - είναι ένας δημιουργός που λες στο σύνορο των δύο: της αντικουλτούραςκαι της πολιτιστικής βιομηχανίας.

Ας κοιτάξουμε για αυτό το λόγο με προσοχή, τι μπορούν να εκφραστούν τα τραγούδια του, και τι θα μπορούσαν να εκφράσουν.

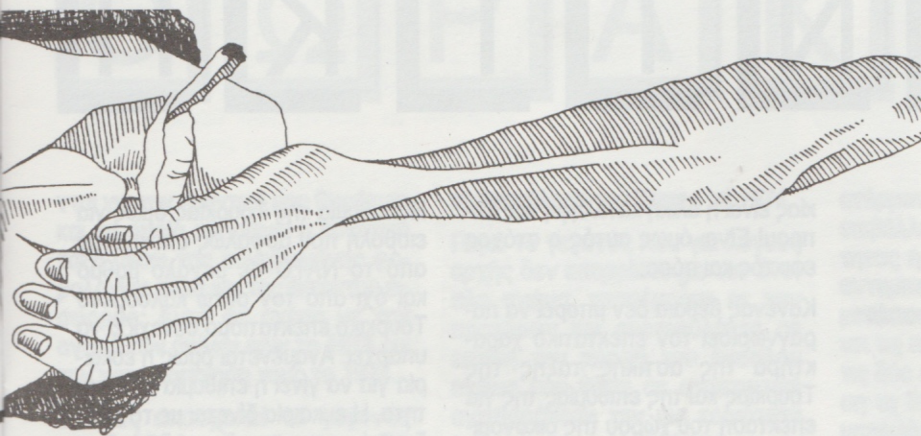
Γενικά η μουσική και τα τραγούδια μπορούν να εκφράσουν κατά κάποιον τρόπο ένα αίσθημα ζωής, που είναι βέβαι α για κάθε άτομο διαφορετικό. Δηλαδή, σε ιδιαίτερα τραγούδια μπορεί να βρει ένα ιδιαίτερο άτομο ακριβώς ή μέχρι ένα σημείο τα δικά του αισθήματα, τις δικές του ιδέες και την δική του ουτοπία. 'Ετσι γίνεται μια ταύτιση μεταξύ του τραγουδιού του καλλιτέχνη και του ακροατή.

Τα τραγούδια και η μουσική του Παπακωνσταντίνου εκφράζουν ένα αίσθημα ζωής το οποίο πραγματικά ούτε χωράει σ΄ ένα ιδιαίτερο στυλ τέχνης, ούτε σ' ένα πολιτικό και πολιτιστικό τετράγωνο. Ιδιαίτερα τα κείμενα τα οποία έγραψε ο Νικόλας 'Ασιμος δείχνουν βαθειά αυτό το αίσθημα ζωής το οποίο αρνιέται κάθε είδους εξουσία ολικά το οποίο αρνιέται την προσωπική και την πολιτική εξουσία που βρίσκεται παντού στην καθημερινή μας ζωή.

Η ζωή (και η μοίρα) του 'Ασιμου μας δείχνουν καθαρά - με τη καλή και τη κακή της μορφή, ίσως μέχρι πού μπορεί να φτάσει κάποιος ο οποίος αρνιέται κάθε είδους εξουσία. Ο 'Ασιμος έφυγε εθελοντικά από την κοινωνία μας και η αυτοκτονία του ήτανε η απάντηση για την απανθρωπιά της και τη καθημερινή μιζέρια της αποξένωσης.

Τα κείμενα του 'Ασιμου και επίσης τα πιο πολλά του Παπακωνσταντίνου εκφράζονται από μόνοι τους. Δεν χρειάζεται μια εξήγηση των τραγουδιών.

Κατά την γνώμη μου αυτά τα τραγούδια διαμορφώθηκαν από την ανάγκη να δημιουργήσουν οι συγγραφείς μια

αντίσταση στην κοινωνική πραγματικότητα στην οποία προσωπικοί και πολιτικοί αυτοματισμοί καταστολής, να δημιουργηθεί δηλαδή μια ιδιαίτερη αισθητική αυτοδιάθεσης η οποία δεν μπορεί να απλοποιηθεί σαν κοινωνική-κριτική δέσμευση μόνο, αλλά η οποία είναι γενικότερα και μαι αισθητική του ανθρωπισμού, που εκφράζει μια βαθιά αγάπη για τον άνθρωπο.

Αυτός ο ανθρωπισμός φιλοδοξεί ένα κοινωνικό λόγο και στάση, είναι που δέχεται τον άλλον ερωτικά και αρνιέται ολικά κάθε είδους εξουσίας στην ζωή μας, την πολιτική, την κυβερνητική, την προσωπική, την οικονομική και την καθημερινή.

Πάνω σ' αυτήν την ριζοσπαστική άρνηση, αυτός ο ανθρωπισμός ενσαρκώνει και έναν είδους αναρχίας η οποία προσπαθεί με ένα ίσως φοβερό και δυνατό αλλά και τρυφερό και φιλόστοργο τρόπο να σχεδιάσει μια καινούργια πραγματικότητα, που μπορεί να λειτουργεί σαν αντίσταση ενάντια στην απανθρωπιά της σημερινής μας ανθρώπινης ύπαρξης.

Γιατί αυτό το είδος αναρχίας εμπεριέχει έναν τόσο βαθύ ανθρωπισμό , που με αυτόν ξεμασκαρεύεται η απανθρωπιά της πραγματικότητας μας και είναι τελικά επικίνδυνο για όλους αυτούς οι οποίοι θέλουν να κρατήσουν (και βέβαια έχουν φτιάξει) τους κανόνες της κοινωνίας μας και οποίοι έχουν την εξουσία μέσα στην απανθρωπιά αυτής της οντότητας.

Η σημερινή μας κοινωνία κατά κάποιον τρόπο καταστρέφει κάθε πραγματικό άνθρωπο ο οποίος θέλει να κρατήσει αυτόν τον ανθρωπισμό. Τον βιάζει να ενεργήσει και να συμπεριφέρεται μ' ένα τρόπο ο οποίος δεν έχει καμιά σχέση με την ουσιαστική του ταυτότητα, δηλαδή την βιάζει για ενέργειες οι οποίες δεν είναι κατά βάθος δικές του αλλά οποίες είναι ξενοκρατούμενες αλλά ισιωμένες. Γι' αυτό το λόγο ο άνθρωπος έτσι φαίνεται - καταστρέφει πολλές φορές από μόνος τον εαυτό του. Αλκοόλ, ναρκωτικά και η καθημερινή μας βία είναι μόνο λίγα από τα πολλά παραδείγματα.

Γι' αυτό η αναρχία της οντότητας είναι και η αισθητική του ανθρωπισμού σήμερα.

Στον αιώνα της Βιντεομανίας, στ' οποίο ο πολιτισμός και η "καλλιτεχνία" γίνονται και εξαφανίζονται σε εμπορικά αντικείμενα και προϊόντα και η φαντασία μας σιγά σιγά καταστρέφεται, θα μπορούσαμε να κρατήσουμε με τα τραγούδια του Παπακωνσταντίνου και Άσιμου τουλάχιστον ένα μικρό κομμάτι από αυτήν την φαντασία.

Επίσης θα μπορούσαν - και μπορούν - αυτά τα τραγούδια να μας ξυπνήσουν για να κταλάβουμε αυτήν την κοινωνία με όλη την εξουσία, την αποξένωση και την αυταπάτη της πιο καλά και κριτικά.

Αυτά τα τραγούδια θα μπορούσαν να μας δείξουν ότι τα αισθήματα και η διανόηση μας δεν είναι ανάγκη να λειτουργούν μόνο στο ρυθμό του κομπιούτερ και του video-clip, αλλά υπάρχει και μια εναλλακτική λύση. Ο ανθρωπισμός (ο πραγματικός) δεν έχει πεθάνει , μπορούμε να τον ξαναβρούμε (ή να τον κρατήσουμε) με αυτήν την αισθητική της αναρχίας σαν γενικό τρόπο ζωής.

Η ολική άρνηση κάθε είδους εξουσίας - της προσωπικής και της πολιτικής - μέσα στα πλαίσια αυτού του τρόπου ζωής, είναι όμως ο πιο δύσκολος δρόμος, που μπορούμε να διαλέξουμε.

Πρώτον, ο πιο επικίνδυνος δρόμος, γιατί μας οδήγησε πολύ κοντά στην άκρη της απελπισίας από την δική μας ανικανότητα να μη χρησιμοποιούμε σε καμιά περίπτωση μια εξουσία και γιατί σ' αυτό το δρόμο μπορούμε να καταλάβουμε πως η κοινωνική εξουσία πάντα αναπαράγεται.

Δεύτερον -είναι όμως και ο πιο ωραίος δρόμος, γιατί μας οδηγεί για μια ολική, προσωπική πολιτική και κοινωνική ελευθερία, στην οποία το εγώ δεν ενεργεί πια εγωκεντρικά και μοναδικά, αλλά σε ένα πραγματικό κοινωνικό και ανθρώπινο επίπεδο.

Σ' αυτήν την αισθητική της αναρχίας του ανθρωπισμού υπάρχουν τόσο λίγες προκατηλημμένες δομές όσα και στα τραγούδια του Άσιμου και του Παπακωνσταντίνου.

Η αισθητική της αναρχίας, οποία εκφράζεται μέχρι ένα σημείο σ' αυτά τα τραγούδια, χάνει όμως τον ανθρωπισμό της, όταν εμφανίζεται σαν εμπορικό προϊόν και όταν πουλιέται σαν "φτηνό είδος", 1,000 δραχμών στην πολιτιστική αγορά. Όταν ο τραγουδιστής υψώνεται σαν είδωλο, που ζει μακριά από την καθημερινή ζωή χωρίς προβλήματα, στεναχώριες και ανάγκες, κλεισμένος στο χρυσό πύργο της διασημότητας του.

Ο Παπακωνσταντίνου κερδίζει χρήματα και όχι λίγα και με τον Παπακωνσταντίνου κερδίζονται χρήματα και πάλι όχι μόνον λίγα.

Γι' αυτό αναρωτιέμαι πότε έχει ο Παπακωνσταντίνου το καιρό να σκεφτεί, να διαβάσει και από ποιά ανάγκη θα μπορούσε σήμερα να γράψει καινούργια τραγούδια, που "δεν χωράνε σε κανένα τετράγωνο"; (Τα τελευταία τραγούδια του, π.χ. "Ελλάς" δεν προσφέρουν τίποτα το ιδιαίτερο).

Αναρωτιέμαι, δεν έγινε ο Παπακωνσταντίνου σήμερα κιόλας τόσο περίφημος, που δεν μπορεί να εκφραστεί πια μια πραγματική "αντι-κουλτούρα", στην οποία εμπεριέχεται αυτή την αισθητική της αναρχίας και του ανθρωπισμού; Δεν έγινε κιόλας, ένα πολιτιστικό αντικείμενο της κοινωνίας, από πολλούς από μας υψωμένος σας είδωλο;

Αφού δεν θέλω ούτε αυτόν ούτε τα τραγούδια του να βάλω σε ένα τετράγωνο, αφήνω αυτές τις ερωτήσεις ανοιχτές για να βρει καθένας την δική του απάντηση.

Μετά την συνάντηση με τον Παπακωνσταντίνου θα ήθελα να τελειώσω μόνο με αυτήν την ερώτηση για τον Βασίλη:

"Τι θα έλεγε ο Άσμος...;" ●

ΑΜΥΝΤΙΚΗ

χαρακτήρας και περιεχόμενο της έννοιας

δ ι α λ ο γ ο ς

Το θέμα της "ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΘΩΡΑΚΙΣΗΣ" απόκτησε δυστυχώς μόλις τον τελευταίο καιρό αρκετή επικαιρότητα. Λέω δυστυχώς, γιατί στην μεγάλη του πλειοψηφία ο κυπριακός λαός αρχίζει να ενδιαφέρεται για κάποιο θέμα όταν αυτό επηρεάζει άμεσα την οικονομική του κατάσταση. Ενώ το θέμα αυτό έπρεπε να τον ενδιαφέρει όχι μόνο από οικονομικής πλευράς, αλλά πολύ περισσότερο θα έπρεπε να τον ενδιαφέρει και ο χαρακτήρας και το περιεχόμενο αυτής της έννοιας.

Τα κόμματα που εκπροσωπούνται στην βουλή φαίνεται να έχουν κοινή θέση πάνω στο ζήτημα "ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΘΩΡΑΚΙΣΗΣ". Αυτή είναι. ΝΑΙ στην "ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΘΩΡΑΚΙΣΗ", αλλά η διαφορά έγκειται στο ποιός θα πληρώσει και πόσα. Είναι όμως η έννοια της "ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΘΩΡΑΚΙΣΗΣ" η μέθοδος χρηματοδότησης της αγοράς του στρατιωτικού εξοπλισμού;

Εχω την γνώμη ότι η αναγκαιότητα της συχνής προβολής του όρου "αμυντικής θωράκισης" απορρέει κατά κύριο λόγο από την εκτίμηση ότι ο στόχος της Τουρκίας είναι η ολική κατάληψη της Κύπρου! Είναι όμως αυτός ο στόχος εφικτός και πόσο;

Κανένας βέβαια δεν μπορεί να παραγνωρίσει τον επεκτατικό χαρακτήρα της αστικής τάξης της Τουρκίας και της επιθυμίας της για επέκταση του χώρου της οικονομικής της δραστηριότητας. Ένας επεκτατισμός που απορρέει από τον ταξικό του χαρακτήρα και όχι από την εθνική του καταγωγή.

Η συχνή όμως ταύτιση της επιθυμίας της τούρκικης αστικής τάξης με την δυνατότητα υλοποίησης της εκτός του ότι είναι λανθασμένη αντικειμενικά υπονομεύει την πάλη του λαού μας προκαλώντας απαισιοδοξία και μοιρολατρία.

Είμαι της γνώμης ότι μεταξύ της επιθυμίας και της δυνατότητας υπάρχει μεγάλη και ουσιαστική διαφορά. Και είναι εδώ που πρέπει να σταθούμε και να εξετάσουμε την δική μας θέση : Πως την επιθυμία της Τουρκίας και των αμερικανονατοϊκών που στέκονται πίσω σαν κύριοι εμπνευστές και ενισχυτές του τουρκικού επεκτατισμού, να την διατηρήσομε απλά μια επιθυμία. Πως δηλ. θα διαμορφώσουμε στο εσωτερικό μέτωπο τέτοιες συνθήκες που θα καθιστούν τις επιθυμίες της Τουρκίας και των Αμερικάνων ανέφικτες και από την άλλη στο εξωτερικό με μια σωστή και ρεαλιστική πολιτική να καθιστούμε αδύνατη εκ μέρους της Τουρκίας παραγνώριση του εξωτερικού παράγοντα στην δεδομένη στιγμή. Ας πάρουμε την Τουρκική εισβολή σαν παράδειγμα. Το 1963-64 η Τουρκία επιχειρεί ή προσπαθεί να εισβάλει στην Κύπρο. Όμως σε κάποιο στάδιο σταματά όχι γιατί εμείς τότε είχαμε "αμυντική θωράκιση" και μας φοβήθηκε, αλλά γιατί ο εξωτερικός παράγοντας και συγκεκριμένα η δραστική και ξεκάθαρη παρεμβολή της Σοβιετικής Ένωσης εμπόδισε την συνέχιση της επιχείρησης για εισβολή στην Κύπρο. Φυσικά η κινητοποίηση της Σοβιετικής Ένωσης δεν ήταν ανεξάρτητη από το γεγονός ότι στην Κύπρο η Κυπριακή Κυβέρνηση με πρόεδρο τον Μακάριο είχε διεθνούς εκτίμησης και αναγνώρισης.

Η επιθυμία της Τουρκίας όμως για εισβολή που ασφαλώς υποκινείται από το ΝΑΤΟ σε μεγάλο βαθμό και όχι από τον ούτω καλούμενο Τουρκικό επεκτατισμό συνεχίζει να υπάρχει. Αναμένεται όμως η ευκαιρία για να γίνει η επιθυμία δυνατότητα. Η ευκαιρία δίνεται με το προδοτικό επεκτατικό πραξικόπημα της Ελλάδας στην Κύπρο, με την βοήθεια ασφαλώς της προδοτικής ΕΟΚΑ Β'. Η Τουρκία εισβάλλει στην Κύπρο ανεξάρτητα από την αμυντική μας θωράκιση που μπορεί να ήταν και καλύτερη παρά το 1963-64. Η Τουρκία προελαύνει και κατακτά το 40% του Κυπριακού εδάφους και σταματά όχι γιατί βρέθηκε προ της αμυντικής μας θωράκισης αλλά επειδή απλά έτσι ήταν οι οδηγίες του ΝΑΤΟ προς τον Τούρκικο επεκτατισμό. Και ένα ερώτημα που μπαίνει στους θιασώτες του Τούρκικου επεκτατισμού είναι: Γιατί δεν καταλαμβάνει τότε η Τουρκία ολόκληρη την Κύπρο, όταν όλοι μας τρέχαμε προς Νότο; Και γιατί η Τουρκία δεν καταλαμβάνει την Κύπρο αργότερα το 1980 ας πούμε, πριν αρχίσουμε την ούτω καλούμενη "αμυντική θωράκιση"; Ή και σήμερα ακόμα πριν ολοκληρώσουμε την αμυντική μας θωράκιση;

Σίγουρα η Τουρκία δεν ενδιαφέρεται να καταλάβει ολόκληρη την Κύπρο γιατί αν ενδιαφερόταν ή ήθελε υπήρχε η μεγάλη ευκαιρία του 1974. Αυτό που ήθελε το ΝΑΤΟ να κάμει η Τουρκία ήταν η κατάληψη μέρος της Κύπρου για να επιτευχθεί έτσι ο από πολλού προγραμματισμένος διαμελισμός της Κύπρου και κατ' επέκταση η Διπλή Ένωση και όχι η κατάληψη ολόκληρης της Κύπρου από την Τουρκία.

Πέρα όμως από την έλλειψη αντικειμενικών προϋποθέσων για την δικαιολόγηση των αδικαιολογήτων σήμερα κονδυλίων για την "αμυντική θωράκιση", υπάρχει και μια άλλη σειρά ερωτηματικά που θα έπρεπε να απασχοληθούν γενικότερα. Θα ήθελα να αναφέρω μερικά χωρίς να τα σχολιάσω.

1. Στην κατοχή ποιάς τάξεως περιέρχονται τα όπλα που αγοράζο-

ΘΩΡΑΚΙΣΗ

νται για την αμυντική μας θωράκιση και τα οποία πληρώνει η εργατική τάξη μέσω της συνηθισμένης φορολογίας αλλά και της έκτακτης εισφοράς; Αυτό σε σχέση με την αγορά των όπλων πριν το 1974 και την χρησιμοποίηση τους το 1974.

2. Μας απασχολεί το γεγονός της δυαδικής εξουσίας στην ΕΦ και της άμεσης πρόσβασης της Ελλάδας στην ΕΦ;

3. Βάση ποιού σχεδίου άμυνας γίνεται η αγορά όπλων; Και αν υπάρχει τέτοιο σχέδιο είναι γνωστό στα κόμματα, ή τουλάχιστο γνωστή η ύπαρξη του.

4. Θα λύετο το πρόβλημα της αμυντικής θωράκισης μας αν αυξάνετο η εισφορά από 2 σε 3%;

5. Αν πραγματικά η Κύπρος χρειαζόταν στις σημερινές συνθήκες αμυντική θωράκιση, δεν θα έπρεπε η εργατική τάξη και οι εργαζόμενοι γενικότερα ή πρόσφεραν και από το υστέρημα τους; Από πότε πιστώναμε την αστική και μεγαλοαστική τάξη με πατριωτισμό και αναμέναμε από αυτή το μεγαλύτερο μέρος των θυσιών;

6. Και ένα τελευταίο ερώτημα και ίσως το πιο σημαντικό, άν πράγματι το δόγμα μας είναι καθαρά αμυντικό, δεν θα μπορούσαμε να διασφαλίζομε τα σημερινά μας "σύνορα" με εγγυήσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, ή μιας ομαδας χωρών ή έστω από μια χώρα μόνο π.χ. Σοβιετική Ένωση; Είμαι σίγουρος ότι η έννοια "Αμυντική Θωράκιση" για την αστική τάξη δεν είναι θέμα αμυντικής ικανότητας. Αυτό που ενδιαφέρει την αστική ταξη είναι η γενικότερη φιλοσοφία των εξοπλισμών που μέσα από αυτή περνά η εθνικιστική και σωβινιστική της πολιτική γιατί σίγουρα μια μερίδα της αστικής τάξης ονειρεύεται πίσω από το κάλυμμα της αμυντικής θωράκισης, τέτοιους εξοπλισμούς, που μελλοντικά να το μετατρέψει σε επιθετικό αν ο συσχετισμός δυνάμεων στο εσωτερικό το επιτρέψει για απελευθέρωση της Β. Κύπρου. Αυτή η μερίδα της αστικής τάξης βασικά δεν είναι άλλη από την αμερικανοκίνητη εκείνη μερίδα που πρόδωσε και αιματοκύλησε την Κύπρο το 1974.

Παρά το γεγονός που για λόγους αρχής δεν απορρίπτουμε τον ένοπλο αγώνα, τασσόμαστε εκ των προτέρων και ανεπιφύλακτα σε εκείνη την μορφή του ένοπλου αγώνα που θέτει σε στρατιωτική αντιπαράθεση την μια κοινότητα ενάντια στην άλλη έστω και αν αυτή η αντιπαράθεση πραγματοποιηθεί στο όνομα της εκδίωξης του Αττίλα.

Αυτή η θέση δεν απορρέει ούτε από τον δυσμενή στρατιωτικοτεχνικό συσχετισμό των δυνάμεων, ούτε γιατί θα εκλειφθεί μια τέτοια ενέργεια σάν επιθετική. Η ουσία και φιλοσοφία του προβλήματος μας είναι τέτοια που αν δεν διαχωρίσουμε τον Αττίλα και τους αντιδραστικούς Τ/Κύπριους από την .μια και τους πατριώτες Τ/Κύπριους από την άλλη και εξασφαλίσουμε την αναγκαία ενότητα δραση με τους τελευταίους, θα οδηγηθούμε με μαθηματική ακρίβεια στην μονιμο-ποίηση και νομιμοποίηση του διαμελισμού.

Αλλά μήπως το 1963-64-65 και στα γεγονότα της Κοφίνου το 1967 δεν υπερτερούσαν οι Ε/Κ στον στρατιωτικοτεχνικό τομέα; Όμως όλες εκείνες οι θριαμβευτικές στρατιωτικές "νίκες" που καταγράψαμε εν ονόματι της καταστολής της τ/κυπριακής ανταρσίας αποτέλεσαν στην ουσία τεράστια άλματα προς την κατεύθυνση του διαμελισμού της πατρίδας μας.

Πέρα όμως από αυτό όπως γνωρίζουμε η τακτική για επίτευξη του στρατηγικού στόχου δεν καθορίζεται αυθαίρετα από το ένα μέρος των κινητήριων δυνάμεων αλλά από το σύνολο.

Οι Τ/Κ πατριώτες σαν μέρος των κινητήριων δυνάμεων, υπάρχει ποτέ το ενδεχόμενο να συνηγορήσουν υπέρ της ένοπλης αντιπαράθεσης του βορρά με τον νότο;

Χωρίς περιστροφή, όχι.

Η αμυντική θωράκιση λοιπόν που αποσκοπεί στην εξουδετέρωση των αμερικανο-νατοϊκών σχεδίων για διαμελισμό της Κύπρου δεν ερμηνεύεται σαν ανεξέλεκτη και ατέρμονη αγορά όπλων. Αλλά επιβάλλεται σαν θέμα προτεραιότητας η συγκρότηση ενός κοινού αντιιμπεριαλιστικού πατριωτικού μετώπου πάλης που να συσπειρώνει τις παραπάνω δυνάμεις και από τις δύο κοινότητες. Με προϋπόθεση τη δημιουργία αυτού του αντιιμπεριαλιστικού κοινωνικοπολιτικού συνασπισμού, ο ενδοκυπριακός διάλογος θα σταματήσει να είναι απλώς μια διαδικασία - ενδεδειγμένη ασφαλώς- επίλυσης του Κυπριακού αλλά θα αποκτήσει ουσιαστικό περιεχόμενο και θα μετατραπεί σε μια ιδιαίτερα αποτελεσματική μορφή πάλης που με την σειρά του θα συμβάλλει στην καλύτερη αξιοποίηση του συσχετισμού των δυνάμεων σε μια από τις δύο βασικές προϋποθέσεις αποτροπής του διαμελισμού.

Η δεύτερη προϋπόθεση που ολοκληρώνει με τον καλύτερο τρόπο την έννοια "αμυντική θωράκιση" περνά μέσα από την αξιοποίηση του διεθνούς συσχετισμού των δυνάμεων.

Στο βαθμό που προωθούνται αυτές οι προϋποθέσεις, άλλο τόσο δεικνύονται οι προοπτικές για αποτροπή του διαμελισμού για μια Κύπρο ενωμένη ομόσπονδη και αποστρατικοποιημένη με ένα καινούργιο συσχετισμό δυνάμεων που θα μας επιτρέψει να περάσουμε στο επόμενο στάδιο αγώνα, για το θριάμβο του σοσιαλισμού. ●

διάλογος

Θουκιδίδης Λεμεσιανός

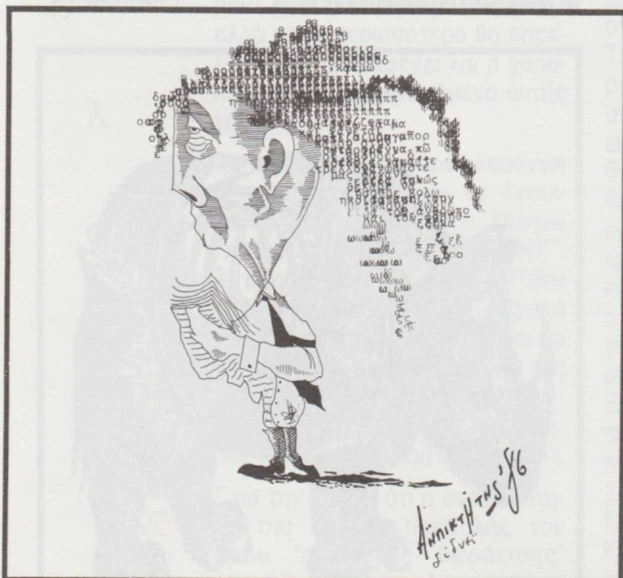
Αφιέρωμα στην Κρίση της Αριστεράς

Η περεστρόϊκα και ο Γκορμπατσώφ υμνήθηκαν αρχικά απ' τη διεθνή αριστερά με κραυγές ευγνωμοσύνης ανάλογες με αυτές που υποδέχτηκαν οι Εβραίοι το μάννα του Ιεχωβά στη έρημο. Η κάθαρση που έφερε η αβάσταχτη γοητεία του Γκορμπατσώφ μπορεί να πόνεσε ιδιαίτερα όσους είχαν εναποθέσει την ιστορική σιγουριά τους στον υπαρκτό σοσιαλισμό, αλλά η ιστορική λειτουργία της κάθαρσης, όπως και της κρίσης, είναι η απελευθέρωση των ονείρων... και του κριτικού λόγου που αναλωνόταν για χ΄ρονια σε φόρμουλες δικαιολόγησης του απαράδεχτου. Ιδού λοιπόν η Αριστερά μπροστά σ' αυτό που ξέρει να κάνει καλύτερα - να δημιουργεί αντί να κυβερνά.

Σ' αυτά τα πλαίσια ωστόσο και η ίδια η περεστρόϊκα πρέπει να γίνει ένα αντικείμενο κριτικής.

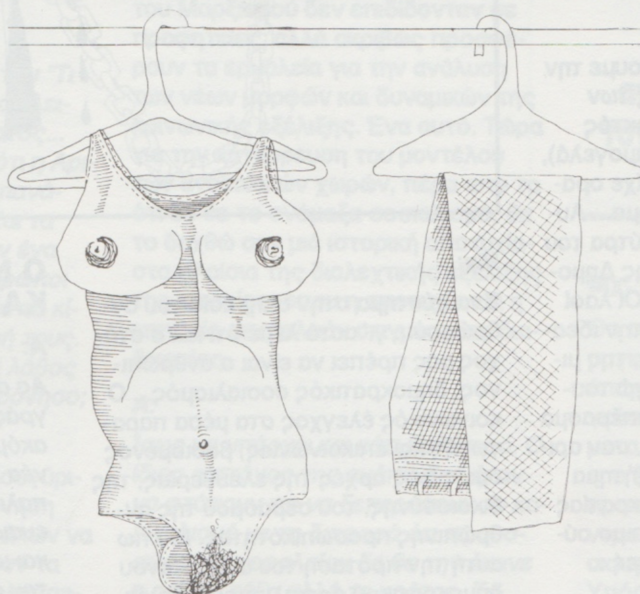
'Αλλωστε αν όντως οι διαδικασίες στις ευρωπαϊκές χώρες του τέως, ανύπαρκτου κ.λ.π. σοσιαλισμού ήταν μια επαναστατική διαδικασία τότε απ' το 1789 και μετά έχει και η Ιστορία τις δικές της αμείλιχτες αλληλουχίες: τη πολιτική επανάσταση τη διαδέχεται η οικονομική. Σ' αυτά τα πλαίσια το πρόγραμμα μεταρυθμίσεων του Ρίζκωφ και οι απεργιακές κινητοποιήσεις των ανθρακωρύχων το περασμένο καλοκαίρι, ή η βιαιότητα των συγκρούσεων ανάμεσα σε ανθρακωρύχους και φοιτητές στο Βουκουρέστι, το πείραμα της σόκ θεραπείας στη Πολωνία και η εκπληκτική επιβίωση των μεταλλαγμένων κομμουνιστών στα Βαλκάνια, η εμφάνιση οικολογικών και μαζικών αντιεξουσιαστικών ρευμάτων ανάμεσα στη νεολαία και απ' την άλλη η αναβίωση του εθνικισμού σε επίσης μαζική κλίμακα συνιστούν τις οριοθετήσεις νέων αντιλήψεων και συγκρούσεων που θα διαμορφώσουν την Ευρωπαική και ίσως τη παγκόσμια ιστορία, το ίδιο έντονα όπως και οι αποφάσεις για το κράτος των Βρυξελλών του '92.

Σε μια πρώτη απόπειρα παρουσίασης του νέου τοπίου ακολουθούν μερικά κείμενα πάνω στη κρίση και το μέλλον της Αριστεράς με άξονα τις αλλαγές στη Ανατολική Ευρώπη και την ΕΣΣΔ. Το πρώτο είναι μια συζήτηση εφ΄ όλης της ύλης που έγινε στη Λεμεσό, η οποία αδίσταχτα αισιόδοξη φαίνεται να βαδίζει στην εποχή της πληροφορικής χωρίς τύψεις. Το δεύτερο κείμενο αποτελεί πια ένα κλασσικό κείμενο της σοβιετικής νέας αριστεράς: Είναι μια επιλογή των κύριων σημείων μιας ομιλίας του Μπόρις Καγκαρλίσκυ στο London School of Economics με την ευκαιρία της απονομής τιμητικής διάκρισης για το βιβλίο του The Thinking Reed, για τη σοβιετική διανόηση. Ο Καγκαρλίσκυ που εφεύρε και το όρο "σταλινισμός της αγοράς" για να περιγράψει το οικονομικό πρόγραμμα των νεοφιλελευθέρων της σοβιετικής ηγεσίας κάνει ένα διαχωρισμό ανάμεσα σε 2 φάσεις της περεστρόϊκα (αναλόγως της ηγετικής ομάδας που την προωθά) και προσπαθεί να διακρίνει τα νέα στοιχεία της εμφανιζόμενης κοινωνικής και εργατικής Αριστεράς. Το τρίτο κείμενο, έρχεται απ' τη Αμερική, απ' το κορυφαίο κριτικό της Αμερικανικής πολιτικής και οικονομικής σκηνής, Alexander Cockburn, και δημοσιεύτηκε στα περιοδικά NATION με την ευκαιρία της ανακοίνωσης των νέων οικονομικών μέτρων της σοβιετικής κυβέρνησης. 'Εχοντας την εμπειρία 10 χρόνων Θατσερισμού και Ρηγκανισμού ο Cockburn είναι ιδιαίτερα σαρκαστικός με ότι βλέπει σαν αυταπάτες της δυτικόφιλης Μοσχοβιτικής διανόησης. Η κριτική επικεντρώνεται στον Γκορμπατσώφ με το ίδιο αιχμηρό τρόπο που ο συγγραφέας αναλύει τη αμερικανική πολιτική σκηνή (βλ. το βιβλίο του Corruptions of Empire). Για τους απανταχού θαυμαστές του Μιχαήλ θα φανεί βέβαια σκληρό και ίσως άδικο αλλά ίσως να χρειάζεται και η νέα σκέψη τους δικούς της κριτικούς καθρέφτες. Και τέλος η Ανατολική Ευρώπη... ένα σημείωμα του Βολφ Μπίρμαν για τη Γ.Λ.Δ. και θα επανέλθουμε...

Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

και το μέλλον των ονείρων

Και τώρα τί κάνουμε σύντροφοι;

Μια συζήτηση με τον Μιχάλη Μιχαηλίδη και Μάριο Χριστοφίνη

Η ΠΑΡΑΚΑΤΩ συζήτηση έγινε το Μάρτη του '90 μέσα σε εκείνο το γενικό μπέρδεμα που χαρακτήριζε και χαρακτηρίζει ακόμα την Αριστερά, που βρέθηκε το 1989 να ζει σε μια παγκόσμια επανάσταση (επιτέλους) και την οποία υποστήριξε με μια ιστορική παρά πολιτική συνείδηση, για να βρεθεί το 1990 σε ένα τοπίο γκρεμισμένων αγαλμάτων και για αρκετούς, ονείρων. Είχαμε τηλεφωνηθεί αρκετές φορές με το Μάριο και το Μιχάλη για να κανονίσουμε μια συζήτηση μέσα στο νέο πνεύμα και πλαίσιο... Μια συζήτηση στην περιφέρεια, τη Λεμεσό, αντί της κρατικής μητρόπολης, της Λευκωσίας, και μετά από διάφορους ασυγχρονισμούς καταλήξαμε Πέμπτη βραδάκι γύρω από ένα μαγνητόφωνο, το οποίο, όπως και η Μεταβιομηχανική τεχνολογία, μας έδινε τη βεβαιότητα της αποθανάτισης του λόγου ώσπου ανακαλύψαμε το πρόβλημα των "τεχνικών δυσκολιών" Θα το διαβάσετε βέβαια και παρακάτω, αλλά το αίσθημα της ιστορικής αισιοδοξίας φαίνεται να είναι ο φύλακας άγγελος της Αριστεράς ... και η κρίση μάλλον ερμηνεύεται με την αρχαιοελληνική έννοια του όρου σαν η στιγμή της πρόκλησης απ' το θέατρο του κόσμου για απόφαση - υπέρβαση. Θα πρέπει να το τονίσω και εδώ ότι τόσο ο Μάριος όσο και ο Μιχάλης έλαβαν μέρος στη συζήτηση σαν άτομα παρά σαν εκπρόσωποι κομμάτων – ένα απ' τα αποτελέσματα της "νέας σκέψης" ίσως της οποίας η αδίσταχτη γοητεία πλανιόταν έντονα στην ατμόσφαιρα της συζήτησης.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΩΝ

Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΑΠΕΤΥΧΕ ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΦΑΡΜΟΣΤΗΚΕ

Α:

Θα ήταν καλά να ξεκινούσαμε με τις επαναστάσεις στην Ανατολική Ευρώπη. Έτσι ξαφνικά, αυτό που ήταν έλειωσε και χάθηκε στον αέρα, όπως θα 'λεγε και ο Μαρξ. Αυτή η κατάρρευση του σοσιαλισμού τι σημαίνει – για την Αριστερά, για την Ιστορία...;

Μχ:

Νομίζω πρέπει να ξεκαθαρίσουμε την ίδια τη φύση του συστήματος των Ανατολικών χωρών... Ο υπαρκτός ανύπαρκτος σοσιαλισμός (χαμογελά), δεν υπήρξε ποτέ αυτό που είχε οραματιστεί το σοσιαλιστικό κίνημα... Αυτό το σύστημα έσπασε τα μούτρα του στις πανανθρώπινες αξίες της Δημοκρατίας και της Ελευθερίας. Οι λαοί εξεγέρθηκαν στηριζόμενοι στην ιδεολογία της ελεύθερης αγοράς, της μικτής οικονομίας ... και εδώ εγώ τουλάχιστον έχω βγάλει ένα συμπέρασμα στο οποίο πρέπει να είμαστε, σαν αριστερά, κατηγορηματικοί: Το ζήτημα της Ελευθερίας και της Δημοκρατίας δεν είναι ούτε διαπραγματεύσιμο ούτε υποκείμενο σε σκοπιμότητες...

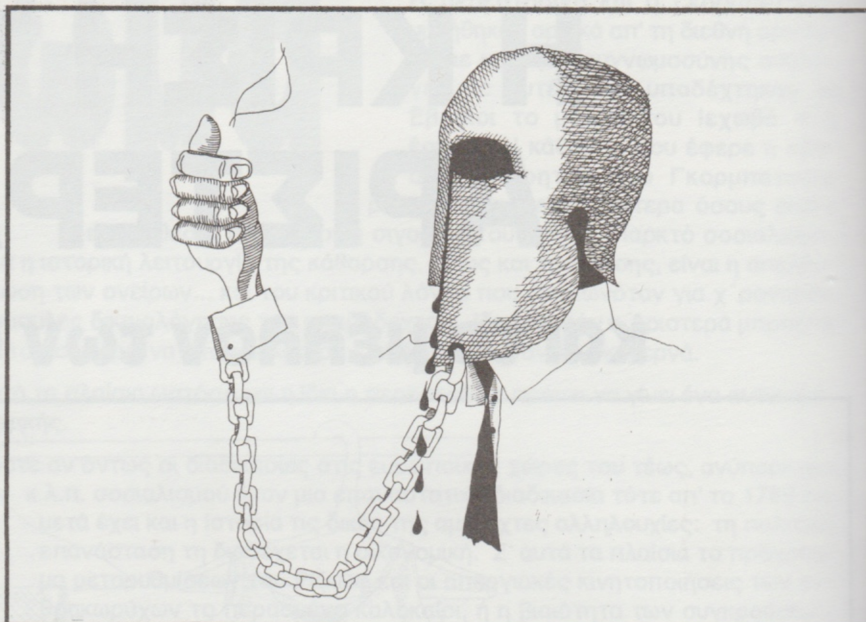
Μαρ:

Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε το σύστημα που κατέρρευσε σαν κρατικό - γραφειοκρατισμό, που παραμόρφωσε όχι μόνο το σοσιαλισμό σαν κοινωνική - οικονομική πρόταση αλλά και την ουσία του σαν ανθρωποκεντρική ιδεολογία. Για μένα ο Σοσιαλισμός είναι ταυτόσημος με τον πλουραλισμό και τη Δημοκρατία, γι' αυτό πάντα απέρριπτα τα κομμουνιστικά καθεστώτα σαν μη σοσιαλιστικά. Απλά έγινε κατάχρηση του όρου Σοσιαλισμός από κάποια στρατοκρατικά, γραφειοκρατικά και απολυταρχικά καθεστώτα για κάποιες δεκαετίες. Διαφορετική αντίληψη θα έδινε δικαίωμα και στο Ναζισμό που αυτοαποκαλείτο εθνικοσοσιαλισμός να θεωρείται Σοσιαλιστικό και αριστερό κίνημα που ασφαλώς δεν ήταν.

Έτσι, λοιπόν, Σοσιαλιστής και Αριστερός είναι για μένα όχι μόνο όποιος αρνείται τον καπιταλισμό, μα και όποιος δεσμεύεται από τη Δημοκρατία.

Α:

Δηλαδή, αν ήταν να προσδιορίσουμε σήμερα το σοσιαλισμό, πως θα τον περιγράφατε;

Μχ:

Ένα σύστημα στην υπηρεσία του ανθρώπου... γι' αυτό λέμε ότι και ο στόχος μας πρέπει να είναι ο ανθρώπινος, δημοκρατικός σοσιαλισμός... Ο κοινωνικός έλεγχος στα μέσα παραγωγής και επικοινωνίας, βασισμένος όμως στις αρχές της ελευθερίας, της δικαιοσύνης, του σεβασμού της ανθρώπινης προσωπικότητας. Βλέπω αυτή την πρόταση του ανθρώπινου δημοκρατικού σοσιαλισμού σαν μια προοπτική για μια δημοκρατική εξελικτική αλλαγή.

Α:

Δεν ακούγεται αυτό σαν να επιστρέφουμε στη σοσιαλδημοκρατία και τη δικαίωση της εξελικτικής πορείας προς το σοσιαλισμό... αντί ας πούμε της επαναστατικής αλλαγής;

Μαρ:

Με την κατάρρευση της δικτατορικής κομμουνιστικής ιδεολογίας. Η σοσιαλδημοκρατία μπορεί πια να προχωρήσει στη δημιουργία του σοσιαλισμού με την κατάργηση της εξάρτησης και της εκμετάλλευσης. Υπήρχε παλαιότερα δυσπιστία απέναντι στο σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο λόγω κάποιων ιστορικών της λαθών, στις αρχές του αιώνα, αλλά σήμερα παρατηρείται μια δραστική αλλαγή στα ίδια τα Ευρωπαϊκά σοσιαλιστικά και σοσιαλδημοκρατικά κόμματα. Οι θέσεις λ.χ. του Γερμανικού SPD κατά το τελευταίο του συνέδριο περιλαμβάνουν ριζοσπαστικές προτάσεις που στοχεύουν στη διεύρυνση του κοινωνικού ελέγχου και της δημοκρατίας, όχι μέσα σε καπιταλιστικές συνθήκες αλλά σε μια νέα τάξη οικονομικοκοινωνικών δομών.

Ο ΝΕΟΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Α:

Ας συνεχίσω να το παίζω δημοσιογράφος. Ας πούμε ότι δεν κατάλαβα ακόμα τι είναι αυτό που διαχωρίζει τη νέα πρόταση της Αριστεράς απ' την παλιά. Η Αριστερά πάντα ήξερε, να ευαισθητοποιεί και ίσως αυτό έκφραζε και ιστορικά, την ουτοπική διάσταση του ανθρώπου – τον πόθο για ένα καλύτερο κόσμο. Μ' αυτή την έννοια πάντα υποσχόταν ένα είδος δημοκρατίας, δικαιοσύνης κ.λπ. Η πραγματικότητα την έφερε αντιμέτωπη με αρκετές απρόβλεπτες συνέπειες. Τι θα κριτίκαρε η Αριστερά στον εαυτό της, πως θα προσδιόριζε αυτή τη νέα μαγική λέξη, τη "Δημοκρατία"...

Μαρ:

Είναι αναγκαίο να απελευθερωθεί η έννοια του Σοσιαλισμού απ' αυτή του απόλυτου κρατισμού...

Η έννοια της Δημοκρατίας έχει αυτή ακριβώς τη διάσταση, δηλαδή προωθεί την αποκέντρωση, με έμφαση στη λαϊκή συμμετοχή, στην κοινωνικοποίηση, στα ανθρώπινα δικαιώματα και τον πλουραλισμό στις ιδέες και δραστηριότητες.

Μχ:

Να θυμηθούμε στο κάτω κάτω και τη θέση του Λένιν στο "Κράτος και Επανάσταση": ότι προοδευτικά το κράτος θα "παρακμάζει" και θα αναλαμβάνει τις λειτουργίες του η κοινωνία. Ο Λένιν μπορεί να μην ήταν προφήτης και στο βαθμό που έχουμε να κάνουμε με μια επιστημονική θεωρία, αυτό είναι αυτονόητο, αλλά άφησε μια πολύτιμη κληρονομιά. Αξίζει να θυμηθούμε τις

προειδοποιήσεις του στην Κ.Ε. των μπολσεβίκων για τον Στάλιν. Και όταν μιλούμε για το σταλινισμό και το δικτατορικό καθεστώς που υπήρχε στην ΕΣΣΔ αξίζει να θυμόμαστε ότι τα πιο επίλεκτα θύματά του ήταν οι παλιοί επαναστάτες κομμουνιστές του '17. Ο Λένιν ήταν ξεκάθαρος πάνω στο ζήτημα της γραφειοκρατίας προειδοποιώντας από πολύ νωρίς, το 1919, ότι ήταν ο χειρότερος εσωτερικός εχθρός. Ο Λένιν ζητούσε από το κόμμα να είναι ένας ανοιχτός κοινωνικός οργανισμός...

Α:

Ναι αλλά υπάρχει και ο Λένιν του "Τι να κάνουμε" που εισηγείται μια κλειστή ιεραρχική δομή του κόμματος... Τέλος πάντων, ας δεχτούμε ότι η Αριστερά κάνει τώρα, μετά την επανάσταση του '89 μια νέα αρχή. Και τα προηγούμενα 60 χρόνια; Ήταν ένα ιστορικό λάθος; Υπήρξαν άνθρωποι που όχι απλά πίστεψαν σ' αυτό το κίνημα αλλά θυσίασαν και τη ζωή τους. Τι να πούμε ότι πέθαναν κατά λάθος αυτοί που πέθαναν στην Μακρόνησο;

Μαρ:

Ιστορικό λάθος ή καλύτερα πισογύρισμα της ιστορίας υπήρξε η άρνηση των "Κομμουνιστικών" καθεστώτων να αναγνωρίσουν και διασφαλίσουν τα κεκτημένα των αστικών επαναστάσεων του παρελθόντος, δηλαδή την έννοια της Δημοκρατίας, της Ελευθερίας, της Ισότητας, ότι δηλαδή θεωρούμε σήμερα με ένα όρο απαραβίαστα ανθρώπινα δικαιώματα. Έτσι, αντί να οδηγηθούν οι ανατολικές χώρες σε ανώτερο στάδιο κοινωνικής εξέλιξης, αναγκάστηκαν να πισωδρομήσουν. Το ότι οι άνθρωποι πίστεψαν στο Σοσιαλισμό και θυσιάστηκαν γι' αυτό ενώ άλλοι καταλήστεψαν τα ιδανικά τους, γεννά βέβαια ευθύνες μα κι ελπίδες.

Μχ:

Έχουμε να κάνουμε με μια διαλεχτική εξελιχτική πορεία. Είμαι μαρξιστής και η ιστορική προσφορά του μαρξισμού βρίσκεται ακριβώς στο γεγονός ότι δεν προτείνει, έτοιμα κομμένα - ραμμένα μοντέλα ανθρωπιστικών και κοινωνικών ιδεών αλλά αναλύει την πραγματική κίνηση του καπιταλισμού. Μέσα απ' αυτή την κίνηση απέδειξε την αναγκαιότητα της επαναστατικής αλλαγής της κοινωνίας προς το σοσιαλισμό. Στη σημερινή συγκυρία υπάρχουν δύο πράγματα που διασταυρώνονται - απ' τη μια η αποτυχία του υπαρκτού ανύπαρκτου σοσιαλισμού και απ' την άλλη η εμφάνιση μιας νέας συγκρότησης της κοινωνίας με βάση τη νέα τεχνολογία.

Α:

Και από μια μαρξιστική άποψη η εμφάνιση αυτών των νέων τεχνολογικών και άρα παραγωγικών δυνάμεων, σημαίνει και μια νέα κοινωνική δυναμική...

Μχ:

Ναι, μπαίνουμε στην κοινωνία του 21ου αιώνα, της κοινωνίας της πληροφορικής, της καλωδιακής και δορυφορικής τηλεόρασης... οι κλασικοί του Μαρξισμού δεν επιδίδονταν σε προφητείες, αλλά ακριβώς προσφέρουν τα εργαλεία για την ανάλυση των νέων μορφών και δυναμικών της κοινωνικής εξέλιξης. Ένα αυτό. Τώρα για την κατάρρευση του μοντέλου των ανατολικών χωρών, πέρα απο το ότι δε θα το ονόμαζα σοσιαλισμό, θα το δεχθώ σαν μιά ιστορική αποτυχία στα πλαίσια της διαλεχτικής εξέλιξης της ιστορίας, όπου η αποτυχία και η επιτυχία αποτελούν στιγμές μιας διαδικασίας.

Α:

Ίσως να υπάρχει και κάτι βαθύτερο. Ο ίδιος ο στόχος της ανάπτυξης ήταν να φτάσουν και να ξεπεράσουν το καπιταλισμό με τη διαφορά ότι τη συσσώρευση κεφαλαίου δε θα την έκανε η αστική τάξη αλλά το κράτος. Το κράτος, λοιπόν, μπορεί να λειτουργά και σαν ένας συλλογικός καπιταλιστής. Αυτό στα πλαίσια μιας κοινωνίας. Στο διεθνές επίπεδο όμως θα μπορούσε κάποιος οπαδός του παλιού καθεστώτος ας πούμε να υποστηρίξει ότι χάρις στην ύπαρξη του παλιού σοσιαλιστικού στρατοπέδου έγινε δυνατή τόσο η τριτοκοσμική επανάσταση ενάντια στην αποικιοκρατία όσο και με έμμεση πίεση η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της εργατικής τάξης στη Δύση.

Μαρ:

Για τη δεύτερη θέση δεν συμφωνώ. Πιστεύω ότι οι επιτυχίες των εργαζομένων στη Δύση οφείλονται στα εργατικά και σοσιαλιστικά πολιτικά κόμματα στο εσωτερικό αυτών των κοινωνιών. Για το πρώτο θέμα ενώ σίγουρα στήριζαν οι ανατολικές χώρες τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα σε διάφορες χώρες, έδειξαν ταυτόχρονα μια μοναδική στειρότητα απέναντι στα δικά τους εθνικά προβλήματα. Και αυτό που βλέπουμε στην Ανατολική Ευρώπη είναι και μια εθνική επανάσταση ενάντια στην παλαιότερη μονοκρατορική επικυριαρχία της Μόσχας.

Είναι αναγκαίο να απελευθερωθεί η έννοια του Σοσιαλισμού απ' αυτή του απόλυτου κρατισμού... Η έννοια της Δημοκρατίας έχει αυτή ακριβώς τη διάσταση, δηλαδή προωθεί την αποκέντρωση, με έμφαση στη λαϊκή συμμετοχή, στην κοινωνικοποίηση, στα ανθρώπινα δικαιώματα και τον πλουραλισμό στις ιδέες και δραστηριότητες.

Μχ:

Θα συμφωνούσα με την παγκόσμια συγκυρία – ότι δηλαδή, ναι, βοήθησε η ύπαρξη σοσιαλιστικών χωρών στα παγκόσμια εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα αλλά για να τονίσω αυτό που λέει ο Μάριος να μην ξεχνάμε ότι η προσκόλληση στο κατευθυντήριο κέντρο της Μόσχας στοίχισε εξίσου σκληρά στο επαναστατικό κίνημα. Υπάρχουν άπειρα παραδείγματα, και εδώ στην Κύπρο, όπου τα τοπικά Κ.Κ. έβαλαν τις δικιές τους αναλύσεις, αν υπήρχαν, ή τα συμφέροντα του τοπικού κινήματος σε δεύτερη μοίρα σε σχέση με τα συμφέροντα της Μόσχας.

Α:

Άρα αυτό που βλέπουμε είναι η απελευθέρωση ενός τμήματος , τουλάχιστον, της αριστεράς απ' την εξάρτηση που θα μπορούσε πάλι να θεωρηθεί σαν ένα ίσως πικρό αλλά αναγκαίο διαλεχτικό όπως θάλεγε και ο Μιχάλης, βήμα προς την ποικιλία ιδεών και αυτονομία της παγκόσμιας Αριστεράς. Ας μείνουμε λίγο, ο΄μως, στη διεθνή κατάσταση. Πολλοί τριτοκοσμικοί νιώθουν προδομένοι με τις αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη και μια υποψία που φαίνεται να πλανιέται είναι ότι η ΕΣΣΔ και η Ανατολική Ευρώπη απλώς εναρμονίζονται με το νέο διεθνές ταξικό σύστημα που στηρίζεται στο χάσμα βορρά - νότου. Η κρίση, λοιπόν, στην Ανατολική Ευρώπη ίσως να είναι μέρος της διαδικασίας ένταξης της στην ενωμένη Ευρώπη... Και στο Νότο τα προβλήματα μένουν ... έχουμε το διεθνές χρέος και την ανάπτυξη μαζικών λαϊκών κινημάτων στη Λατινική Αμερική, αλλά

και την αντίσταση τέως (ή ίσως και νυν για μερικούς) επαναστατικών συμβόλων όπως η Κούβα σε οποιαδήποτε μεταρρύθμιση...

Μαρ:

Πιστεύω πως η κρίση των καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης έχει να κάνει και με την πίεση της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Ουσιαστικά έχουμε τώρα να κάνουμε με μια νέα ταξική διάταξη Βορρά - Νότου. Υπάρχει και η αναβίωση φουνταμενταλιστικών ιδεολογιών αλλά και η επιδείνωση παγκοσμίων προβλημάτων όπως τα περιβαλλοντικά, η πείνα και ο υποσιτισμός, το AIDS, η πυρηνική απειλή. Γι' αυτό αναμένεται από τον ευρύτερο αριστερό χώρο να δώσει παγκόσμιες απαντήσεις με μια νέα ολοκληρωμένη διεθνή πρόταση όπου τα σοσιαλιστικά κόμματα και κινήματα του βορρά θα αγκαλιάζουν σωστά κι αλληλέγγυα τον τρίτο κόσμο.

Βέβαια υπάρχουν πάντα οι εθνικές και τοπικές ιδιορυθμίες που θα πρέπει να αναλύονται σωστά και πρωταρχικά. Ειδικά σε σχέση με την ερώτηση ας μην ξεχνάμε πως στην ανατολική Ευρώπη είχαμε καθεστώτα εγκάθετα από το σοβιετικό στρατό. Στην Κούβα και άλλες τριτοκοσμικές χώρες υπήρξαν ντόπιες επαναστάσεις με τις δικές τους ιδιομορφίες και δρόμους εξέλιξης.

Μιχ:

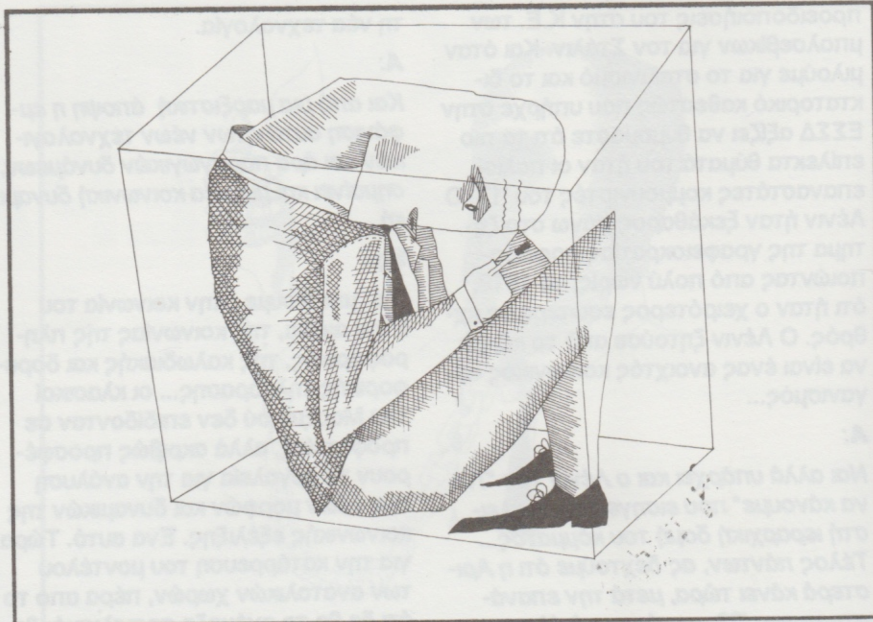
Δε νομίζω όμως ότι πρέπει να γίνεται κανένας συμβιβασμός σε θέματα δημοκρατίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων... Θα ήταν λάθος να βλέπαμε διάφορα καθεστώτα με επιλεχτικό βλέμμα, η να θεωρούμε ότι μια άποψη της Αριστεράς, επειδή είναι στην εξουσία, εκφράζει κατ' ανάγκη την ιστορική αναγκαιότητα, τη λαϊκή επιθυμία. Υπάρχουν διάφορες πτέρυγες της Αριστεράς. Αυτά που γίνονται τώρα στην Ευρώπη είναι δικαίωση της Ευρωαριστεράς – μιας Ευρωαριστεράς που πάει πίσω στο '68, στον Ντούμπτσιεκ, την άνοιξη της Πράγας μιας αριστεράς που υπήρχε και υπάρχει και πιστεύω ότι τώρα θα είναι η ιστορική της στιγμή.

Α:

Αν πάμε πιο πίσω όμως, στις αρχές του αιώνα, είναι σαν να επιστρέφουμε στο αρχικό σημείο ότι η σοσιαλδημοκρατία δικαιώνεται...

Μιχ:

Υπάρχει μια διαφορά μεταξύ σοσιαλδημοκρατίας και δημοκρατικού σοσιαλισμού, αλλά είναι ίσως καιρός να είμαστε ανοιχτοί χωρίς προκαταλήψεις.

Μαρ:

Όπως είπα και πιο πριν Σοσιαλιστής και Αριστερός, για μένα τουλάχιστον είναι όποιος εναντιώνεται στον Καπιταλισμό αλλά δέχεται και τη δημοκρατία αναντίλεκτα. Έτσι, οτιδήποτε κινείται δημοκρατικά και πέρα από την κεντροδεξιά ανήκει φύσει και θέσει στον ευρύτερο Σοσιαλιστικό χώρο. Η Σοσιαλδημοκρατία καταλαμβάνει ένα τεράστιο μέρος του χώρου αυτού. Θέλω να δώσω έμφαση σ' αυτό, γιατί μέσα από τη διεθνή εμπειρία μου με τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της δύσης πείσθηκα πως στις δικές τους προχωρημένες βιομηχανικές δομές και στις δοσμένες ιστορικές συγκυρίες, είναι πιο αριστερά και πιο κοντά στους εργαζόμενους παρά κόμματα ανατολικών χωρών ή και τριτοκοσμικά που παρουσιάζονται σαν σοσιαλιστικά ή κομμουνιστικά.

Η Σοσιαλδημοκρατία δικαιώνεται εν μέρει μόνο και έχει τώρα μοναδική ευκαιρία να προχωρήσει σε διατύπωση και υλοποίηση ξεκάθαρης σοσιαλιστικής πολιτικής για την επίτευξη του δημοκρατικού σοσιαλισμού. Αν παραμείνει παρ' ελπίδα σε απλές διορθώσεις του Καπιταλισμού ασφαλώς θα έχει κι αυτή τελικά αποτύχει.

Α:

Ναι, αλλά αλλού το πήγαινα. Η διαμόρφωση του κομμουνιστικού κινήματος στον 20ο αιώνα αποτελεί ουσιαστικά μια παρεμβολή ανάμεσα στους μεταρρυθμιστές που πίστευαν ότι ο σοσαλισμός θα ερχόταν μέσα από μια εξελικτική ιστορική διαδικασία και τους επαναστάτες που περιλάμβαναν μέρος του μαρξιστικού χώρου, όπως τον Λένιν και τη Ρ. Λούξεμπουργκ αλλά που χαρακτηριζόταν στις Λατινικές χώρες απ' την επίδραση του αναρχικού κινήματος και την αυτονομία δράσης των καταπιεσμένων. Το Κ.Κ. ήταν ως ένα σημείο ένα κέντρο ανάμεσα στους 2 πόλους. Τώρα που ένα μεγάλο μέρος των Κ.Κ. ή διαλύεται ή προσχωρά στη σοσιαλδημοκρατία υπάρχει η άποψη ότι ο άλλος πόλος ξανασυγκροτείται με βάση τα αυτόνομα κοινωνικά κινήματα της νεολαίας, το γυναικείο, το οικολογικό κ.λπ. Κινήματα που τα αιτήματα τους είναι εν μέρει απλά καθημερινά αλλά που είναι στην προέκτασή τους, σύμφωνα με τους υποστηριχτές τους τουλάχιστον, ανατρεπτικά.

Μιχ:

Δεν είμαι σίγουρος αν είναι μια επανάληψη της ιστορίας. Υπάρχει μια γενική ρευστότητα αυτό είναι σίγουρο. Τα κόμματα δεν πείθουν, τα κινήματα φαίνονται να έχουν μια πιο άμεση αποτελεσματικότητα. Και υπάρχει και μια δικαιολογημένη δυσπιστία απέναντι στο κράτος και τη γραφειοκρατία. Αλλά για να αναδομηθεί η κοινωνία χρειάζεται μια σύγκλιση τάσεων και κινήσεων για κατάληψη της κρατικής εξουσίας. Αλλιώς υπάρχει μια μόνιμη αντιπολίτευση. Το οικολογικό λ.χ. είναι ένα ήδη παγκόσμιο πρόβλημα. Με το να εγείρονται θέματα δεν λύνεται το πρόβλημα. Χρειάζονται ριζοσπαστικές λύσεις.

Α:

Δε νομίζεις όμως ότι η λογική αυτών των κινημάτων ξεφεύγει απ' την παραδοσιακή ορθολογιστική αντίληψη της μοντέρνας εποχής – υπάρχει η αντίληψη ότι η τεχνολογία έχει ξεφύγει πια απ' τον ανθρώπινο έλεγχο και

χρειάζεται μια νέα αντίληψη – τόσο κοινωνική όσο και επιστημονική.

Μιχ:

Έτσι λένε μερικοί. Εγώ βλέπω το οικολογικό στα πλαίσια μιας ευρύτερης κοινωνικής σύγκλισης για ξεπέρασμα του καπιταλισμού και της εκμετάλλευσης. Όχι πως είναι μόνο ο καπιταλισμός που δημιουργά τη μόλυνση και την καταστροφή του περιβάλλοντος... Και στην Ανατολική Ευρώπη έχουμε τα ίδια και χειρότερα. Αλλά μόνο όταν η κοινωνία αναλάβει τον έλεγχο της τεχνολογίας και των παραγωγικών δυνάμεων ένας έλεγχος που να βασίζεται στην υπευθυνότητα και στις ανθρωπιστικές αξίες θα μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα. Το οποίο μπορεί τώρα πια να είναι καθοριστικό, για την επιβίωσή μας όχι απλά για το μέλλον του πολιτισμού μας.

Μαρ:

Έχω την εντύπωση ότι οδηγούμαστε πια σε μια σύγκλιση απόψεων αυτών των κινημάτων και των Σοσιαλιστικών Κομμάτων. Στη Γερμανία έχουμε τους πράσινους και το SPD σε συνεργασία σε τοπικές κυβερνήσεις και η τάση αυτή είναι πια παγκόσμιο φαινόμενο. Το αυξανόμενο κύρος και το άνοιγμα της σοσιαλιστικής διεθνούς σε παγκόσμιο επίπεδο είναι χαρακτηριστικό σ' αυτά τα πλαίσια. Νομίζω έχουμε να κάνουμε με τη διαμόρφωση μιας νέας παγκόσμιας Αριστεράς από κόμματα και κινήματα με βασικούς ιδεολογικούς άξονες τη δημοκρατία και την κοινωνική δικαιοσύνη. Η παγκοσμιότητα είναι αναγκάια τόσο γιατί το ταξικό πρόβλημα τίθεται παγκόσμια (Βορράς - Νότος) αλλά και γιατί έχουμε μια παγκόσμια κοινωνία που την ενώνουν τόσο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης όσο και τα προβλήματα κοινής μοίρας – όπως το οικολογικό. Απ' αυτή την άποψη αναγνωρίζω την αυτονομία διαφόρων κινημάτων αλλά τα βλέπω να λειτουργούν μέσα σε ένα πλατύ συντονιστικό φορέα των κινημάτων και κομμάτων της Αριστεράς... η μορφή του οποίου θα αναδειχθεί μέσα απ' την εξέλιξη του.

Α:

Ας περάσουμε και στο κυπριακό τώρα – η Κύπρος , η Αριστερά και φυσικά το εθνικό... ώρες ώρες δεν μπορώ πια να φανταστώ την Κύπρο χωρίς αυτό.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ: ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΩΣΗ

Μιχ:

Και στην Κύπρο πιστεύω είχαμε τα ίδια προβλήματα που αναφέραμε πιο πάνω, με την αντιμετώπιση της Μόσχας σαν ενιαίου καθοδηγητικού κέντρου. Αυτή η εξάρτηση από τη Μόσχα έβλαψε σοβαρά την υπόθεση της Αριστεράς αλλά και της διαμόρφωσης του Κυπριακού σαν προβλήματος. Έχουμε π.χ. την εγκατάλειψη της αρχής της ανεξαρτησίας, που διαμορφώθηκε απ' το Κ.Κ. τη δεκαετία του 20, με βάση μάλιστα τις αρχές του Λένιν για την αυτοδιάθεση των λαών, υπέρ της ένωσης μετά από παρέμβαση της Κομιντέρν. Υιοθετήθηκε τότε η γραμμή για ένταξη στις σοσιαλιστικές δημοκρατίες των Βαλκανίων... Και το '47 πάλι έχουμε την ίδια παρέμβαση, αν θέλεις, με την εγκατάλειψη της πολιτικής της Αυτοκυβέρνησης μετά από εξωτερικές πιέσεις. Όλα αυτά αποτελούσαν λανθασμένες επιλογές που ήρθαν απ' έξω - δεν βγήκαν απ' την εμπειρία του κινήματος εδώ, την ανάγκη συγκρότησης κοινού μετώπου με τους Τ/Κ λ.χ.

Μαρ:

Δεν θέλω να φανεί εχθρική η ερώτηση, αλλά γιατί πήρε τόσο καιρό να διαμορφωθούν οι διαφωνίες ή ας πούμε να εκφραστούν μέσα στο ΑΚΕΛ;

Μιχ:

Είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς πως λειτουργούσαν οι κομματικοί μηχανισμοί. Υπήρχαν πάντα διαφωνίες. Αλλά πάντα σκόνταφταν στο γεγονός ότι δεν λειτουργούσε η εσωκομματική δημοκρατία ούτε επιτρεπόταν η δημοσιοποίηση των απόψεων.

Α:

Το κόμμα λειτουργούσε δηλαδή σαν μια κλειστή κοινωνία, σχεδόν υπό πολιορκεία;

Μιχ:

Ναι, και υπήρχε και η πίεση για ομόφωνες αποφάσεις. Η έλλειψη ενός δημόσιου διαλόγου, σεβασμού της διαφωνίας. Και στενή αντίληψη, αν θέλεις του τι είναι αριστερός. Λ.χ. την ΕΔΕΚ δε θε θεωρούσαμε αριστερό κόμμα και μας στοίχισε αυτό. Χάσαμε την εκλογή δημάρχου στη Λεμεσό ακριβώς γι' αυτή την αν θέλεις, σεχταριστική αντίληψη. Θα το θυμάσαι Μάριε.

Μαρ:

(Χαμογελά). Πως να μην τα θυμάμαι; Ένιωσα και σε πολιτικό και σε προσωπικό - επαγγελματικό επίπεδο αρκετά έντονες τις συνέπειες της αντίληψης αυτής καθώς και την υπεροψία της ισχύος και τα κόμπλεξ κάποιων.

Η Σοσιαλδημοκρατία δικαιώνεται εν μέρει μόνο και έχει τώρα μοναδική ευκαιρία να προχωρήσει σε διατύπωση και υλοποίηση ξεκάθαρης σοσιαλιστικής πολιτικής για την επίτευξη του δημοκρατικού σοσιαλισμού. Αν παραμείνει παρ' ελπίδα σε απλές διορθώσεις του Καπιταλισμού ασφαλώς θα έχει κι αυτή τελικά αποτύχει.

Α:

Θα ήθελα να γυρίσουμε για λίγο στο εθνικό και το ζήτημα της ένωσης... Αν καταλαβαίνω καλά Μιχάλη, την έμφαση στην ένωση τη βλέπεις αρνητικά. Δεν ξέρω ο Μάριος πως το βλέπει αυτό... Αλλά για να βάλουμε το ζήτημα πιο γενικά, θα μπορούσε κανείς να πει ότι η Αριστερά στην Κύπρο λειτουργούσε πάντοτε με άξονα το εθνικό. Η πρόταση της ήταν λιγότερο να μεταβάλει την κοινωνία παρά να συσπειρώσει τον κόσμο σε μια, ξέρω γω, "εθνική , πατριωτική ενότητα" ενάντια στην Αποικιοκρατία ή τον ιμπεριαλισμό. Με αυτή την έννοια η κυπριακή αριστερά έπαιζε το ΄ρολο της εθνικής ευθύνης και συγκρότησης κάτι που θεωρητικά θα έπρεπε να ήταν ο ρόλος της Άρχουσας τάξης...

Μιχ:

Έγιναν πολλά λάθη. Ουσιαστικά στηρίζαμε τη δεξιά με την ελπίδα ότι θα λύσει το κυπριακό και μετά βλέπουμε. Ζούσαμε κάτω απ' την σκιά της δεξιάς.

Α:

Και της ιδεολογικής της ηγεμονίας.

Μιχ:

Και εδώ είναι που έπρεπε να γίνει η παρέμβαση. Εδώ είναι που εμείς μεταφέρουμε μια ιστορία. Έπρεπε μέσα απ' το εθνικό να προσπαθήσουμε να αλλάξουμε την ίδια την κοινωνία. Είναι γι' αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία η αντίληψη του αριστερού χώρου σαν ευρύτερου απ' το ΑΚΕΛ. Δεν είναι απλώς ζήτημα αρθροίσματος ψήφων. Είναι το πολιτικό και ιδεολογικό εκτόπισμα που θα μπορούσε να έχει μια τέτοια συμμαχία ή κοινωνική πρόταση.

Θα μπορούσαμε να λύσουμε το κυπριακό και να προτείνουμε μια νέα πορεία στην κοινωνία.

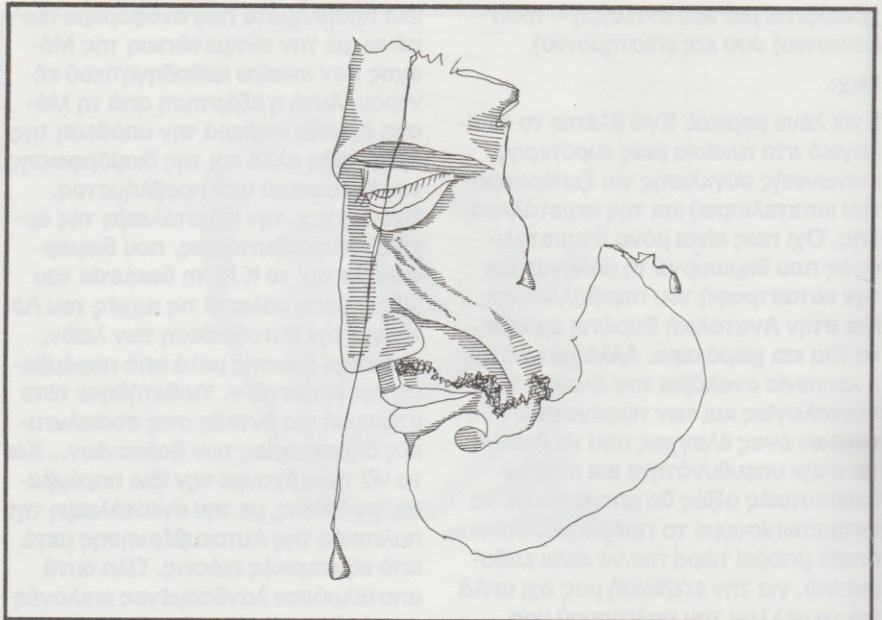
Α:

Από μια εμπειρική άποψη ο μέσος αριστερός βίωνε την κατάσταση απ' το '55 ως το '74 σαν πολίτης β΄ κατηγορίας ακριβώς γιατί οι μαζικές του οργανώσεις αδυνατούσαν να αρθρώσουν ένα λόγο αυτόνομο. Όλος αυτός ο κόσμος που στήριζε το Μακάριο και τα συλλαλητήρια για την ανεξαρτησία ήταν υπόχρεος ταυτόχρονα να ζει σε μια κοινωνία όπου η ένωση ήταν υποτίθεται το "ευκταίο" **και ο πόθος της ανεξαρτησίας, για το οποίο διαδήλωνε έτσι και αλλιώς, το πεζά "εφικτό". Και τόσο το κράτος του Γιωρκάτζη όσο και ο ίδιος ο Μακάριος κρατούσαν τους αριστερούς στην απόσταση του "χρήσιμου πλήθους" παρά του ενεργού κοινού.**

Μαρ:

Δε συμφωνώ πως το αίτημα για ένωση τότε ήταν εθνικιστικό ατόπημα. Σαν επιλογή του 82% του πληθυσμού ήταν απόλυτα δικαιολογημένο, μέσα στα πλαίσια του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης των λαών. Το ιστορικό λάθος της τότε ακελικής μόνο αριστεράς (δεν υπήρχαν άλλοι αριστεροί φορείς τότε) ήταν, πως δεν συμμετείχε πρωτοστατόντας στον απελευθερωτικό αγώνα. Αν το έκανε τότε, θα έπειθε ασφαλώς και τις τουρκοκυπριακές μάζες πως στο όνομα της ένωσης δεν κινδυνεύει η εθνική υπόσταση ή τα οικονομικά τους συμφέροντα. Το ότι κατάντησε ανέφικτο κι έγινε ιδεολογικό σύμβολο της ακροδεξιάς δεν αλλάζει την ιστορική του σημασία. Νομίζω πως η Αριστερά πρέπει να καταλάβει, ακόμα, τη φύση των εθνικών προβλημάτων. Στο κάτω - κάτω η ίδια η κρίση στην Ανατολική Ευρώπη δείχνει έντονα τι πληρώνει η Αριστερά άμα αγνοεί τα εθνικά ζητήματα.

Στην Κύπρο υπάρχει σήμερα πρόβλημα εισβολής - κατοχής και αναγκαστικά η αριστερή πρόταση πρέπει να περάσει απ' την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος. Για το ζήτημα της ενότητας, τώρα, έστω της συμμαχίας του αριστερού χώρου, νομίζω ότι κάτι τέτοιο θα είχε σίγουρα μια καθοριστική επίδραση στην κυπριακή πολιτική... αλλά μου φαίνεται ότι είναι ακριβώς η στενή αντίληψη του ΑΚΕΛ για το τι είναι αριστερά που εμποδίζει τη διαδικασία ενός διαλόγου και προοπτικής. Στο παρελθόν η ΕΔΕΚ έκανε διάφορες προσπάθειες στην κατεύθυνση αυτή.

Η ΑΡΙΣΤΕΡΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Α:

Καλά, με την ένωση μάλλον δε θα συμφωνήσουμε, είναι και ζήτημα ευρύτερης διαφωνίας για την ιστορία και την εθνική διαμόρφωση της Κύπρου. Αλλά ας πούμε ο΄τι η Αριστερά σήμερα, ίσως με τη νέα κινητικότητα που εμφανίζεται έστω και με διασπάσεις και συνέδρια, προτείνει μια νέα πορεία που περιλαμβάνει όχι απλά το εθνικό αλλά και τα ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα. Τι να προτείνει όμως; Υπάρχει στην Αριστερά μια ανάλυση για την ταξική και κοινωνική σύνθεση της κυπριακής κοινωνίας; Κάνουμε σαν κοινωνία ένα άλμα στη Μεταβιομηχανική κοινωνία των υπηρεσιών, έχουμε μια αρκετά μεγάλη μεσαία τάξη... τι θα μπορούσε να σημαίνει ο σοσιαλισμός εδώ πέρα;

Μαρ:

Δε νομίζω ότι αυτά τα στρώματα, τα μεσαία, είναι αναγκαστικά ενάντια στο σοσιαλισμό. Το αντίθετο, μάλιστα. Χρειάζεται όμως μια πρόταση που να απηχεί τόσο στις αναζητήσεις όσο και τα συμφέροντά τους. Η διεύρυνση της Δημοκρατίας, η προοπτική της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η αντίσταση στα μονοπώλια και η διασφάλιση των κοινωνικών παροχών είναι αιτήματα που σίγουρα αγγίζουν αυτά τα στρώματα.

Η Αριστερά πρέπει να είναι πολυταξική, να δεχτεί τον πλουραλισμό και να δώσει έμφαση στην ελευθερία της πρωτοβουλίας. Το μονολιθικό μοντέλο που υπήρχε στην Ανατολική Ευρώπη, ψυχολογικά απωθούσε διάφορα στρώματα που εν δυνάμει θα μπορούσαν να ανήκουν στον ευρύτερο αριστερό χώρο.

Μιχ:

Κι εγώ νομίζω ότι μπαίνει ζήτημα αλλαγής τόσο προσώπου όσο και προοπτικής. Τα κόμματα τα ίδια μπαίνουν σε κρίση νομίζω. Χρειάζονται περισσότερο κινήματα, ανοιχτοί φορείς, ευελιξία... Σήμερα μέχρι και το Κ.Κ. Βουλγαρίας επιτρέπει ανοιχτά την ύπαρξη φραξιών στο εσωτερικό του. Κοίταξε την κατάσταση στην Κύπρο... Ακόμα δεν έχει πιάσει το νόημα των νέων ρευμάτων το ΑΚΕΛ. λ.χ. Γεννιέται κάτι το νέο και η Αριστερά πρέπει να το καταλάβει και να το προωθήσει.

Α:

Η Αριστερά, λοιπόν, είναι η μαμά και το μωρό ταυτόχρονα σ' αυτό το νέο που γεννιέται;

Μιχ:

Το μέλλον ανήκει στο συνασπισμό της ευρύτερης αριστεράς... και για μας στη διαμόρφωση και παρεμβολή στις διαδικασίες συγκρότησης της Ευρωαριστεράς.

Στρατηγική μας επιδίωξη πρέπει να είναι μια κοινωνία όπου τα μέσα παραγωγής ν' ανήκουν στους εργαζόμενους που να τα αυτοδιαχειρίζονται προς όφελος του λαού.

Όπου το κράτος θα χάνει όλο και περισσότερο από τις λειτουργίες του.

Όπου οι αποφάσεις θα παίρνονται συλλογικά, ελεύθερα και δημοκρατικά και με τον ίδιο τρόπο θα ελέγχεται και η εφαρμογή τους.

Όπου στο επίκεντρο των προσπαθειών θα βρίσκεται ο άνθρωπος και η

Η παγκοσμιότητα είναι αναγκαία τόσο γιατί το ταξικό πρόβλημα τίθεται παγκόσμια (Βορράς - Νότος) αλλά και γιατί έχουμε μια παγκόσμια κοινωνία που την ενώνουν τόσο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης όσο και τα προβλήματα κοινής μοίρας – όπως το οικολογικό.

αρμονική συμβίωση του με το φυσικό περιβάλλον. Όπου όλοι οι λαοί της γης θα ζουν ελέυθεροι χωρίς οποιασδήποτε μορφής εκμετάλλευση και καταπίεση, σε συνθήκες ειρήνης και προόδου.

Επίσης πρέπει να σκύψουμε στα καυτ;α προβλήματα της κοινωνίας όπου θα προέχει

— η προστασία του εισοδήματος των εργαζομένων

— κατοχύρωση και διεύρυνση των δικαιωμάτων τους

— προστασία του περιβάλλοντος

— πολιτιστική αναβάθμιση

— βελτίωση της λαϊκής υγείας και παιδείας

— διεύρυνση των δημοκρατικών δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Σε ποιους απευθυνόμαστε: σ' όλες τις κοινωνικές δυνάμεις - τάξεις, στρώματα, ομάδες του πληθυσμού, που έχουν συμφέρον για την πραγματοποίησή τους.

Μαρ:

Αυτές χονδρικά είναι οι θέσεις που από καιρό προωθά ο δικός μου ο χώρος, αλλά ας μην παρασυρθούμε σε κομματικές τοποθετήσεις.

ΜΕΙΟΨΗΦΙΕΣ, ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΑΤΟΧΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ

Α:

Φαίνεται να υπάρχει μία νέα ευαισθησία στην Αριστερά απέναντι στην έννοια της μειοψηφίας. Ίσως αυτό να είναι λίγο προβοκατόρικο αλλά ο λόγος της Αριστεράς παλιά ήταν συνολικός, συλλογικός, πλειοψηφικός. Για την μαρξιστική Αριστερά υπήρχαν οι ιστορικές αναγκαιότητες που έκφραζαν τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου, για τη σοσιαλδημοκρατία υπήρχαν οι εκλογικές πλειοψηφίες και μειοψηφίες.

Σήμερα με την έμφαση στον πλουραλισμό, το δημόσιο διάλογο, την ετερογένοια υπάρχει η αναγώριση ότι το να είμαστε όλοι ίσοι ίσως δεν αρκεί – ίσως όπως έλεγε και η νέα αριστερά το '68 να χρειάζεται μια πρόταση όπου το ότι είμαστε όλοι ίσοι στα πολιτικά δικαιώματα και στις οικονομικές δυνατότητες να συμπληρώνεται από το ότι είμαστε και όλοι διαφορετικοί σαν άτομα και σαν μέλη πολιτιστικών ομάδων - μειοψηφιών. Και στο ψητό τώρα.

Στην Κύπρο έχουμε μια μειοψηφία η οποία αντιμετωπίστηκε κατά καιρούς σαν πρόβλημα για την πλειοψηφία παρά σαν συστατικό στοιχείο του όλου. Θυμάμαι τα γραφτά του Νιαζί ότι οι Τ/Κ υπήρξαν πάντα ένα αντικείμενο που όλοι ήθελαν να χρησιμοποιήσουν αλλά φαίνεται ότι κανένας δεν αγάπησε.

Μιχ:

Όπως έλεγα και πριν η γραμμή της ένωσης ήταν λανθασμένη ακριβώς γιατί δε λάμβανε υπόψη τους Τ/Κ. Αν οι Τ/Κ γίνουν ενεργό μέλος του Κυπριακού λαού, τουλάχιστον στην αντίληψή μας, τότε ο αντιαποικιακός αγώνας θα έπρεπε να είχε σαν στόχο την κοινή πατρίδα. Η ένωση για τους Τ/Κ θα σήμαινε στην καλύτερη περίπτωση να αφομειωθούν, να εξαφανιστούν δηλαδή σαν πολιτιστική ομάδα. Και στη σημερινή περίπτωση δεν μπορούμε να δεχτούμε την ύπαρξη συνόρων στην ίδια την πατρίδα μας. Η αριστερά μιλά για οικουμενικότητα πλέον – πρέπει και στην Κύπρο να γίνει ο πόλος για τη συσπείρωση των δύο κοινοτήτων και για το ξεπέρασμα του χωρισμού.

Μαρ:

Δε νομίζω ωστόσο ότι πρέπει να παραβλέπουμε ότι οι Τ/Κ χρησιμοποιούνται απ' την Τουρκία γι' αυτό ακριβώς το διαχωρισμό. Ναι, θέλουμε διάλογο και μια νέα σχέση. Σεβασμού και αναγνώρισης της μειοψηφίας. Αλλά η μειοψηφία σήμερα γίνεται όργανο προέκτασης του τουρκικού κράτους. Αυτό αλλάζει και την ουσία της σχέσης πλειοψηφία - μειοψηφία.

Είμαστε υπέρ της ουσιαστικής επαναπροσέγγισης, αλλά όπως γίνεται αυτή η προσπάθεια στην πλευρά μας, περιμένω και απ' τους Τ/Κ να αντισταθούν στο στρατό κατοχής και τις ξένες επεμβάσεις.

Τώρα έτσι και αλλιώς δε συνομιλούμε με τους Τ/Κ αλλά με μια μαριονέττα της Άγκυρας, οπώτε είμαστε εμείς ουσιαστικά η αδύναμη μειοψηφία που καταπατούνται τα δικαιώματά της και όχι η άλλη πλευρά.

Α:

Αισιοδοξία, λοιπόν, για το σοσιαλισμό αλλά μάλλον και στην Κύπρο η πρόταση του θα εξαρτηθεί απ' το μέλλον της πράσινης γραμμής. ●

η σημασία του
ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΜΑΡΞΙΣΤΗΣ

Boris Kagarlitsky
απόδοση Ίων. Σαγιάς
(αποσπάσματα)

Στο ιδεολογικό επίπεδο, τα δύο πρώτα χρόνια της περεστρόϊκα αποτέλεσαν την εκδίκηση της γενιάς της δεκαετίας του '60. Οι αντιπρόσωποι της γενιάς αυτής βρέθηκαν ξαφνικά και χωρίς να το περιμένουν, στην κορυφή. Αρκετοί δε ανακάλυψαν ότι είχαν πραγματική δύναμη στα χέρια τους. Ο φιλελεύθερος κομμουνισμός, που είχε εμπνεύσει αρκετούς διανοούμενους της εποχής του Κρουτσώφ και που συνεθλίβη με την επέμβαση των σοβιετικών δυνάμεων στην Τσεχοσλοβακία, φαινόταν να ξαναγεννιέται. Ο κόσμος πίστεψε ξανά στην πιθανότητα σταδιακών μεταρρυθμίσεων από την κορυφή. Πίστεψε ακόμη ότι ήταν δυνατόν να οδηγηθούμε στη δημοκρατία μέσα από φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις της οικονομίας, που θα αποτελούσαν μια δεύτερη έκδοση της ΝΕΠ του Λένιν, οι οποίες θα εφαρμόζονταν υπό την καθοδήγηση της ηγεσίας του κόμματος με συνείδηση της ιστορικής της ευθύνης. Η προοδευτική διανόηση θα βοηθούσε τη διαδικασία αυτή με συμβουλές και εποικοδομητική κριτική.

Δυστυχώς τέτοιου είδους ψευδαισθήσεις δεν κράτησαν για πολύ. 'Εγινε γρήγορα φανερό ότι πίσω από τη γενική προσπάθεια για "αλλαγή" κρύβονταν αντικρουόμενα συμφέροντα. Οι μεταρρυθμίσεις στην οικονομία, που εφάρμοζαν οι αρχές, απέφεραν πραγματικά οφέλη στο πιο εκσυγχρονισμένο τμήμα μηχανισμού του κόμματος - τους τεχνοκράτες - σε μια συμμαχία ανάμεσα σε ένα μικρό αριθμό διεθνικών εταιριών και την παραδοσιακή γραφειοκρατική νομενκλατούρα διαμέσου του συστήματος των "μικτών επιχειρήσεων". Φυσικά υπήρξαν και ορισμένες πραγματικές και θετικές αλλαγές. Το γεγονός και μόνον ότι ο σοβιετικός λαός έχει πλέον πρόσβαση σε κείμενα που θεωρούνταν επικίνδυνα και ανατρεπτικά μόλις πριν τρία- τέσσερα χρόνια δεν θα πρέπει να υποβαθμίζεται. Και ακόμη, παρόλες τις μηχανορραφίες της γραφειοκρατίας, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η δινέργεια των εκλογών και οι διαδικασίες του Συνεδρίου των Ατνιπροσώ-πων και του Ανώτατου Σοβιέτ στη συνέχεια, τόνωσαν την πολιτική ζωή και επέτρεψαν στις αντιπολιτευόμενες φωνές να ακουστούν.

Αν όμως αναφερθούμε στην καθημερινή ζωή, στον καθημερινό αγώνα μας για επιβίωση, τότε θα δούμε ότι η περεστρόϊκα δεν απέφερε οφέλη στις μάζες του λαού.

Οι φιλελεύθεροι του τύπου της δεκαετίας του '60 βρέθηκαν σε θέση άμυνας. Τους αντικατέστησαν πιο συνεπείς υποστηρικτές της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας, θαυμαστές της κ. Θάτσερ και του Ρόναλντ Ρήγκαν. Είτε μας αρέσει είτε όχι οι τελευταίες αυτές απόψεις ήταν πιο λογικές από εκείνες των φιλελεύθερων κομμουνιστών. Πράγματι, εάν υποστηρίζει την χωρίς περιορισμούς ελευθερία της αγοράς, τον "πλουραλισμό της ιδιοκτησίας", αυτό στην πράξη σημαίνει τη δημιουργία ενός ιδιωτικού τομέα και την πώληση των μετοχών των κρατικών επιχειρήσσεων. Εάν πιστεύεις ότι η μόνη ελπίδα της χώρας σου βρίσκεται στα χέρια των δυναμικών επιχειρηματιών και όχι των εργαζομένων, εάν υποστηρίζεις την εμπορευματοποίηση της Εκπαίδευσης και της Υγείας, εάν με λίγα λόγια κάνεις ή υποστηρίζεις αυτά που κάνουν ή προπαγανδίζουν οι συντηρητικοί της Δύσης, τότε δεν έχει νόημα να μιλάς για σοσιαλισμό και επιστροφή στον "αληθινό Λένιν" της δεκαετίας του '20. Για τους συνεπείς νεο-φιλελεύθερους τα τελευταία αυτά ιδεολογικά χαρακτηριστικά δεν αποτελούν παρά μόνο ένα χρέος προς την παράδοση και τις πολιτικές συνθήκες, ένα προσωρινό μανδύα που δεν είναι πλέον απαραίτητος στις σημερινές συνθή-

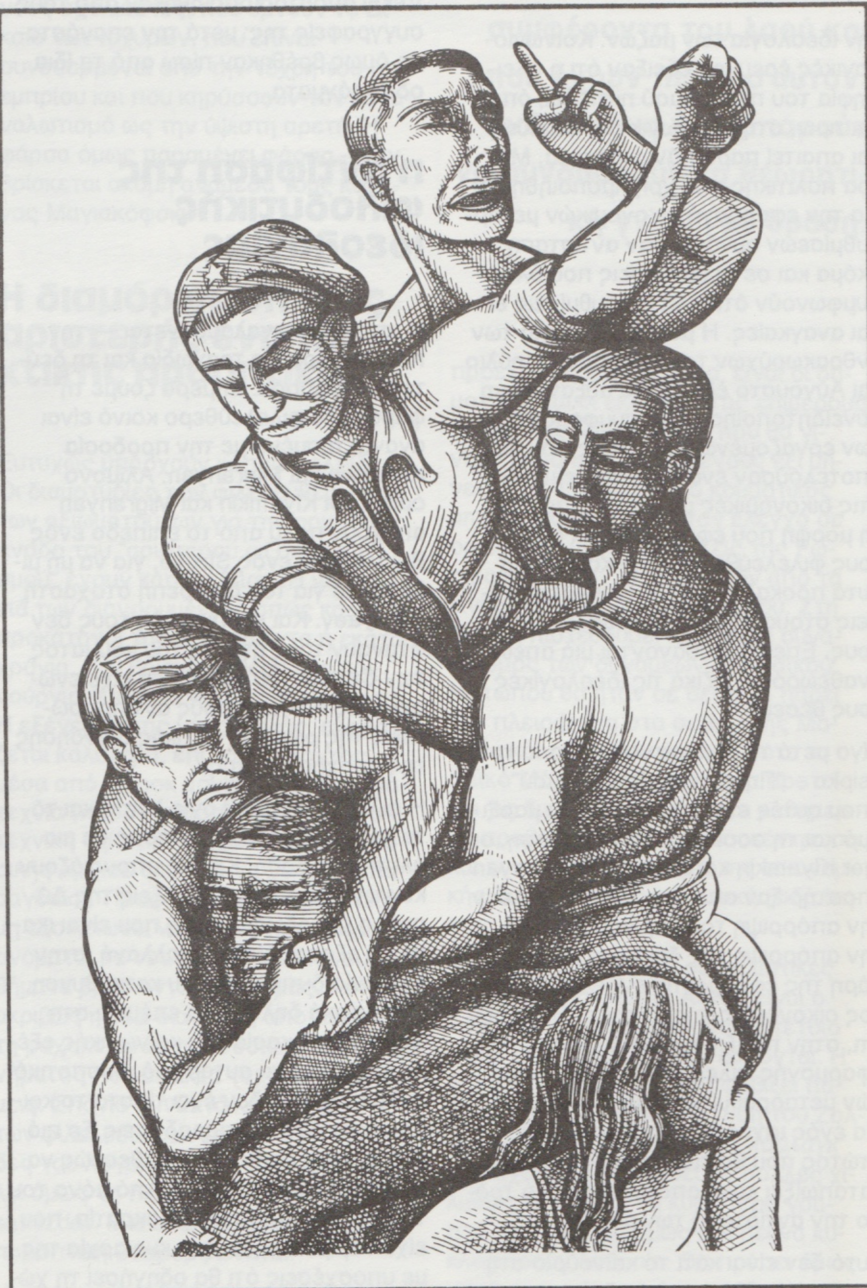
κες διαφάνειας. Οι φιλελεύθεροι του τύπου της δεκαετίας του '60 σκέπτονταν διαφορετικά. Πίστευαν πραγματικά στη δυνατότητα συνδυασμού της φιλελεύθερης με την κομμουνιστική ιδεολογία. Σήμερα πια πολλοί απ' αυτούς πιστεύουν ότι οι υποστηρικτές των μεταρρυθμίσεων αποχωρούν περισσότερο απ' ό,τι θα 'πρεπε. Η ιδεολογική ηγεμονία όμως έχει ξεφύγει πλέον από τα δικά τους χέρια. Και ακόμη χειρότερα, δεν είναι σε θέση να προτείνουν μια εναλλακτική στρατηγική. Ο φιλελευθερισμός της δεκαετίας του '80 θεωρείται απο την κοινωνία ο νόμμος κληρονόμος του φιλευθερισμού της δεκαετίας του '60.

τεχνικός προσανατολισμός

Η ηγετική ομάδα τείνει ολοένα και περισσότερο προς ένα τεχνοκρατικό δρόμο με το να προσανατολίζεται στις αξίες της Δυτικής κονωνίας τις οποίες ερμηνεύει κατά ένα πολύ στενό και πρωτόγονο τρόπο. Η Δύση στην οποία αποβλέπει η φιλελεύθερη ελίτ και η γραφειοκρατία δεν είναι ένας πολιτισμός τριών χιλιάδων ετών αλλά μονάχα τεχνολογία και κατανάλωση. Η επιθυμία συμμετοχής σ' αυτόν τον επίγειο παράδεισο υπαγορεύει μιά πολιτική που έχει στόχο την αντιγραφή Δυτικού τύπου μεθόδων ανεξάρτητα από το βαθμό καταλληλότητάς τους για το δικό μας κοινωνικό, πολιτιδτικό και οικονομικό επίπεδο. Δύσκολα θα βρεί κανείς σήμερα διαφορές ανέμσα στην κυρίαρχη ελίτ στη Σ. Ενωση και στις φυλοδυτικές τεχνοκρατικές ελίτ των αναπτυσσόμενων χωρών. Κανείς βέβαια δεν σκοπεύει να αποκυρήξει επίσημα τη σοσιαλιστική φρασεολογία αλλά αυτή γίνεται όλο και λιγότερο απαραίτητη. Αρχικά, όταν ακόμα καθοριζόταν το αρχαιολογικό περίγραμμα της περεστρόϊκα, ο Γκορνπατσώφ και άλλοι αξιωματούχοι εύκολα διατύπωναν συνθήματα όπως "Περισσότερη Δημοκρατία Ισον Περισσότερος Σοσιαλισμός" και αναφέρονταν στα οφέλη της αυτοδιαχείρισης και της συμμετοχής των εργαζομένων στη λήψη αποφάσεων.

Όλα αυτά ανήκουν πλέον στο παρελθόν. Οι ιδεολογικές προτεραιότητες γίνονται σιγά σιγά πιό ξεκάθαρες. Στον επίσημο τύπο (Literatumaya Gazetta) μπορεί κανείς και πάλι να βρεί κριτική στο ρώσο φιλόσοφο Berdyaev για κάτι που δεν κατανούσε ή αντιλαμβανόταν. Αυτή τη φορά κατηγορείται ότι δεν ήταν σε θέση να αντιληφθεί την "αλήθεια του καπιταλισμού" και να ξεπεράσει τις μαρξιστικές απιρροές στη δημιουργική εργασία Το περιοδικό Ogonek και άλλες εκδόσεις μας πληροφορούν για τα εγκλήματα των μπολσεβίκων που δολοφόνησαν τον τελευταίο Τσάρο της Ρωσίας. Επιπλέον, η κριτική στον Τρότσκι και στον Τροτσκισμό έχει πάρει διαστάσεις που είχαν να εμφανιστούν από τον καιρό του Στάλιν. Τα παραπάνω κατ' ουδένα τρόπο δεν είναι έκφραση πλουραλισμού ή απόδειξη ότι η λογοκρισία είναι ανίσχυρη. Η λογοκρισία λειτουργεί και επεμβαίνει όταν συναντήσει κάποιο στοιχείο που αντιπροσωπεύει μία πραγματική απειλή προς το σύστημα — στη σημερινή του ενσάρκωση. Οι δημοσιογράφοι μάλιστα διαμαρτύρονται ότι, στα τέλη του 1989, η λογοκρισία γίνεται ακόμα πιο αυστηρή. Πρί είκοσι χρόνια ο Issac Deutscher μιλούσε για την συνείδηση του πρώην κομμουνιστή. Απορρίπτοντας τον σταλισνισμό, αυτοί οι πρώην κομμουνιστές όχι μόνον υπερασπίζονταν τις αξίες της αστικής τάξης αλλά τις υπερασπίζονταν με την έλλειψη ανεκτικότητας που χαρακτίριζε τον σταλινισμό. Η συνείδηση του πρώην κομμουνιστή έχει γίνει ένα είδος συλλογικής ταυτότητας για μερικούς από εκείνους που ελέγχουν σήμερα τα πιο σημαντικά τμήματα των είσημων μέσων επικοινωνίας στην ΕΣΣΔ.

Η νέα αυτή φιλελεύθερη ιδεολογία, που διαδίδεται μέσα απο εκατομμύρια εφημερίδες και περιοδικά, από την τηλεόραση και ραδιόφωνο, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αποτελέσει

Το κάθε άτομο, ανεξάρτητα από το ταλέντο του, το εισόδημα και την τύχη του, θα πρέπει να δικαιούται μια αξιοπρεπή ζωή. Μια κοινωνία που κάνει πράξη αυτή την αρχή θα είναι μια σοσιαλιστική κοινωνία. Οι άνθρωποι που έχουν κάνει κεντρική στη ζωή τους αυτή την αρχή θα πρέπει αναπόφεκτα να γίνουν σοσιαλιστές.

την ιδεολογία των μαζών. Κοινωνιολογικές έρευνες έδειξαν ότι η πλειψηφία του πληθυσμού πιστεύει, όπως και πριν, στην κοινωνική δικαιοσύνη και απαιτεί παρα πάνω ισότητα. Μέτρα πολιτικής που χρησιμοποιήθηκαν για την εφαρμογή οικονομικών μεταρρυθμίσεων συνάντησαν αντίσταση ακόμα και σε περιπτώσεις που όλοι συμφωνούν ότι οι μεταρρυθμίσεις είναι αναγκαίες. Η μεγάλη απεργία των ανθρακωρύχων τον περασμένο Ιούλιο και Αύγουστο έδειξε μια αυξανόμενη συνειδητοποίηση των συμφερόντων των εργαζομένων με όρους που θα αποτελούσαν ένα τεράστιο εμπόδιο στις οικονομικές μεταρρυθμίσεις με τη μορφή που εφαρμόζονται από τους φιλελεύθερους ειδικούς. Όλα αυτά προκαλούν πολύ θλιβερές σκέψεις στους φιλελεύθερους ιδεολόγους. Επειδή αισθάνονται μιά απειλή αναθεωρούν ριζικά τις ιδεολογικές τους θέσεις.

Λίγο μετά τη δημοσίευση άρθρου του Tsipko - "Πηγές του Σταλινισμού" - όπου αυτές εντοπίζονται στομ μαρξισμό και τη σοσιαλιστική παράδοση, οι Igor Klyamkin και Andranik Migranyan υποστήριξαν από τον τύπο όχι πλέον την απόρριψη του μαρξισμού αλλά την απόρριψη της δημοκρατίας για χάρη της εφαρμογής ενός συστήματος οικονομίας της αγοράς. Θεωρούν ότι, στην πράξη, η μόνη μέθοδος εφαρμογής φιλελευθέρων οικονομικών μεταρρυθμίσεων είναι η δημιουργία ενός ισχυρού αυταρχικού καθεστώτος που θα είναι σε θέση να καταπωίξει κατά αποτελεσματικό τρόπο την αντίσταση των μαζών.

Αυτό δεν είναι κάτι το καινούριο στη Ρωσία. Η υιοθέτηση αντιδημοκρατικών θέσεων από δυτικόφιλους-φιλελεύθερους αποτελεί παράδοση και συνήθεια. Μετά την επανάσταση του 1905, μιά σειρά ηγετικών διανοούμενων με αριστερές-φιλελεύθερες τάσεις — Bulgakov, Berdyaev, Struve κ.ά. — έγραψαν στη συλλογή Vekhi για την ανάγκη συμφιλίωσης με τον τσαρισμό και τη διατήρηση ενός αυστηρού αυταρχικού καθεστώτος που θα ήταν σε θέση να προστατεύει την μορφωμένη ελίτ από την οργή των μαζών. Η ιστορική εμπειρία έδειξε ότι δεν μπορούσαν να βασιστούν στην προστασία αυτή.Παρ' όλα αυτά η επανάσταση συντελέστηκε και αποδείχτηκε πολύ πιό αιματηρή από ό,τι μπορούσε να προβλέψει κανείς το 1905.Η ηγετική ομάδα των ρώσων φιλελευθέρων – οι Cadets – την εποχή που δημοσιεύτηκε η συλλογή στο Vekhi αποστασιοποιήθηκαν από τους συγγραφείς της· μετά την επανάσταση όμως βρέθηκαν πίσω από τα ίδια οδοφράγματα.

η αντίφαση της φιλοδυτικής ιδεολογίας

Η ιστορία επαναλαμβάνεται — την πρώτη φορά ως τραγωδία και τη δεύτερη ως φάρσα. Σήμερα ζούμε τη φάρσα. Το φιλελεύθερο κοινό είναι αγανακτησμένο με την προδοσία Klyamkin και Migranyan. Αλίμονο όμως! Οι Klyamkin και Migranyan απέχουν πολύ από το επίπεδο ενός Bulgakov ή ενός Struve, για να μή μιλήσουμε για τον διαπρεπή στοχαστή Berdyaev. Και οι επικριτές τους δεν φτάνουν τους ηγέτες του κόμματος των Cadets του 1905, που είχε ενώσει τους πιό λαμπρούς αντιπροσώπους της ρωσικής αστικής διανόησης της εποχής εκείνης.

Η φιλοδυτική ιδεολογία λοιπό και τότε και τώρα βρίσκεται μπρος σε μια άλυτη αντίφαση. Καθώς απουσιάζουν κοινωνικές δομές και τάξεις της Δύσης, η μοναδική δύναμη που είναι ικανή να εξασφαλίσει μια αλλαγή στην κοινωνία δυτικού-τύπου κατεύθυνση, ουσιαστικά δηλαδή να επέμβει στη φυσική διαδικασία της κοινωνικής εξέλιξης, είναι ένα αυταρχικό, δεσποτικό καθεστώς που δεν έχει τίποτα το κοινό με τις δυτικές παραδόσεις.Σε πιό βαθμό είναι σε θέση το καθεστώς να αναλάβει αυτό το ρόλο; Από μόνο του το γεγονός ότι η γραφειοκρατία, που είχε νομιμοποιήσει την κυριαρχία της με υποσχέσεις ότι θα οδηγήσει τη χώρα στην ευημερία διαμέσου ενός μή-καπιταλιστικού δρόμου, στρέφεται τώρα προς καπιταλιστικές μεθόδους, αποτελεί απόδειξη της πλήρους ιστορικής και ιδεολογικής χρεοκοπίας του συστήματος, της αποβίωσης του παραδοσιακού σταλινισμού. Η Η μετατροπή του συστήματος αυτού σε καπιταλιστικό είναι ιδιαίτερα απίθανη.

Έχουμε να κάνουμε με την αντίδραση του μετα-θερμιδοριανού καθεστώτος. Το Θερμιδόρ του Στάλιν. όπως και το γαλλικό, ήταν στην ουσία *μια αντεπανάσταση που ξεπήδησε μέσα από την ίδια την επανάσταση και σε μεγάλο βαθμό αποτελούσε τη συνέχεια και την ολοκλήρωση της επανάστασης*.

Για το λόγο αυτό οι προσπάθειες είτε να περιγραφεί ο μπολσεβικισμός μέσω του σταλινισμού είτε να μειωθεί ο πρώτος σε πρόδρομο του δεύτερου εξίσου δεν πείθουν.

Το καθεστώς με τη σειρά του, το οποίο έκανε μιάς πρώτης τάξεως χρήση της επαναστατικής κληρονομιάς για να πετύχει την ιδεολογική του δικαίωση, ευχαρίστως τούτη τη φορά θα ξεφορτωνόταν την κληρονομιά αυτή, δεν είναι όμως σε θέση να το κάνει. Η υπόσχεση για ένα "μή-καπιταλιστικό δρόμο" είναι ακόμα

απαραίτητη για τη διατήρηση της πολιτικής σταθερότητας του συστήματος, αν και στην πράξη το σύνθημα αυτό διαψεύδεται. Από την άλλη μεριά αυτό που βλέπθμε σήμερα δεν είναι η συγκρότηση μιας αστικής τάξης και καπιταλιστικών σχέσεων με την έννοια που έχουμε στη Δύση, αλλά η εμφάνιση ενός απαίσιου τέρατος, μια αρνητική σύγκλιση που συνδυάζει τα χειρότερα χαρακτηριστικά των δύο συστημάτων: του Δυτικού και του Ανατολικού. Αυτό το αποκαλούμε **Σταλινισμό της Αγοράς**. Πόσο βιώσιμο είναι αυτό το τέρας είναι μια καλή ερώτηση. Πιθανώς δεν θα διαρκέσει για πολύ.

Ο προβληματισμός που βρίσκεται στην καρδιά αυτής της στρατηγικής είναι καθ' όλα παραδοσιακός. Το δικαίωμα άσκησης εξουσίας επί της πλειοψηφίας δίδεται σε μια μειοψηφία που την ασκεί στο όνομα της πλειψηφίας· ο πλούτος, η ανάπτυξη της οικονομίας και η δημιουργία σύγχρονων επιχειρήσεων γίνονται αντιληπτά ως το μοναδικό κριτήριο προόδου. Εάν οι Μπολσεβίκοι θεωρούσαν την οικονομία σαν ένα μεγάλο εργοστάσιο, σύμφωνα με τους φιλελεύθερους η διαχείρηση της κοινωνίας και οικονομίας θα πρέπει να γίνεται όπως ενός γιγαντιαίου σούπερ-μάρκετ. Οι συμμετρικές ψευδαισθήσεις και μια υπεραπλουστευτική προσέγγιση της πραγματικότητας συνδέουν τον σημερινό σταλινισμό της αγοράς με το σταλινισμό της δεκαετίας του '20, που δημιουργήθηκε μέσα στο κόμμα των Μπολσεβίκων. Στο κέντρο και των δύο βρίσκονται παραμορφωμένες αντιλήψεις προοδευτικότητας και ριζοσπαστισμού: και στις δύο περιπτώσεις η θιοθέτηση μιας τέτοιας λογικής, έστω και από ένα μόνο μέρος των διανοουμένων, αποτελεί απόδειξη της βαθιάς τους κρίσης. Οι ευλογίες στον αυταρχισμό και την βιομεμηχανοποίηση που συναντάμε στα ποιήματα του Μαγιακόφσκι ενοχλούν τους επικριτές του, που τις θεωρούν δείγμα εκφυλισμού του ταλέντου του. Εξίσου τερατώδη είναι όμως και πολλά που λέγονται από τους σημερινούς σχολιαστές, που υμνούν το Δίκαιο των ισχυρών, που εληναι συνεοαρμένοι από την τέχβη του εμπρίου και που κηρύσσουν τον καταναλωτισμό ως την ύψιστη αρετή. Η φάρσα όμως παραμένει φάρσα – δεν βρίσκεται ακόμη ανάμεσά τους κανένας Μαγιακόφσκι.

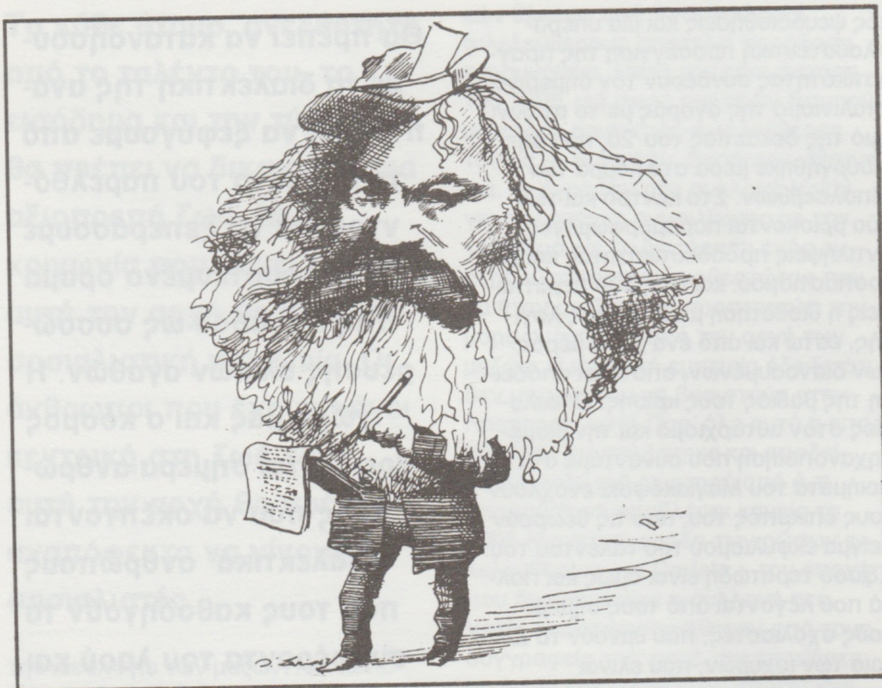
Η διαμόρφωση μιας αριστερής εναλλακτικής προοπτικής

Ευτυχώς υπάρχουν κάποιες ελπίδες. Οι διαμαρτυρίες των φιλελευθέρων και των αξιωματούχων για την ορμητική άνοδο του "αριστερού ριζοσπαστισμού" έχουν κάποια βάση. Η νέα γενιά των διανοουμένων, όπως και οι προκάτοχοί της πριν τριάντα ή εκατό χρόνια, δεν βρίσκουν θέση στο καινούργιο σύστημα που διαμορφώνεται. Η εξέγερση της νέας γενιάς, εκφράζεται καλύτερα, επί του παρόντος, μέσα από τη ροκ μουσική και τη λογοτεχνία (παρότι, παροδόξως, η λογοτεχνική αξία των στίχων της ροκ μουσικής άρχισε ξαφνικά να βελτιώνεται ραγδαία). Προφανώς, δεν έχουν ακόμη εξοικειωθεί νε τα νέα λογοτεχνικά ονόματα, τα νέα όμως πολιτικά συνθήματα βρίσκονται κοντά μας. Αυτή ακριβώς η νέα διανόηση αποτέλεσε τη ραχοκοκαλιά του σοσιαλιστικού κινήματος που αποκτά ταχύτατα δυνάμεις. Σπάνια συναντά κανείς κριτική των φιλελεύθερων μύθων στις σελίδες του λογοκριμένου τύπου, αποτελεί όμως το περιεχόμενο του νέου samizdat. Μια εναλλακτική αριστερή προοπτική δοαμορφώνεται.

Η αποφασιστική μάχη, για την οποία προετοιμαζόμαστε τώρα, είναι οι δημοτικές και οι εκλογές στις επιμέρους σοβιετικές δημοκρατίες που θα γίνουν μέσα στους επόμενους έξι μήνες. Δεν αποκλείεται ο κομματικός μηχανισμός να χάσει τον έλεγχο σε ορισμένες μεγάλες πόλεις της Ρωσίας και άλλων δημοκρατιών από τα κινήματα του Λαϊκού Μετώπου. Στη Ρωσία, πιστεύουμε, πως ένας συνασπισμός των δυνάμεων του Λαϊκού Μετώπου θα ήταν σε θέση να πάρει την πλειοψηφία στα σοβιέτ της Μόσχας και του Λένινγκραντ. Τότε το Λαϊκό Μέτωπο θα πρέπει να προτείνει τις δικές του λύσεις στα καθημερινά προβλήματα, με την αποκέντρωση και τον εκδημοκρατισμό της οικονομικής δομής και της κοινωνικήσε διοίκησης.

Υπάρχει ζήτησης για σοσιαλιστικές ιδέες στην κοινωνία. Αυτός είναι ο λόγος που αυτές προκαλούν τέτοιο φόβο στις δυνάμεις που έρχονται. Η δημοσίευση του Τρότσκι φοβίζει παραπάνω από την δημοσίευση του Ζολζενίτσιν· το *Αρχιπέλαγος Γκούλαγκ ήδη* έχει κυκλοφορήσει σε πολλές χιλιάδες αντίτυπα, τα κυριότερα γραπτά του Τρότσκι όμως πρέπει να κυκλοφορούν λαθραία. Θα πρέπει όμως να γίνει αντιληπτό ότι οι μαζικές απαι-

Θα πρέπει να κατανοήσουμε τη διαλεκτική της ανάπτυξης, να ξεφύγουμε από τα δόγματα του παρελθόντος και να ξεπεράσουμε το απλουστευμένο όραμα της προόδου ως συσσώρευσης υλικών αγαθών. Η χώρα μας και ο κόσμος χρειάζεται σήμερα ανθρώπους που να σκέπτονται διαλεκτικά· ανθρώπους που τους καθοδηγούν τα συμφέροντα του λαού και που έχουν πίστη σ'αυτόν· ανθρώπους που μπορούν να συνδυάσουν τη θεωρητική γνώση με δράση.

τήσεις για κοινωνική δικαιοσύνη δεν αποτελούν υποκατάστατο μιας πραγματικής εναλλακτικής προοπτικής που είναι συγχρόνως πολιτισμική, πολιτική και οικονομική.

Το σύνθημα της κοινωνικής δικαιοσύνης δεν είναι, με τη στενή έννοια, ακόμη ούτε ένα σοσιαλιστικό ούτε ένα μαρξιστικό σύνθημα. Ο υλισμός του Μαρξ δεν υπέθετε καθόλου την απλή εξάρτηση της ανθρωπότητας από την οικονομία — αυτό ήταν και από πριν γνωστό — αντίθετα, στηριζόταν σε μια βαθιά διασύνδεση της δομής της κοινωνίας με τον τρόπο παραγωγής που είχε διαμορφωθεί σ' αυτή. Το καθήκον των σοσιαλιστών είναι ακριβώς η αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων και όχι η αναδιανομή της ιδιοκτησίας κατά ένα μηχανικό τρόπο ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς.Αυτή η εαρχική θέση έχει ξεχαστεί, τόσο από τους σοσιαλδημοκράτες και τον αναδιανεμητικό σοσιαλισμό τους, όσο και από παντός είδους ριζοσπάστες, που εμπνέονται από την ωραιότατη ουτοπία της καθολικής ισότητας.

Θα πρέπει να δώσουμε απαντήσεις σε πολλές ερωτήσεις. Κορυφαία ανάμεσά τους είναι το πώς θα συνδυαστεί η οικονομική αποδοτικότητα με την πραγμάτωση των ελπίδων του λαού για περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη. Τα ημίμετρα αυτά για να διορθωθούν οι "ακρότητες της αγοράς" είναι άχρηστα. Ο μόνος τρόπος που βλέπουμε είναι να συμπεριληφθούν οι σχέσεις της αγοράς μέσα στη γενικότερη δομή του δημοκρατικού σχεδιασμού και της αυτοδιαχείρισης και με

Είναι καιρός να απορρίψουμε την ύπνωση που φέρνουν τα φιλελεύθερα λόγια και να κάνουμε μια επιλογή. Είτε με το μέρος των κυρίαρχων κοινωνικών ομάδων και κατά του λαού, ή στο πλευρό της πλειοψηφίας της ανθρωπότητας εναντίον κάθε πράγματος που την εμποδίζει να ζήσει ανθρώπινα.

αυτόν τον τρόπο να χρησιμοποιούνται έτσι που να εξυπηρετούν τα συμφέροντα της κοινωνίας. Η αγορά μπορεί να χρησιμεύει ως εγγυητής και υπερασπιστής των των ιδιωτικών συμφερόντων, ποτέ όμως αυτόματα δεν μπορεί να εξυπηρετήσει το κοινό συμφέρον. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο δεν μπορεί και δεν πρέπει να καταλαμβάνει κεντρική θέση στο σύστημα αξιών μιας κοινωνίας που πολεμά να γίνει ανθρώπινη και δημοκρατική. Το κάθε άτομο, ανεξάρτητα από το ταλέντο του, το εισόδημα και την τύχη του, θα πρέπει να δικαιούται μια αξιοπρεπή ζωή. Μια κοινωνία που κάνει πράξη αυτή την αρχή θα είναι μια σοσιαλιστική κοινωνία. Οι άνθρωποι που

έχουν κάνει κεντρική στη ζωή τους αυτήν την αρχή θα πρέπει αναπόφευκτα να γίνουν σοσιαλιστές.

Σήμερα όσο ποτέ άλλοτε έχουμε ανάγκη ένα ριζοσπαστικό σύστημα αξιών. Αλλά αυτό δεν επαρκεί. Θα πρέπει να κατανοήσουμε τη διαλεκτική της ανάπτυξης, να ξεφύγουμε από τα δόγματα του παρελθόντος και να ξεπεράσουμε το απλουστευμένο όραμα της προόδου ως συσσώρευσης υλικών αγαθών. Η χώρα μας και ο κόσμος χρειάζεται σήμερα ανθρώπους που να σκέπτονται διαλεκτικά· ανθρώπους που τους καθοδηγούν τα συμφέροντα του λαού και που έχουν πίστη σ'αυτόν· ανθρώπους που μπορούν να συνδυάσουν τη θεωρητική γνώση με δράση. Ίσως κάποιος να μπορεί να δει κάποιον άλλο δρόμο, παρόλο που εγώ δεν μπορώ να φανταστώ μια τέτοια κοσμοθεωρία να αναπτύσσεται έξω από τη μαρξιστική παράδοση.

Το να μιλάμε, όπως είναι της μόδας, για παγκόσμιες ανθρώπινες αξίες δεν βοηθάει, αφ' εαυτού, την κατάσταση. Για να γίνουν πράξη τα ανθρώπινα δικαιώματα θα πρέπει να μεταβληθούν οι πολιτικές και κοινωνικές δομές, πράγμα που σημαίνει την υποστήριξη του αγώνα των καταπιεσμένων κατά των καταπιεστών, των εκμεταλλευομένων καστά των εκμεταλλευτών. Αυτό είναι και η αρχή-κλειδί της μαρξιστικής ηθικής, χωρίς το οποίο κάθε έκκληση περί κοινού συμφέροντος μένει μετέωρη ή μεταβάλλεται σε δικαιολογία για ακριβώς εκείνη τη συμφεροντολογική πολιτική που εφαρμόζουν τα κυρίαρχα κοινωνικά στρώματα στη Ρωσία ή σε πολλές χώρες του Τρίτου Κόσμου που ονειρεύονται την ενσωμάτωσή τους στην παγκόσμια άρχουσα τάξη και συνεπώς την απορρόφηση του μεριδίου τους από την παγκόσμια πίτα.

Είναι καιρός να απορρίψουμε την ύπνωση που φέρνουν τα φιλελεύθερα λόγια και να κάνουμε μια επιλογή. Είτε με το μέρος των κυρίαρχων κοινωνικών ομάδων και κατά του λαού, ή στο πλευρό της πλειοψηφίας της ανθρωπότητας εναντίον κάθε πράγματος που την εμποδίζει να ζήσει ανθρώπινα. Το δίλημμα αυτό το αντιμετωπίζουμε όλοι μας στα διάφορα σημεία του πλανήτη. Τίθεται όμως με ιδιαίτερη ένταση στη Ρωσία. Η ρωσία θα αποτελέσει και πάλι τμήμα ενός ενιαίου κόσμου· το πρόβλημα είναι τί είδος κόσμος θα είναι αυτός. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από εμάς τους ίδιους. ●

Αγορές του κόκκινου αστεριού

Alexander Cockburn

Είναι δύσκολο να δει κανείς πως οι επιτυχίες του Γκορμπατσώφ συμβαδίζουν με τις ατέλειωτες δοξολογίες για τον πρόεδρο/γενικό γραμματέα.

Το "τέλος του ψυχρού πολέμου" που έχει υποτίθεται έρθει, θα το υποφέρουν πολύ πιο έντονα οι λαοί του Τρίτου κόσμου, όπου οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν τώρα να εξασκούν τη βία τους χωρίς ανταγωνισμό. Τα όρια του Γκορμπατσώφ φαίνεται να είναι τα όρια της Μοσχοβιτικής διανόησης, της οποίας η παθολογική προσκόληση στις ΗΠΑ έχει καταφέρει να φέρει τον ίδιο και τη χώρα του στο χείλος του γκρεμού. Η λαμπρή ιδέα να ανακηρύξει τη διαφάνεια κα τα πολιτικά δικαιώματα σαν βασικές αξίες συνοδεύτηκε από μια απόλυτη έλλειψη ουσιαστικών ιδεών για οικονομική μεταρρύθμιση και μια γελοία απαρίθμηση ανοησιών για τις μαγικές δυνάμεις της "αγοράς".

Πάντα θεωρείται ότι η κριτική στον Γκορμπατσώφ πηγάζει από μια επιθυμία να είχε μείνει το σύστημα στην Ανατολική Ευρώπη και τη Σοβιετική Ένωση παγωμένο στο χρόνο. Η αλλαγή ήρθε, και θα συνέχιζε να ερχόταν είτε ο Γκορμπατσώφ ανέβαινε στην εξουσία είτε όχι. Η μοναδικότητα του Γκρομπατσώφ έγκειται κυρίως στο ότι μετέβαλε την αλλαγή σε χάος και το χάος σε καταστροφή, με ένα τρόπο ανάλογο μ' εκείνο του Τσάρου Νικολάου του δεύτερου. Σίγουρα είναι καλύτερος απ' τον Γιέλτσιν, που φαίνεται να είναι ένας τελείως οππορτουνιστής δημαγωγός, αλλά περιστασιακές αναφορές στις σοσιαλιστικές αρχές δεν αρκούν για να διορθώσουν τη διάλυση που επικρατεί.

Πρέπει να ψάξει κάποιος στην ιστορία για να βρει ένα τόσο σύντομο χρονικό διάστημα κατά το οποίο μια μεγάλη δύναμη που καλύπτει ένα μεγάλο ποσοστό της υφηλίου έχει πέσει στα γόνατα της.

Ο κορυφαίος παραλογισμός ήταν η ομιλία του πρωθυπουρ-γού Ρίζκωφ για το δημοψήφισμα (αυτό που ο Μπόρις Καγκαρλίτσκυ αποκάλεσε "σταλινισμό της αγοράς", δηλαδή την αυταρχική επιβολή της πειθαρχίας της αγοράς κατά το οποίο θα ζητηθεί απ' το σοβιετικό λαό να εγκρίνει ένα οικονομικό πρόγραμμα το οποίο έχει προς το παρόν χρεωκοπήσει 60,000 μικρές επιχειρήσεις στη Πολωνία και έχει κάνει τους εργάτες να κατεβαίνουν σε απεργίες.

Όταν ο Ρίζκωφ ανακοίνωσε τα σχέδια για το δημοψήφισμα (ή για τη διαβούλευση όπως ο Γκορμπατσώφ διαμόρφωσε την ιδέα μετά στις 24 του Μάη), είπε ότι "οι τιμές του κρέατος θα ανεβούν κατά 130%, οι τιμές του ψαριού κατά 150%, οι τιμές του γάλακτος και της ζάχαρης θα διπλασιαστούν. Η τιμή του ψωμιού θα τριπλασιαστεί... Η κυβέρνηση προτίθεται να αυξήσει τις λιανικές τιμές του ψωμιού και των προϊόντων αρτοποιίας" απ΄ τη πρώτη του Ιούλη. "Μετά, συνέχισε να διευκρινίζοντας ότι "προϊόντα αρτοποιίας" θεωρείται το αλεύρι και ότι γίνεται από αλεύρι.

Περιγράφοντας τον αγοραστικό πανικό που ακολούθησε, ο Γουίλλιαμ Μιλλινσιώ, γράφοντας στον "Ομπσέρβερ" του Λονδίνου, σημείωσε ότι "σε μια ουρά οι γυναίκες αποκήρυξαν αγανακτισμένες την "ηλίθια κυβέρνηση" που "πειραματίζεται πάνω μας" και συμφώνησαν ότι όλα ήταν καλύτερα τον καιρό της στασιμότητας του Μπρέζνιεφ.

Μια γυναίκα είπε δυνατά: είμαστε η πιο ευτυχισμένη χώρα στο κόσμο. Όλοι ζηλεύουν την Αμερική αλλά η Αμερική έγινε πλούσια με την εκμετάλλευση των αποικιών, ενώ εμείς βοηθούσαμε τους ανθρώπους.

Το δίδαγμα δεν είναι ότι ο Μπρέζνιεφ ήταν ένας μεγάλος άνδρας. Αλλά η πραγματικότητα είναι ότι παρ' όλες τις συζητήσεις για το πολιτικό δαιμόνιο του Γκορμπατσώφ, ένα πρόγραμμα χρειάζεται περισσότερα από συγκυριακούς τακτικούς ελιγμούς. ●

Ένας θλιβερός επίλογος για την Λ.Δ. Γερμανίας

Βολφ Μπίρμαν

Επανάσταση στη DDR.

Είχα κουραστεί πλέον να ελπίζω και μου ήρθαν όλα εξίσου ξαφνικά, όπως και στους ακριβούς μου παλιόφιλους, τους διεφθαρμένους γέρους στο Πολιτικό Γραφείο. Η ιστορία μας αφήνει πεταμένους αριστερά, εμάς τους αντιπάλους του χθες και κατ' αρχήν στρίβει απότομα δεξιά...

...Όσο ενεγκέφαλα έσπευσαν οι Γερμανοί στη Χιλιετή Αυτοκρατορία το ίδιο μεθυσμένοι μπήκαν στον πόλεμο και το ίδιο ζαλισμένοι χώρισαν και έπεσαν με λύσσα ο ένας ενάντια στον άλλο. Τώρα έρχεται ο Γκορμπατσόφ και βγάζει τι "σιδηρούν παραπέτασμα", και νάσου τ' αδέλφια πούχαν γίνει εχθροί πέφτουν με αγάπη ο ένας πάνω στον άλλο. Και εμείς οι αριστεροί σ' Ανατολή και Δύση, χαμογελάμε σα χαζοί από δίπλα.

... Την ημέρα που ο Καγκελάριος επισκέφθηκε τη Δρέσδη, μια χούφτα ανθρώποι βγήκαν στους δρόμους με το σύνθημα: "Από τον σταλινισμό κατ' ευθείαν στον καπιταλισμό – χωρίς εμένα". Αμέσως τρεις χιλιάδες πολίτες τους έβριζαν, τους έφτυναν και τους κυνηγούσαν δέρνοντάς τους στο δρόμο. Το πανό το κρατούσε ο παλιός μου φίλος Bernhard T., που τον παρακολουθούσε και τρομοκρατούσε χρόνια η ασφάλεια, που είχε κλειστεί στη φυλακή της Stasi στη Δρέσδη, στη Bautzener Strasse, γιατί ανήκε στην πολιτική αντιπολίτευση. Ειδικά αυτός κράχτηκε από τον όχλο σαν "κόκκινο γουρούνι τηε Stasi" και "έξω οι κόκκινοι". Είναι να σου στρίβει!

Αυτοί που ακόμα χθές χόρευαν με το ρυθμό του κόμματος, κράζουν τώρα καθέναν που εκφράζει έστω και αμφιβολίες για τον παγγερμανικό ίλιγγο. Τα υπερβολικά υπομονετικά θύματα του ολοκληρωτικού καθεστώτος απαιτούν τώρα την απόλυτη και άμεση προσάρτηση στην Ομοσπονδιακή Γερμανία...

...Το σύστημα χαφιεδισμού με "επιφανειακή κάλυψη" δεν μπορούσε να λειτουργήσει χωρίς την κατά περίπτωση συμμετοχή των παρακολουθουμένων. Το μίσος ενάντια στη Stasi είναι το μίσος ενάντια στ μικρή Stasi που έχει ο καθένας μας μέσα του και δεν θέλει να το παραδεχθεί..., είναι η απωθημένη ντροπή του μαθητεύσαντος υπηκοου για τη μη ενηλικίωσή του για την οποία το φταίξιμο είναι δικό του. Οι άνθρωποι είναι από μέσα τόσο κατεστραμένοι όσο και τα κτίρια. Καλά, αυτοί είναι υπήκοοι. Αλλά και οι άρχοντες δεν είναι σε καλύτερη μοίρα. Εκείνο που με εκπλήσει είναι η ξαφνική έκπληξη, ο παιδιάστικος αποτροπιασμός στη DDR για τις σπατάλες και την πολυτελή ζωή των παλιών κρατούντων... Αν παρανοώ σωστά τον Μαρξ, τότε έρχομαι σε έναν παραλλαγμένο θεμελιακό πολιτικοοικονομικό νόμο στην ιστορία: Σε κάθε κοινωνία εκείνο που μετράει είναι να διανέμεις το δημιουργούμενο πλούτο λοσο πιο άδικα γίνεται — χωρίς να γίνεται φασαρία. Έστι θα έιναι και στο μέλλον. Όμως είναι πολύ δύσκολο πράγμα να βρεις αυτήν την ευαίσθητη ισορροπία, γιατί η υποκεψενική των εκμεταλλευόμενων είναι μεταβλητό μέγεθος.

Όμως οι σταλινικοί δεν απέτυχαν εξαιτίας αυτού επανορθώσιμου λάθους. Δεν ήταν οι κοινωνικές αδικίες καταστροφικές αλλά κάτι άλλο: Το σύστημα των αφεντικών οδήγησε στο σημείο να μην παράγεται πια κανένας πλούτος, που θα μπορούσε κανείς να διανείμει άδικα στη συνέχεια. Γι' αυτό και η πολυτέλεια που αποσπύσαν οι φεουδάρχες σοσιαλιστές από τη γενική φτώχεια, ήταν και η ίδια φτωχική και κοντόφθαλμη. Αυτός ο φτωχικός πλούτος ήταν ένδειξη για την αποτυχία τους ως εκμεταλλευτική τάξη...

...(Όμως) το φτωχικό κορίτσι από την Ανατολή δεν είναι και τόσο φτωχό. Μέσα στο σοσιαλιστικό στρατόπεδο η DDR ήταν μέχρι τώρα ο παράδεισος της ευημερίας. Και ακόμα ανήκει σε κείνο το μικρό κλαμπ των υπερπλουσίων, και μάλιστα μέσα σ' ένα κόσμο που πεινάει και διψάει. Όποιος λοιπόν το σκάει με το Trabi του στη χώρα των Mercedes σώζεται - απο το όγδοο στο τρίτο πλουσιότερο κράτος της γης. Έτσι λοιπόν ο Χόνεκερ και οι υποκριτές του αυθαδιάζουν με τη μισή αλήθεια: η DDR μιά χωρα σε άνθηση.

Αλλά και ο καγκελάριος Κολ και οι καρχαρίες της επανένωσης είναι πιο αυθάδεις με τα ψέματα που καλύπτουν το άλλο μισο: η DDR είναι ένα μάτσο σκουπίδια χωρίς αξία, που χωρίς την άμεση προσάρτηση στην Ομοσπονδιακή Γερμανία δεν σώζεται. Και η Τσεχοσλοβακία; Αυτή είναι σε χειρότερα χάλια απο την DDR. Να την προσαρτίσουμε και αυτήν; Η Ουγγαρία βαδίζει χαρωπά με το μπαστούνι, η Πολωνία είναι η προσευχόμενη αθλιότητα και η Σοβιετική Ένωση ροκανίζει το σφυροδρέπανο. Μήπως και αυτοί όλοι θα σωθούν αν τους υιοθετήσει ο καγκελάριος Κολ; Βλεποντάς το όλο αυτό από τη σκοπιά της Αιθιοπίας είναι καθαρός κυνισμός...

..."Ίσως κάποια φορά, όταν θά 'χουν γίνει δεν θά 'χω καταφέρει τίποτα – παρά μια καινούργια αρχή"

Έτσι άρχισα το κονσέρτο στη Λειψία. Και έτσι περίμενα να γίνει τώρα με την DDR, μια πραγματική νέα αρχή. Όμως το ξεκίνημα απο την αρχή αποδεικνύεται ότι είναι μια προσάρτηση από το τέλος.

Πάντως, για μένα τουλάχιστον ισχύει. Αρχίζω πάλι από την αρχή. Τώρα δεν χρειάζεται να ξέρω κάτι καλύτερα από τους άλλους. Τώρα δεν κατέχω πια την αντιπολιτευτική αλήθεια, τώρα δεν έχω παι δίκαιο. Επιτέλους! Το παλιό έργο τέλειωσε. Οι κακοί γνωστοί και οι αντίπαλοί τους φεύγουν αντάμα από την σκηνή και το νέο κομμάτι είναι ακόμα στο γράψιμο. ●

Τί θα κάνουν οι ελληνοκύπριοι χωρίς το εθνικό τους πρόβλημα ;

Από το '80 και δω όλο και πιό συχνά οι διαδηλώσεις των γυναικών, των μαθητών και των νέων γενικά αποκτούν ένα όλο και πιο έντονο εθνικιστικό χρώμα, ενάντια στον "τούρκο εχθρό". Υψώνεται η ελληνική σημαία, τραγουδιέται ο ελληνικών εθνικός ύμνος, μνημονεύονται με επισημότητα οι εθνικοί ήρωες... Ένα μεγάλο μέρος της ελληνοκυπριακής κοινής γνώμης αντομετωπίζει τους συμμετέχοντες σαν νέους εθνικούς ήρωες.

Το ίδιο συχνά ένα μέρος των ελληνοκυπρίων πολιτικών ρίχνει λάδι στη φωτιά ενώ ένα άλλο κρύβεται πίσω από στερεώτυπες παραινέσεις που τείνουν να συκρατήσουν τα πράγματα. Το ίδιο συμβαίνει και με τις εφημερίδες. Ένα μέρος το ρίχνει σε ηρωϊκούς διθύραμβους κι ένα άλλο μέρος στη συγκεκαλυμμένη αντίθεση.

Οι πραγματικές κριτικές φωνές είναι λίγες και χάνονται όλο και πιο εύκολα πίσω από τον εθνικιστικό θόρυβο.

Οι αιτίες που οδηγούν σ' αυτές τις εθνικιστικές εκρήξεις είναι τόσο πολλές όσο και γνωστές. Το εθνικό ζήτημα είναι μέχρι σήμερα ένα σταθερό στοιχείο της ελληνοκυπριακής καθημερινής ζωής. Κι όχι μόνο αυτό αλλά είναι κι ένα σταθερό σηγμείο της προσωπικής ταυτότητας και της πολιτικής επίγνωσης του μέσου ελληνοκύπριου. Ο ελληνικός εθνικισμός στην Κύπρο φαίνεται σήμερα σαν ένα απαραίτητο "τυπικό" πιο πολύ, χωρίς το οποίο η κοινωνία δεν θα μπορούσε να λειτουργεί. Δηλαδή, τί θα ήτανε η Κύπρος χωρίς το κυπριακό ζήτημα; Τί θα ήτανε ο ελληνοκύπριος χωρίς το εθνικό του πρόβλημα; Ίσως ένας λαός χωρίς ταυτότητα σ' ένα κράτος χωρίς επίγνωση;

Τζάνετ

Αυτή η γνώμη μπορεί να φαίνεται λίγο αιρετική, είναι όμως εν πάση περιπτώσει μια ερώτηση η οποία μας οδηγεί όχι μόνο σε μια ανάλυση για το πώς λειτουργεί ο ελληνοκυριακός εθνικισμός "εδώ και τώρα" αλλά και στην ανάλυση του σχηματισμού των ιστορικών και ιδεολγικών ριζών ο οποίος διαμόρφωσε τη βάση της σημερινής υπόστασης.

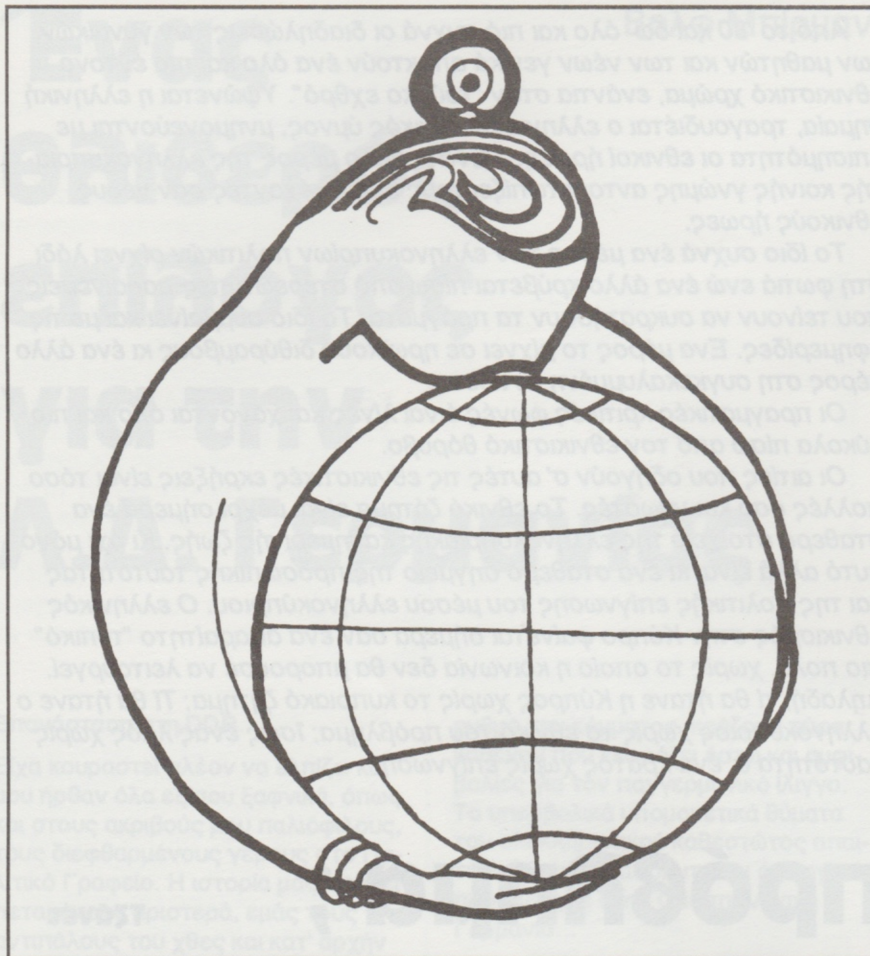
Ιδιαίτερα στις καταδυναστευόμενες κοινωνίες — όπως είναι η Κύπρος — στις οποίες όχι μόνον το πολιτικό σύστημα — δηλαδή το σύστημα της εξουσίας της είναι περιωρισμένο και υποφέρει απο αποξένωση — αλλά στις οποίες η ξένη κυραρχία (ο ιμπεριαλισμός π.χ.) απειλεί τις πολιτιστικές τους αξίες και κανόνες τους.

Η αναγνώριση και αναζήτηση αυτών των πολιτιστικών και ιστορικών χαρακτηριστικών φαίνεται ο μόνος τρόπος για την κοινωνία και τα μέλη της, να αποδίδουν στους εαυτούς τους μια ιδιαίτερη πολιτιστική και πολιτική ταυτότητα. Η διαδικασία αυτή λειτουργεί σαν η πνευαμτική και ιδεολιγική βάση επάνω στην οποία αναπτύσσεται μια εθνική αντίσταση.

Δεν έχω πεί όμως τίποτα για το χαρακτήρα αυτής της εθνικής αντίστασης ο οποίος μπορεί να είναι και προοδευτικός και συντηρητικός. Αυτό εξαρτάται από την ιστορική εποχή, την πολιτική μορφολογία της κοινωνίας, δηλαδή από την μορφολογία των τάξεων, του συστήματος εξουσίας και του πολιτικού και οικονομικού συστήματος.

Χωρίς την πολιτιστική της ταυτότητα όμως η καταδυναστευόμενη κοινωνία δεν μπορεί να επιβιώσει. Η δομή της ταυτότητας στο επίπεδο του μέλους αυτής αυτής της κοινωνίας αντιστοιχεί πάντα, μέχρι ενός ποσοστού, με τους κανόνες και τις αξίες της κοινωνίας αυτής (Μαρξ, Φρόϋδ). Η κλίμακα ταυτισμού του "εγώ" με την κοινωνία κυμαίνεται βέβαια από την ολική συμ-

φωνία μέχρι την ολική αντίσταση

Είναι γεγονός ότι σε περίοδους σύγκρουσης και εξωτερικής κυριαρχίας, ή διαμάχη, αν υπάρχει, μεταξύ του "εγώ" και της κοινωνία, μειώνεται. Επιτυγχάνεται έτσι ένα ενδυνάμωμα της κοινωνίας ενάντια στον εξωτερικό εχθρό. Ο υπερτονισμός της πολιτιστικής ταυτότητας της καταδυναστευόμενης κοινωνίας και η ενδυνάμωση του "εμείς" διαμορφώνει τη βάση πάνω στην οποία μπορεί να λειτουργεί ο εθνικισμός, όχι μόνο σαν μια αντίσταση στην ξένη κυριαρχία, αλλά και σαν η ιδεολογία με την οποία η αστική τάξη της καταδυναστευόμενης κοινωνίας στηρίζει την εξουσία της και κινητοποιεί το λαό προς όφελός της.

Τα δύο πρόσωπα του ελληνοκυπριακού εθνικισμού

Η Κύπρος — που ποτέ δεν ήταν ελεύθερη — και ο ελληνικυπριακός εθνικισμός, είναι ένα καλό παράδειγμα για να μελετήσει κανείς τα δύο πρόσωπα του εθνικισμού. Το πρόσωπο της "αντίστασης προς τα έξω" και το πρόσωπο "υποταγής προς τα μέσα".

Στην οθωμανική περίοδο η ελληνοκυπριακή ελίτ — ιδιαίτερα η εκκλησία — ανάπτυξε ένα εθνικισμό μέσω του οποίου προσπαθούσε να κρατήσει την κοινωνική και ιδεολογική βάση της εξουσίας της μέσα στα πλαίσια της τουρκοκρατίας. Με τον εθνικισμό αυτό η ελίτ — όπως ξέρουμε εκμεταλλεύτηκε το λαό — εμπόδισε τηε εξέλιξη μιας επαναστατικής και ριζοσπαστικής αλλάγής από την αρχή.

Ο εθνικισμός αυτός ήτανε ο "δανεισμένος ελληνισμός", μια συντηρητική ιδεολογία με την οποία η κυβερνητική τάξη στην Ελλάδα και στην Κύπρο μπορούσε να κρατήσει την εξουσία της. Διότι μέσω της ταύτισης με τον εθνικισμό αυτό, κάθε καταδυναστευμένο μέλος της κοινωνίας, μπορούσε τουλάχιστον, να σώσει μερικές από τις προσωπικές, κοινωνικές πατροπαράδοτες ιστορικές αξίες, οι οποίες χαρακτηρίζουν της ταυτότητά του και την ταυτότητα της κοινωνίας του, από την αποξένωση και τη διάλυση στα πλαίσια της ξένης κυριαρχίας.

Αυτό το σημείο αποτελεί την τομή των παράλογων συγκινήσεων της προσωπικής ταυτότητας και της πολιτικής ιδεολογίας της κυβερνητικής τάξης. Γι αυτό και στην οθωμανική περίοδο ο ελληνικός εθνικισμός δεν αποτελούσε μόνο μια περίπτωση αντίστασης για το κάθε καταδυναστευόμενο άτομο, το οποίο μπορούσε έτσι να πάρει πίσω ή να κρατήσει την εθνική του υπεράμυνα, αλλά λειτουργούσε επίσης σαν ιδεολογικός αυτοματισμός που αναπαρήγαγε την εσωτερική δομή της εξουσίας και βέβαια την άρχουσα ελίτ.

Με την Αγγλική αποικιοκρατία στην Κύπρο αυτός ο ιδεολογικός αυτοματισμός έφτασε στην κορύφωσή του. Η αποικιοκρατία άρχισε να καταστρέφει σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο τις δομές εξουσίας και την κυριαρχία της ελληνοκυπριακής ελίτ. Η απάντηση της ελίτ, ήταν όπως ξέρουμε, η Ένωση, και όσο πιο πολύ οι Άγγλοι προσπαθούσαν να καταστρέψουν το πατροπαράδοτο πολιτικό σύστημα και μ' αυτό βέβαια και τις αξίες και την εθνική υπερηφάνεια του κάθε καταδυναστευόμενου ατόμου, τόσο πιο γρήγορα η Ένωση και ο εθνικισμός βρίσκανε μια κοινωνική βάση.

Μέσα στα πλαίσια της αγγλικής αποικιοκρατίας μεγάλωσε και η πολιτική και οικονομική διαμάχη μεταξύ της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής ελίτ. Με την οικονομική και κοινωνική πολιτική των Άγγλων, η Κύπρος πήρε το δρόμο της προς τη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία. Η θέση της στην περιφέρεια του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος ήταν κιόλας έτοιμη.

Πώς η διακοινοτική σύγκρουση εντάσσεται στη λογική της εξουσίας

Αυτός ο οικονομικός συγχρονισμός με το διεθνές περιβάλλον, δεν ήταν μόνο αποξενωμένος και επιβαλλόμενος για την κυπριακή κοινωνία, αλλά ενίσχυσε και τη μάχη εξουσίας της ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής ελίτ.

Η τουρκοκυπριακή κοινωνία σε σύγκριση με την ελληνοκυπριακή μπήκε πιο αργά στην πιο πάνω διαδικασία. Αυτό σημαίνει ότι η κοινωνική βάση του ελληνοκυπριακού οικονομικού συστήματος και του συστήματος εξουσίας της ελίτ διαμόρφωσε ένα συντηρητικό εθνικισμό με τον οποίον μπορούσε όχι μόνο να κρατήσει τη θέση της και την ιδεολογική της ταυτότητα της εξουσίας της σε μια αλλοιωμένη κονωνία μέσα στα πλαίσια της αγγλικής αποικιοκρατίας αλλά με τον οποίον μπορούσε επίσης να καταπολεμήσει την τουρκοκυπριακή ελίτ που επίσης απειλούσε την εξουσία

της. Βέβαια και η τουρκοκυπριακή ελίτ διαμόρφωσε το δικό της εθνικισμό, αλλά αυτό δεν θα μας απασχολήσει σ' αυτό το κείμενο. Το γεγονός είναι ότι η Ένωση ήταν η έκφραση της ελληνοκυπριακής αντίστασης έναντι στον αγγλικό ιμπεριαλισμό.

Σήμερα η Ένωση δεν είναι πιά ένα πολιτικό θέμα ούτε ένα κοινωνικό πρόβλημα. Ο εθνικισμός όπως είναι ζωντανός. Ιδιαίτερα τα τελευταία πέντε χρόνια το εθνικό πάθος πήρε μια καινούργια στάση. Κλείνουμε λοιπόν την ιστορική μας γέφυρα και προχωρούμε να περιγράψουμε τον σημερινό εθνικισμό.

Η ιστορία μας δείχνει πόσο βαθιά είναι η σύνδεση ανάμεσα στην ιδεολογία της κυβερνούσας τάξη και την ταυτότητας του κάθε πολίτη της ελληνοκυπριακής κοινωνίας. Αυτό το φαινόμενο είναι σταθερό. Ο ελληνοκύπριος είναι πρώτα απ' όλα έλληνας και όχι κύπριος (υπάρχουν μόνο λίγοι κύπριοι). Η κουλτούρα του είναι η ελληνική διότι ποτέ δεν υπήρχε η περίπτωση να διαμορφωθεί μια ιδιαίτερη κυπριακή ταυτότητα ή ένας κυπριακός εθνικισμός. Είναι γεγονός ότι η Κύπρος είναι κράτος χωρίς να είναι και έθνος.

Οι νέοι εσωτερικοί ανταγωνισμοί

Βασική εικόνα του ελληνοκυπριακού εθνικισμού είναι αυτή του "τουρκικού εχθρού" γιατί αυτή είναι η σταθερή εικόνα του ελληνισμού. Με την παραπομπή στον εχθρό, που κατά κάποιον τρόπο βρίσκεται έξω από τη δική της κοινωνία, η ελληνοκυπριακή κυβερνητική τάξη, σήμερα και πριν, στηρίζει τον βασικό της μηχανισμό αντιπερισπασμού ως προς τα εσωτερικά της προβλήματα και εμποδίζει κάθε επαναστατική αντίσταση.

Σήμερα όμως η ελληνοκυπριακή κοινωνία και η κυβερνητική της τάξη βρίσκονται σε πολύ ανταγωνιστική κατάσταση. Πρόκειται για μια κατάσταση που απορρέει απο την ανεξέλεκτη καπιταλιστική βλάστηση. Για παράδειγμα, κυριαρχεί το απρόσωπο, ο ατομικισμός, η απομόνωση και γενικά η αποξένωση απο κείνες τις ιδιαίτερες αξίες της κοινωνίας, οι οποίες δεν έχουν τις ρίζες τους στο καπιταλιστικό σύστημα. Αυτά είναι τα κθημερινά στοιχεία και γεγονότα στα οποία αντιπαραβάλλεται ο άνθρωπος σε άλλες ανεπτυγμένες χώρες.

Η ελληνοκυπριακή κοινωνία έχει σήμερα φτάσει σε ένα σημείο καπιταλιστικής εξέλιξης, όπου όχι μόνο η οικονομία της δεν έχει την εικόνα μιας καπιταλιστικής περιφέρειας, αλλά και η κουλτούρα της οδεύει προς το κοινό στερότυπο των ανεπτυγμένων καπιταλισμών. Ο κομπιουτερισμός και βιντεομανία είναι δύο χαρακτηριστικά στοιχεία.

Όμως η ιδεολογία της κυβερνητικής τάξης έμεινε σταθερή. Το εθνικό πάθος είναι το στοιχείο της. Παρά το ότι η αντιφατική και ανταγωνιστική κατάσταση και η κοινωνική βάση ωθούν προς μια καινούργια ιδεολογία, πώς και πού μπορεί η άρχουσα τάξη να τη βρεί;

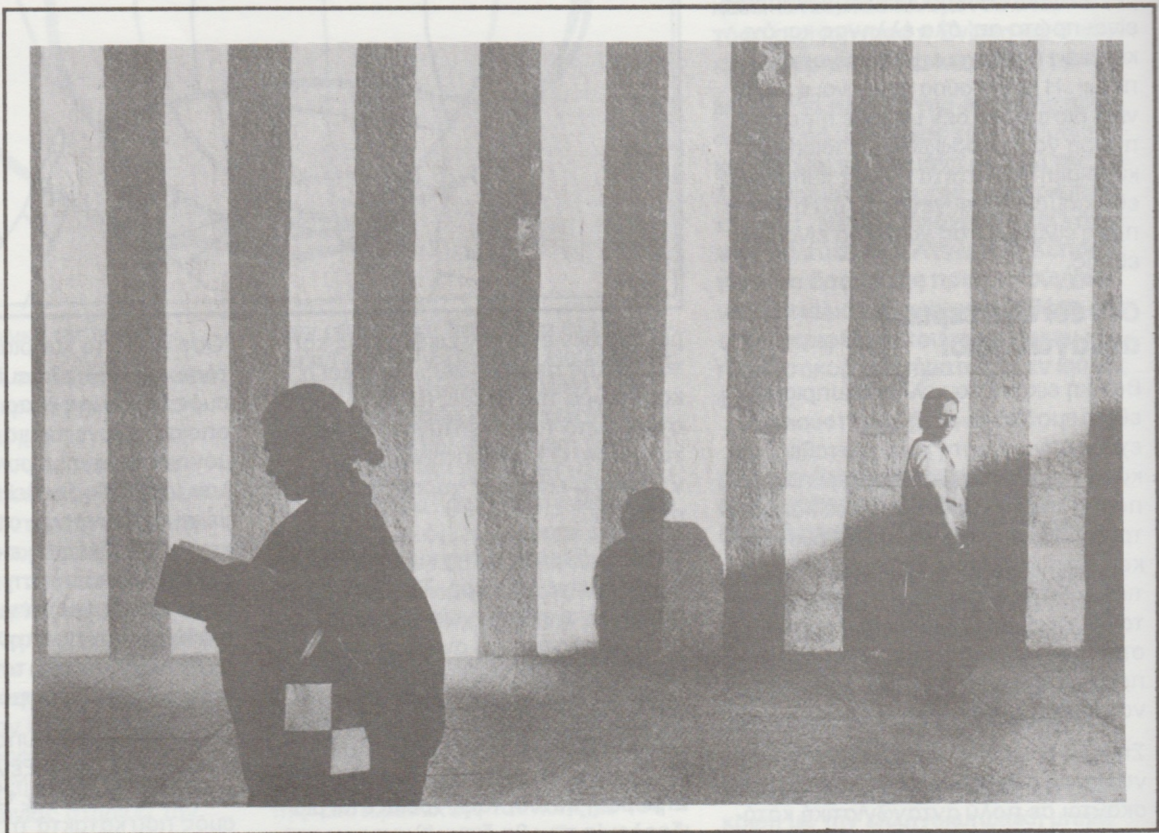
Σήμερα η αστική τάξη χρειάζεται μια ιδεολογία που θα διευκόλυνε την καπιταλιστική ανάπτυξη και η οποία θα άνοιγε κατά συνέπεια τις πόρτες στην "καινούργια" κουλτούρα, αντί να στέκεται πάνω στις "παλιές" αξίες της κοινωνίας. Αφού όμως το εθνικό μας πρόβλημα δεν λύνεται, και όπως φαίνεται δεν θα λυθεί στα προσεχεί πέντε τουλάχιστον χρόνια, η κυβερνητική τάξη δεν μπορεί να διαμορφώσει μια ιδεολογία ανεξάρτητη από το "παλιό" ελληνοκυπριακό εθνικισμό. Ακριβώς με μια σύγχρονη ιδεολογία η κυβερνητική τάξη θα κατέστρεφε την εξουσία της, από μόνη της.

Όσο όμως το κυπριακό δεν λύνεται, τόσο πιο πολύ θα αυξάνεται ο εθνικισμός, ιδιαίτερα μέσα στη νεολαία η οποία ιασθάνεται μια αποξένωση όχι μόνο από το σημερινό της περιβάλλον (που προσπαθεί να κατανικήσει με την "επιστροφή στις ρίζες" αλλά και μια αποξένωση ως προς την ιστορία του. Αλλά ούτε η ιστορία της Κύπρου προσφέρεται για ένα ουσιαστικό αίσθημα ενάντια στην αποξένωση διότι ταυτίζεται με τον πληγωμένο ελληνισμό και εθνικισμό.

Ο ελληνοκύπριος υποφέρει δηλαδή από μια διπλή αποξένωση, μια ιστορική και μια σημερινή. Ο νέος εθνικισμός που κατακτά τη νεολαία, ειναι κοντά στο φονταμενταλισμό με τον οποίο ένα μεγάλο ποσοστό των αραβικών πληθυσμών εκφράζει την αντίσταση του ενάντια στην ελίτ των χωρών αυτών που δέχτηκε την ανεξέλεκτη καπιταλιστική πορεία και την εξάλειψη των ιδιαίτερων αξιών της κοινωνίας.

Αυτό σημαίνει ότι η σύγχρονη ελληνοκυπριακή κοινωνία περνά μια πολύ αντιφατική και ανταγωνιστική περίοδο ενώ η περίπτωση να ξεπεραστεί ο φαύλος κύκλος από μια κοινωνική τάξη, είναι μέχρι σήμερα γραμμένη μόνο στ' αστ'ερια. ●

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΥΣ ΣΑΤΑΝΙΚΟΥΣ ΣΤΙΧΟΥΣ

" Όλο και περισσότερο, γινόμαστε ένας κόσμος μεταναστών, καμωμένοι από κομμάτια απ' εδώ, απ' εκεί ".

S. Rushdie

Ανδρέας Παναγιώτου

Ο Salman Rushdie, μουσουλμανικής καταγωγής συγγραφέας, από την Ινδία και τώρα κάτοικος της Μεγάλης Βετανίας, μετανάστης δηλαδή, έγραψε ένα βιβλίο που το ονόμασε "Οι σατανικοί στίχοι". Ο τίτλος αναφέρεται σε ένα φημολογούμενο επεισόδιο απ' τη ζωή του προφήτη Μωάμεθ, σύμφωνα με το οποίο, ο Προφήτης του ενός και μοναδικού Θεού, δέχτηκε σε μια στιγμή αδυναμίας, πειρασμού ας πούμε, να εισάγει τρεις τοπικές θεές στη νέα θρησκεία που δίδασκε, με αντάλαγμα την υποταγή της πόλης. Σύμφωνα με το μύθο, ο Μωάμεθ δέχτηκε αρχικά, μετά όμως άλλαζε γνώμη και διακήρυξε ότι η αρχική συμφωνία ήταν άκυρη, ότι η φωνή που τον συμβούλεψε να δεχτεί δεν ήταν η φωνή του αγγέλου, από όπου προέρχεται και ολόκληρο το Κοράνι (η Απαγγελία) αλλά η φωνή του Σατανά. Άρα η αρχική συμφωνία ήταν αποτέλεσμα των σατανικών και όχι των αγγελικών στίχων.

Το βιβλίο θεωρήθηκε βλάσφημο, αφ' ενός διότι πήρε αυτό το μύθο σαν κεντρικό στοιχείο του, ενώ η καθώς πρέπει μουσουλμανική θεολογία τον απορρίπτει, αφ' ετέρου διότι ο συγγραφέας ειρωνεύεται την υποτέλεια που είναι κεντρικό στοιχείο όλων των πατριαρχικών θρησκειών. Δημιουργώντας μια μαγική / φανταστική αναλογία με την πτώση των αγγέλων στη σημερινή κοινωνία, ο συγγραφέας αναδημιουργεί τον παλιό μύθο σαν μέρος της σχιζοφρένειας ενός χαρακτήρα του έργου, ο οποίος βρίσκει τον εαυτό του στη θέση του αγγέλου και αποκαλύπτει στον αναγνώστη τη δικιά του άγνοια για το τι είναι αγγελικός και τι σατανικός στίχος. Προχωρώντας πιο κάτω το βιβλίο αμφισβητεί την ύπαρξη θεϊκών φωνών και ειρωνεύεται αυτούς (συμπεριλαμβανομένων και των προφητών) που δεν αναλαμβάνουν την ευθύνη των πράξεών τους. Αλλά όπως και με όλες τις θρησκείες που πηγάζουν απ' τη Βίβλο (Ιουδαϊσμός, Χριστιανισμός, Ισλάμ) το σκάνδαλο πάει πίσω στον έρωτα. Οι μουσουλμάνοι θεώρησαν ότι σ' ορισμένα κομμάτια του βιβλίου οι γυναίκες του Μωάμεθ παρομοιάζονται με πόρνες. Το αν η ερμηνεία είναι σωστή ή λάθος είναι ένα ζήτημα. Η ουσία είναι ότι ο Rushdie τοποθετεί τη θέση της γυναίκας (σαν ίσης και αντίθετης με τον άνδρα) στο κέντρο της αντίστασης στη θρησκεία της Υποτέλειας (Ισλάμ).

(Σ' αυτά τα πλαίσια) ήταν μουσουλμάνοι που έκαναν δημόσιες τελετές καψίματος του βιβλίου το 1988 και που επικήρυξαν τον Rushdie το 1989, αλλά ήταν επίσης Μουσουλμάνοι που πρώτοι οργάνωσαν την υπεράσπιση του βιβλίου στα πλαίσια της ανεχτικής πολιτιστικής παράδοσης του Ισλάμ. Για να μην κοκορεύονται δηλαδή οι Χριστιανοί ότι είναι μια "ακόμα" απόδειξη ότι οι ανατολίτες είναι βάρβαροι. Γιατί τότε θα αρχίσει να πλανιέται η μνήμη στην απαγόρευση των αρχαίων θεών απ' τη Χριστιανορωμαϊκή αυτοκρατορία και θα καταλήξει στις χριστιανικές βόμβες ενάντια στην ταινία "Τελευταίος Πειρασμός".

Όπως και να 'χει το πράγμα με τους δικούς μας αγγέλους και προφήτες, ο Rushdie, ο οποίος ζει ακόμα κρυμμένος, χρειάζεται συμπαράσταση – είναι ένας λογοτέχνης τέλος πάντων που αξ΄ζει το ψωμί που τρώει. Σχεδόν κάθε του βιβλίο κάποιους κρατούντες θα εξοργίσει, απ' την Ασία ως την Αμερική. Αλλά πέρα απ' αυτό το βιβλίο είναι ένα αριστούργημα της παγκόσμιας λογοτεχνίας, ένα επικό ποίημα για το μετανάστη, τον άνθρωπο που ζει ανάμεσα σε δυο κόσμους, μια κατάσταση που όπως παρατηρεί ο Rushdie είναι αυξανόμενα και η υπαρξιακή κατάσταση του ανθρώπου σ' αυτό τον πλανήτη. Κα για την Κύπρο, τους εντός, ένα λαό που ζει όντως ανάμεσα σε δύο πολιτισμούς (της Ανατολής και της Δύσης), για μας που πασκίζουμε για δεκαετίες να γίνουμε καλοί και καθώς πρέπει δυτικοί, εμείς που δε μας μπουκώνουν με μπανάνες αλλά με video – και ξεχάσαμε ε΄τσι και την ανατολή και τον έρωτα, το ακόλουθο απόσπασμα είναι και ένα αγαπητικό αφιέρωμα:

"ένιωσε τη γέννα αυτής της αδυσώπητης οργής που θα έκαιε μέσα του, χωρίς να ελαττώνει, για περισσότερο από ένα τέταρτο του αιώνα, που θα εξάτμιζε την παιδική του λατρεία του πατέρα και θα τον έκανε ένα μοντέρνο άνθρωπο, που θα έκανε ότι καλύτερο μπορούσε, απ' εδώ και μπρος, να ζήσει χωρίς Θεό οποιουδήποτε είδους, κάτι που θα τροφοδοτούσε ίσως τη φλόγα της αποφασιστικότητας του να γίνει αυτό που ο πατέρας του δεν ήτα, δεν μπορούσε να γίνει, δηλαδή, ένας καλός και σωστός Άγγλος.

....Τις χειμωνιάτικες βραδιές, αυτός που δεν είχε κοιμηθεί παρά κάτω από ένα σεντόνι, κοιμόταν τώρα κάτω από βουνά μαλλιού και ένιωθε σαν φυσιογνωμία σε αρχαίο μύθο καταδικασμένος απ' τους θεούς να έχει ένα βράχο να πιέζει πάνω το στήθος του, αλλά δεν πειράζει, θα γίνει Άγγλος, ακόμα και αν οι συμμαθητές του κρυφογελούσαν με τη φωνή του και τον άφηναν έξω απ' τα παιγνίδια τους, γιατί αυτοί οι αποκλεισμοί αύξαιναν την αποφασιστικότητά του και τότε ήταν που άρχισε να παίζει θέατρο, να βρίσκει μάσκες που αυτοί οι τυπάδες θα αναγνώριζαν, χλωμές μάσκες, μάσκες κλόουν, μέχρι που τους έπεισε ότι ήταν εντάξει, ότι ήταν άνθρωπος σαν και αυτούς. Τους κοροΐδεψε με τον ίδιο τρόπο που ένα ευαίσθητο ανθρώπινο ον μπορεί να πίσει γορίλλες να τον δεχτούν στην οικογένειά τους, να τον χαϊδέουν να τον αγκαλιάζουν και να του μπουκώνουν μπανάνες στο στόμα.

το κομμάτι που κολλά στο θάνατο του Χομεΐνι

Είναι ένα μυστήριο. Ονόμασέ το, αν σ' αρέσει, θεϊκή πράξη. Μόλις είχε αρχίσει να αιμορραγεί εσωτερικά, παντού, χωρίς κανένα ιδιαίτερο λόγο, δηλαδή έτσι αιμορραγούσε προς το θάνατο μέσα στο ίδιο του το δέρμα. Μια ατμόσφαιρα ανησυχίας είχε πέσει πάνω απ' το έθνος γιατί αν ο Θεός εξαπέλυσε τέτοια πράξη τιμωρίας ενάντια στο πιο διάσημο ενσαρκωτή του τότε ποιός ξέρει τι ετοίμαζε για την υπόλοιπη χώρα.

"Πως έρχεται η νεότητα στον κόσμο; Πώς γεννιέται; Από τι χημικές ενώσεις, μεταφράσεις συμπτύξεις, δημιουργείται; Πώς επιβιώνει, ακραία και επικίνδυνη όπως είναι; Τι συμβιβασμούς, τι περιστασιακές συμφωνίες, τι προδοσίες της κρυφής της φύσης πρέπει να κάνει για να σταματήσει αυτούς που θέλουν να βυθίσουν, τον εξολοθρευτή αρχάγγελο, την γκιλοτίνα; Είναι η γέννα πάντοτε μια πτώση; Έχουν οι Αγγέλοι φτερά; μπορούν οι άνθρωποι να πετάξουν;"

μιά εισαγωγή στους σατανικούς στίχους

Τα παραπάνω ερωτήματα, απ' την αρχή του βιβλίου, είναι κεντρικά στην όλη του θεματολογία. Πως γεννιέται το νέο απ' το παλιό; Στο προσωπικό επίπεδο είναι η προσπάθεια των δύο χαρακτήρων (του Γαβριήλ και του Σαλοντίν) να αφήσουν πίσω τους την παλιά τους ζωή, την Ινδία, και να ξαναδημιουργηθούν – από μόνοι τους. Μια απόφαση που τους μετατρέπει σε "Άλλους", ξένους, μετανάστες, στο μυθολογικό ρόλο του διαβόλου, του εκπτωτου αρχάγγελου που η τιμωρία του περιλαμβάνει "να μην έχει ένα σταθερό τόπο ή χώρο να ξεκουράσει τα πόδια του".

Στο κοινωνικό - ιστορικό επίπεδο είναι μια παιχνιδιάρικη εμπλοκή με το πνεύμα της εποχής – της σχιζοφρένειας, του διχασμού της προσωπικότητας, της εποχής όπου το μόνο ιερό είναι το κινηματικογραφικό θέαμα. Και η ερώτηση για τη νεότητα μετατρέπεται σε ένα προβληματισμό για την επανάσταση - μια επανάσταση που τη συναντάει κανείς από την εξέγερση στο γκέτο του Λονδίνου, ως την πορεία ενάντια στους θρησκευτικούς διαχωρισμύς στη Βομβάη – και ο Rushdie διακωμωδώντας την τραγωδία της Ιρανικής επανάστασης της προηγούμενης δεκαετίας, και όχι μόνο, επιμένει να ρωτά: "Να την, ε΄ρχεται η ερώτηση: Άμα νικήσεις, τι θα κάνεις;" Τιείναι η επανάσταση, αυτή "η επανάσταση των ραδιομουρμουρητών", "των σκλάβων, των νεροκουβαλητών και των μεταναστών"; – πως μπορεία να επιβιώσει τώρα που το πανάρχαιο όνειρο της ανθρωπότητας – "αν μπορεί ο άνθρωπος να πετάξει;" – είναι μια πραγματικότητα;

Όπως και στο προσωπικό επίπεδο, ο Rushdie, είναι διαλεχτικός και στις παραβολές και τα αποφθέγματα του: "Όσο το παλιό αρνιέται να πεθάνει, το νέο δεν μπορεί να γεννηθεί. Φέρτε τις μπουλτόζες".

Από μια άποψη το βιβλίο είναι ένα κλασικό κείμενο της επανάστασης της καθημερινής ζωής και του έρωτα. Για να αναγγενηθεί η ελπίδα, το νέο στον τρίτο κόσμο, την Ινδία, είναι αναγκάιο να πεθάνει ο παλιός κόσμος του εθνικισμού και του θρησκευτικού φανατισμού - των αγγέλων, του πατριάρχη ήρωα. Ο μετανάστης, ο συγγραφέας, και η γυναίκα εμφανίζονται σαν οι καίριες φυσιογνωμίες του νέου – και οι τρεις νιώθουν ξένοι στον παλιό κόσμο, "Άλλοι" στην ομοιογένεια, θεατρίνοι μπροστά στα κλειστά της κυκλώματα, σατανάδες γιατί δοκιμάζουν να αυτοδημιουργηθούν, να παίξουν διαφορετικούς ρόλους με διαφορετικές μάσκες, να αρνηθούν να προδώσουν το παρελθόν.

Οι Σατανικοί Στίχοι, λοιπόν, είναι πάνω απ' όλα ένα επικό έργο για τον "Άλλο" και ιδιαίτερα τον μετανάστη, το άτομο που καταλήγει ή διαλέγει να ζει ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες – στο περιθώριο και των δύο αν θέλετε – το άτομο που η επιθυμία του είναι η αγάπη γιατί αυτή είναι και η ανθρώπινή του αναγκαιότητα:

"Ένας άνθρωπος που ξεκινά να φτιάξει τον εαυτό του αναλαμβάνει το έργο του Δημιουργού, σύμφωνα με ένα τρόπο αντίκρυσης των πραγμάτων: είναι αφύσικος, βλάσφημος, ο πιο σιχαμένος των σιχαμένων. Από

μια άλλη οπτική γωνιά μπορείς να δεις πάθος σ' αυτόν, ηρωισμό στον αγώνα του, στην προθυμία του να διακινδυνεύσει: δεν επιβιώνουν όλοι οι μεταλλαγμένοι. Ή κοιτάξτε τον κοινωνικο-πολιτικά: οι περισσότεροι μετανάστες μαθαίνουν και μπορούν να μεταμορφώνονται... Ένας άνθρωπος που εφευρίσκει τον εαυτό του, χρειάζεται κάποιον να πιστεύει σ' αυτόν, να αποδείξει ότι τα κατάφερε...

Όχι μόνο η ανάγκη να σε πιστέψουν, αλλά και η ανάγκη να πιστέψεις στον άλλο. Το βρήκες: Αγάπη".

η δομή του μυθιστορήματος

Το μυθιστόρημα ανήκει στο ρεύμα που ονομάστηκε "μαγικός ρεαλισμός". Αυτό το ρεύμα είναι έντονα επηρεασμένο απ' το σουρρεαλισμό και ιδιαίτερα απ' την προσπάθεια του να δώσει στο ασυνείδητο, ένα τρόπο έκφρασης και επικοινωνίας, μέσα απ' τη λογοτεχνία. Έτσι το βιβλίο κινείται απ' την αρχή σε τρία επίπεδα – στο επίπεδο της ιστορίας / περιπέτειας του Σαλαντίν Τσαμτσά και του Γιβρηήλ Φαρσίτα, καθώς ξαναγεννιώνται και μεταμορφώνονται με την αλλαγή χώρου και περιβάλλοντος. Μετά κινείται στο επίπεδο των φαντασιώσεων / ονείρων του Γιβρηήλ, ο οποίος ταυτίζεται με τον κινηματογραφικό του ρόλο σαν "αγγέλου" και σαν τέτοιος γίνεται αντικείμενο επισκέψεων και φαντασιώσεων από μυθολογικά πρόσωπα του ασυνείδητου του (προφήτες, αγίους, αγίες). Αυτές οι φαντασιώσεις, που στο ρεαλιστικό επίπεδο της περιπέτειας είναι αποτελέσματα των ενοχών του Γιβρηήλ που παραβίασε τα ταμπού, αποτελούν ταυτόχρονα και ένα επίπεδο με δική του συνοχή καθώς ο Rushdie πλέκει`τους μύθους του με μαγική μαεστρία κινούμενος χρονικά απ' την εποχή της επικράτησης των θρησκειών της πατριαρχείας (του ενός και μοναδικού θεού) με τη μόνιμη σύγκρουση ανάμεσα στο πνεύμα της Αλ-Αλ) (της θεάς που οι ρίζες του ονόματός της πάνε πίσω στη Λητώ) και του Αλλάχ, του Αφέντη Πατριάρχη Θεού, μέχρι τους σημερινούς μύθους του θεάματος και των επαναστατικών προφητών. Γεωγραφικά αυτό το επίπεδο κινείται σε ένα ταξίδι απ' την Ανατολή στη Δύση (Ινδία - Αγγλία) – μετ' επιστροφής. Στο τρίτο επίπεδο, και το μυθιστόρημα χαρακτηρίστηκε σαν το πιο βιογραφικό του συγγραφεά, αποτελεί ένα φιλοσοφικό - ποιητικό σχόλιο του Μετα-αποικιακού τριτοκοσμικού λογοτέχνη / διανοούμενου. Δεν συναντάς εδώ την οργή ενάντια στους Αποικιοκράτες και τους Ιμπεριαλιστές. Ο Σαλαντίν είναι γιος (η πρώτη γενιά της ανεξαρτησίας δηλαδή) ενός αγωνιστή της Ινδικής ανεξαρτησίας, και εγκαταλείπει την Ινδία για τον πολιτισμό της Δύσης. Το ίδιο και ο δημιουργός του έργου.Ο Rushdie φαίνεται να κινείται άνετα στα πλαίσια της δυτικής κουλτούρας, και η ρήξη του μαζί της δεν είναι η απόλυτη απόρριψη που χαρακτηρίζει τα έργα παλιότερων μη δυτικών διανοουμένων. Αντίθετα, στα σχόλια του είναι τρυφερά σαρκαστικός παρά απορριπτικός, αντιδρά με χιούμορ και αυτοειρωνεία στο ρατσισμό που νιώθει γύρω του, αντί να ψάχνει για εξιδανικευμένες λύσεις περασμένης δόξας και νεκροαναστήσεων του παλιού. Μ' αυτή την έννοια, ο μετα-αποικιακός διανοούμενος δε νιώθει ότι πρέπει να καταξιωθεί στα μάτια της δύσης (όπως ο αποικιοκρατούμενος) ή να τονίσει τη διαφορά του (όπως ο αντι-αποικιακός) αλλά τον διακατέχει μια αίσθηση σιγουριάς για το είναι του. Η αναζήτηση για ρίζες φαντάζει γελοία απομίμηση του παλιού που οδηγά στο φασισμό των προφητών και στην αποφυγή ευθυνών, ενώ τα τέως αφεντικά φαντάζουν εξίσου στενοκέφαλοι και γελοίοι στην ανασφάλεια, και τις ενοχές τους. Και ο σαρκασμός συνοδεύεται και στις δύο περιπτώσεις από μια τρυφερότητα - απ' την ανάγκη και την επιθυμία του ανθρώπου "να αγαπήσει". Γι' αυτό ο Rushdie δεν είναι απλά ένας λογοτέχνης υπό διωγμό. Είναι και μια γνήσια φωνή ανθρώπου που γεννήθηκε σαν "παιδί του μεσονυχτίου" (τη νύχτα δηλαδή της ανεξαρτησίας των αποικιών) και που έβαλε σαν στόχο του το παγκόσμιο και ταυτόχρονα βαθύτατα προσωπικό στόχο "να μεγαλώσει και να ζήσει, σαν ελεύθερος άνθρωπος χωρίς θεούς οποιουδήποτε είδους". Είναι, δηλαδή, και μια φωνή που αρνείται την υποστήριξη της φρίκης (την επανάσταση των φανατικών, των προφητών, του Χομεϊνί) απέναντι στην, αισχρότητα της κτηνωδίας (του ρατσισμού, ιμπεριαλισμού). Μια φωνή απ' την περιφέρεια που δεν κλαίει για τη μοίρα της, αλλά που χαμογελά μπροστά στη γοητεία των ανθρώπινων παθών και πόθων. Ένα έργο δηλαδή που η Δύση δεν μπορεί πια να βαθμολογήσει – αλλά πρέπει να το καταλάβει γιατί την ξεπερνά. Αυτό το επίπεδο, το προσωπικό του συγγραφέα, μπορεί να το νιώσει ο αναγνώστης μόνο μέσα απ' το βιβλίο – απ' τα αποφθέγματα και τις συνεχείς παρεμβολέ΄ς του στις περιπέτειες των χαρακτήρων του έργου.

Θα προσπαθήσουμε πιο κάτω μια πρώτη εισαγωγή στα άλλα δύο επίπεδα (που επίσης αλληλοδιασταυρώνονται).

η περιπέτεια στην κοινωνία του θεάματος

Η πτώση των αγγέλων

Ο Γιβρηήλ Φαρίστα και ο Σαλαντίν Τσάμτσα συναντιώνται σε ένα αεροπλάνο, που φεύγει απ' την Ινδία για την Αγγλία. Στο πρόσωπο μιας εγγύου επιβάτιδας ο Σαλαντίν αναγνωρίζει τη γυναίκα των ονείρων του, η οποία δεν είναι έγκυος, αλλά φορτωμένη δυναμίτες. Αεροπειρατεία δηλαδή. Το αεροπλάνο, ανατινάζεται τελικά από τη γυναίκα όνειρο (την Εύα ας πούμε) και οι δύο Ινδοί φυγάδες πέφτουν. Αυτή η πτώση, απ' το αεροπλάνο που ονομάζεται Μποσταν (δηλαδή κήπος) ανοίγει η αυλαία της περιπέτειας. Ο Σαλαντίν αράζει το Γιβρηήλ απ' τα αρχίδια και τον διατάζει: τραγούδα! Ένα τραγούδι που ο αναγνώστης δεν καταλαβαίνει και ο συγγραφέας υπόσχεται έμμεσα να μεταφράσει. Ταυτόχρονα η πτώση σημαδεύεται από μεταμόρφωση καθώς ο Γιβρηήλ αποκτά ένα αγγελικό φωτοστέφανο, και ο Σαλαντίν τη μυρωδιά του θειαφιού και πολύ γρήγορα κερατάκια σαν προοίμιο της μεταμόρφωσης του σε κατσικάνθρωπο – ο διάβολος ή ο θεός άνας. Ο συγγραφέας διαχωρίζει απ' την αρχή τη θέση του απέναντι στους φανταστικούς του ήρωες και προκαλεί τον αναγνώστη με παιχνιδιάρικη διάθεση στο λαβύρινθο των θαυμάτων που ακολουθεί:

"Αυτό μπορώ τουλάχιστον να δηλώσω προς το παρόν: Ο Τσαμτιά το θέλησε και ο Φαρίστα έκανε αυτό που θελήθηκε.

Ποιος ήταν ο θαυματουργός εργάτης;

Τι είδους – αγγελικό - σατανικό — ήταν το τραγούδι του Φαρίστα;

Ποιος είμαι εγώ;

Ας το πούμε έτσι: Ποιος έχει τα καλύτερα στιχάκια; (Who has the best tunes;)

Πέφτουν σε ένα βρετανικό ακρογιάλι. Ο Γιβρηήλ γίνεται αμέσως η προσωποποίηση του μελαμψού εραστή στα μάτια της Αγγλίδας οικοδέσποινας στην αυλή της οποίας καταλήγουν. Τον Σαλαντίν τον μαζεύει η αστυνομία. Έτσι ο Σαλαντίν Τσαμτσά, χρόνια εγκατεστημένος στην Αγγλία, ο πετυχημένος μετανάστης δηλαδή και τώρα ο εκπτωτός αρχάγγελος θα δει τον εαυτό του να εξευτελίζεται από τους Άγγλους στον πολιτισμό των οποίων είχε στηρίξει την άρνηση της Ινδίας, της "γειτονιάς του Σκανδάλου" όπου γεννήθηκε. Και τώρα είναι το σκάνδαλο ο ίδιος, η κατάστασή του: "φαντάσματα *είναι τα απλήρωτα χρέη*"", λέει και ξαναλέει ο Rushdie. Έχει ακόμα πολλά χρέη στην Ινδία ο Σαλαντίν. Θα τον κερατώσει η γυναίκα του με τον καλύτερό του φίλο, η διάλυση ενός γάμου που ήταν μια αποτυχημένη συνάντηση – η Πάμελα τον αγάπησε γιατί δεν ήταν Άγγλος και αυτού το όνειρο ήταν ακριβώς να γίνει Άγγλος. Θα χάσει βέβαια τη δουλειά του "κάνωντας φωνές στο ραδιόφωνο" και θα καταλήξει σε ένα καφέπανδοχείο όπου θα γίνει το κέντρο ενδιαφέροντος των δύο νεαρών κοριτσιών της οικογένειας που ζουν όπως και ο μυθολογικός διάβολος και ο Σαλαντίν τώρα, στο περιθώριο δύο πολιτισμών, στη διασταύρωση τους δηλαδή: της μάνας τους που αρνείται να προσαρμοστεί σ' αυτή την "αόρατη και ορατή ταυτόχρονα πάλη και της πολιτικής τους υπόστασης σαν μέλη της μελαμψής μειοψηφίας στη Μεγάλη Βρετανία. Όταν θα ξεσπάσει τελικά η εξέγερση μετά τη δολοφονία ενός τοπικού μαύρου ηγέτη, σε μια ατμόσφαιρα όπου οι πάντες, ιδιαίτερα η αστυνομία και ο Τύπος, ανακαλύπτουν παντού σατανικές συνομωσίες, ο Σαλαντίν θα είναι ακόμα εκεί. Θα τον σώσει ο Γιβρηήλ, παρά τη ζήλεια του για τις ερωτοτροπίες του Σαλαντίν με τη γυναίκα των δικών του ονείρων. Ό Γιβρηηλ που τώρα πια έχει πάρει την τρομπέτα της τελικής κρίσης και τη σαλπίζει. Ο Αρχάγγελος της τελικής κρίσης στο πιο λαμπρό του ρόλο. Ο Γιβρηήλ είναι ήρωας του σινεμά, όχι του ραδιοφώνου.

Στην Ινδία ήταν ο χαρισματικός ηθοποιός που υποδύετο τους θεούς στο λαϊκό κινηματογράφο - το ιερό στην κοινωνία του θεάματος, δηλαδή.

Η φυγή του για την Αγγλία μετά απο μια κρίση εσωτερικής αιμοραγγίας που τον οδηγά στη βλασφημία – προδοσία – αποστασία, είναι η αναζήτηση της Μετεμψύχωσης. Να πεθάνει ο παλιός Γιβρηήλ και να ξαναγεννηθεί στην αγκαλιά της Αλληλούια Κόουν, της Αγγλίδας που σκαρφάλωσε στα Ιμαλάια και που του είπε με τα μάτια της, για την ανάγκη μιας νέας αρχής. Για το Μοντερνιστικό πάθος του καινούριου. Και οι δύο κυνηγιώνται από φαντάσματα - απλήρωτα χρέη. Η Αλληλούια από το φάντασμα του συμπατριώτη της που πέθανε στα Ιμαλάια, ο Γιβρηήλ από το φάντασμα της Ρέχχας, της Ινδής του ερωμένης που αυτοκτόνησε, και του "αγγελικού - θεϊκού" του παρελθόντος. Είναι οι

φαντασιώσεις του Γιβρηηλ που ανοίγουν το δεύτερο πλάνο του βιβλίου, το μυθολογικό.

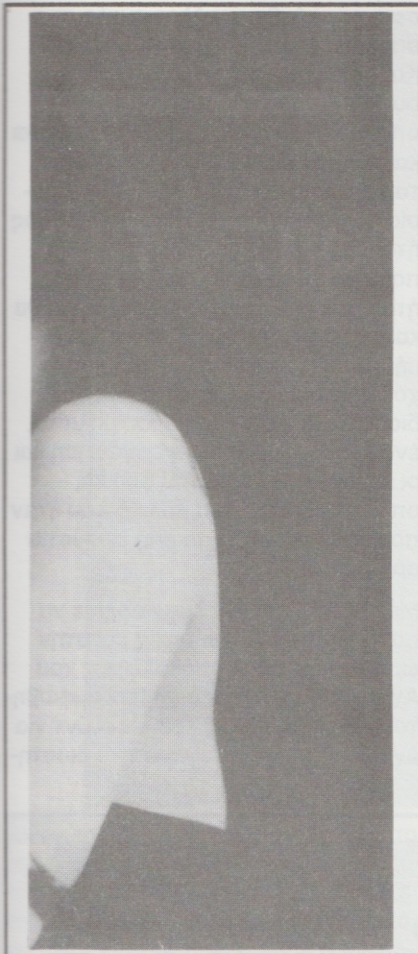
Ζει σε μια σχιζοφρενική κατάσταση, αντικατότρισμα της ζωής γύρω του, στον εφιάλτη του τον καταδιώκει ο προφήτης μιας νέας θρησκείας που λέγεται υποτέλεια (ισλάμ) καθώς και μια νέα κοπέλλα απ' την Ινδία που προσπαθεί να οδηγήσει ένα χωριό στη Μέκκα διαμέσου του Ινδικού ωκεανού. Έρχονται στη φαντασία του και ζητάνε τους αγγελικούς στίχους: και ο έρμος ο Γιβρηήλ:

Τα μάτια του Μαχούντ άνοιξαν διάπλατα, βλέπει κάποιο είδος οπτασίας, την αγναντεύει, α μάλιστα, θυμήθηκε ο Γιβρηήλ, εμένα. Με βλέπει εμένα. Τα χείλη μου κινούνται από ... Από τί, από ποιον: Δεν ξέρω, δεν μπορώ να πω. Παρόλα αυτά, ιδού, εδώ είναι, βγαίνουν απ' το στόμα μου, ανεβαίνουν απ το λάρυγγα και τσουπ έξω απ' τα δόντια: Οι λέξεις.

Το να είσαι ταχυδρόμος του Θεού δεν είναι και τόσο χάλι τελικά -α;

Αλλά, Αλλά, Αλλά: Ο Θεός δεν είναι σ' αυτή την εικόνα.

Ένας Θεός ξέρει ποιανού ήμουν ο Ταχυδρόμος. "Ο Γηβρηήλ, όπως και

οι μυθολογικοί χαρακτήρες που ζητούν τη μία μοναδική αλήθεια, θα συνεχίσει ως το τέλος να αποφεύγει την ευθύνη των πράξεων του, ακόμα και όταν σπρώχνει την Αλληλούλϊα από μια ταράτσα στην Ινδία.

Ας πάρουμε τον εφιάλτη του προφήτη που αποτελεί και τη πέτρα του σκανδάλου.

"Μαχούντ" είναι το όνομα με το οποίο οι δυτικοί ονόμαζαν τον Μωάμεθ και η ίδια η χρήση της λέξης θεωρήθηκε απ' τα αμαρτήματα του Rushdie. Η αδυναμία του θρησκευτικού πνεύματος να κατλάβει τη λογοτεχνία σαν τη φωνή του "άλλου", δηλαδή.

Οπως και νάχει η κατάσταση ο Μαχούντ μπορεί να είναι ο Μωάμεθ ή ο Χομεϊνί: Διαλέγετε και παίρνετε. Το δράμα εξελίσσεται στη πόλη της Τζαχιλιά μια πόλη που χτίστηκε από ένα άνδρα που παράτησε τη γυναίκα του στο δρόμο.

"Ο Μπάσταρδος έτσι κάνουν πάντα οι άντρες".

Η πόλη ανθεί σαν εμπορικό κέντρο στην ερημοπολυθεϊστική, σφίζει από χλιδή και πολυτέλεια. Ο νέος προφήτης ο Μαχούντ και οι 3 οπαδοί του ο Μπίλολ ο δούλος, ο Χαλήντ ο νεκροκουβαλητής και ο Σαλμάν ο μετανάστης-γραφιάς απ΄ τη Περσία, κοντεύουν να απελπιστούν όταν ο άρχοντας προτείνει στον προφήτη να υιοθετήση τη νέα θρησκεία του ενός και μόνου Θεού και να δεχθεί ο προφήτης 3 τοπικές Θεές σαν κόρες του ενός και Μοναδικού. Ο προφήτης που εν τω μεταξύ αντιμετωπίζει και τους σαρκαστικούς στίχους του Βαάλ, του ποιητή της πόλης, διχάζεται και τελικά δέχεται τη προσφορά μετά από "διαβουλεύσεις" με τον 'Αγγελο.

Η Χίντι η γυναίκα του βασιλιά και η ερωμένη του Βαάλ ωστόσο αρνείται να υποταχτή. Η συνάντηση του προφήτη με την ανυπόταχτη γυναίκα λοιπόν και η πρώτη ερώτηση των σατανικών στίχων:

"Εγώ θέλω τη σύγκρουση τέτοιου είδους ιδέα είμαι εγώ - εσύ τι είδους ιδέα είσαι;

"Είμαι η ίση σου, επανέλαβε, και επίσης η αντίθεση σου. Δε σε θέλω να γίνεις αδύνατος. Δεν έπρεπε να κάνεις αυτό που έκανες.

Μα θα κερδίσεις, απάντησε πικραμένα ο Μαχούντ, τώρα δεν υπάρχει κίνδυνος στα εισοδήματα του ναού σου.

"Δεν πιάνεις το νόημα, του είπε απαλά, ερχόμενη κοντά του, φέρνοντας το πρόσωπο της πλάϊ στο δικό του. "Αν εσύ είσαι για τον Αλλάχ, εγώ είμαι για τη Αλ-λατ. Και αυτή δεν πιστεύει στον Θεό σου ακόμα και όταν την αναγωνρίζει. Η αντίθεση της σ' αυτόν είναι αδυσώπυτη, ασυμβίβαστη, ασφυκτική. Ο πόλεμος μεταξύ μας δεν μπορεί να τελειώσει με συνθήκη. Και τι συνθήκη!

Ο δικός σου είναι ένας πατερναλιστικός, καταδεκτικός αφέντης. Η Αλλατ δεν έχει τη παραμικρότερη επιθυμία να είναι κκόρη του. Είναι η ίση του όπως είμαι εγώ σε εσένα. Ρωτά τον Βαάλ. Την ξέρει όπως με ξέρει και μένα.

"'Ωστε ο άρχοντας δεν θα κρατήση την υπόσχεση του", είπε ο Μαχούντ.

Ποιος ξέρει, είπε αποδοκιμαστικά η Χιντ. "Δεν ξέρει ούτε καν ο ίδιος. Αδύνατος, όπως σου είπα. Αλλά ξέρεις ότι εγώ λέω την αλήθεια. Μεταξύ του Αλλάχ και 3 δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη. Δεν τη θέλω. Θέλω τη σύγκρουση ως τον θάνατο. Τέτοιου είδους ιδέα είμαι εγώ, εσύ τι είδους είσαι;

Είσαι άμμος και είμαι νερό, είπε ο Μαχούντ, το νερό πλένει την άμμο μακριά.

Και η έρημος απορροφά το νερό, του απάντησε η Χιντ. "Κοίτα γύρω σου".

Η σύγκρουση το προφήτη με τη γυναίκα που αρνείται να υποταχτεί είναι καθοριστική. Ο προφήτης ανακαλεί. Δεν ήταν ο άγγελος αλλά ο σατανάς που του είπε να δεχτεί τον συμβιβασμό (οι σατανικοί στίχοι).

Φεύγει εξόριστος, σε μια άλλη πόλη τη Γιαθριώ, διωγμένος απ' την ανυπόταχτη γυναίκα και τον ποιητή. Στην εξορία, μια εξορία που μεταφέρεται απ' το Rushdie στη μοντέρνα εποχή με τον προφήτη να στέλνει κασέττες με το κυρήγμα τους στους πιστούς (όπως το Χομεϊνί το 1978) ο προφήτης ετοιμάζει την επιστροφή με μια εικόνα της Χιντ στο προσκέφαλο του. Πόλεμος ή έρωτας;

Η επιστροφή οδηγεί την Χιντ στην απομόνωση, όπου προετοιμάζει τη δικιά της τελική εκδίκηση. Ο Βαάλ ο ποιητής, γέρος πια, καταφεύγει στο μπουρδέλο που παρά τα κυρήγματα του προφήτη μένει για ένα διάστημα ανοικτό. Εκεί ο Βαάλ, ζει στο παραπέτασμα, ο κατατρεγμένος διάβολος τώρα στο τελευταίο ναό του ελεύθερου έρωτα. Αλλά ακόμα και εκεί εισρέιε το νέο πνεύμα.

'Οταν ο Βαάλ πείθη τις πόρνες να υιοθετήσουν τα ονόματα των γυναικών του προφήτη για να αυξήσουν την πελατεία, αυτές απαιτούν να γίνει ο συλλογικός τους άνδρας και να τους συμπεριφέρετε σαν Αφέντης. Εκεί θα σου βρει και ο Σαλμών ένας απ' τους μαθητές του προφήτη που απαρνιέται τη θρησκεία της υποτελείας. Στο τέλος το μπουρδέλο κλέινει και ο Βαάλ που αποδεικνύεται δειλός στο να υπερασπιστεί τις 12 γυναίκες του τη στιγμή της σύλληψης, πηγαίνει μετά έξω απ' τη φυλακή και απαγγέλει τους 12 στίχους του στις 12 μούσες του. 'Οταν τελειώνει το κοινό διαπιστώνει τη βασφημία ενάντια στις 12 γυναίκες του προφήτη και ο γεροποιητής σέρνεται στο δικαστήριο του προφήτη.

Η τελική σύγκρουση: Η εκδίκηση του Βαάλ για την καταστροφή της ελευθερίας της πόλης είναι να αφηγηθεί την ιστορία της καταφυγής του στο μπουρδέλο και διακωμωδόντας τον εαυτό του, από επικίνδυνος υπονομευτής αποδεικνύεται απλώς ένας καταδιωκόμενος πορνόγερος αν θέλετε. Το κοινό όπως παλιά ξεσπά σε ασταμάτητα γέλια. Η εκδίκηση του διαβόλου στη σοβαρότητα των αγγέλων είναι το χιούμορ.

(Αν θυμάστε, στο "όνομα του Ρόδου"

του έκο, το βιβλίο που οι Χριστιανοί καλόγηροι προσπαθούν να εξαφανίσουν είναι το έργο του Αριστοτέλη για το γέλιο).

Ο Βαάλ καταδικάζεται σε θάνατο - γυρίζει και λέει:

"Αυτούς που γράφουν και τις πουτάνες Μαχούντ. Αυτοί είναι οι άνθρωποι που δεν μπορείς να συγχωρέσεις.Πουτάνες και γραφιάδες, λέει ο Μαχούντ. Δεν βλέπω την διαφορά".

Μετά θαρθεί και η εκδίκηση της Χιντ.

Όταν τη στιγμή του θανάτου του προφήτη, της ύστατης στιγμής της Αποκάλυψης, δεν έρχεται ο Αλλάχ ή ο Αρχάγγελος του να τον πάρουν αλλά η Αλ-λατ (η Θεά γυναίκα) που του απαγγέλει τη εκδίκηση της.

η ερωτική πρόκληση

Όπως και με τον ακόλουθο του προφήτη του Σαλμάν, που εγκαταλείπει τον Μαχούντ τελικά (βλέπε τη μετάφραση της αποκάλυψης του) τόσο ο ποιητής όσο και ο γραφιάς ταυτίζουν την αντίθεση ή τη ρήξη τους με το προφήτη με το "γυναικείο ζήτημα". Και δεν είναι απλά η υποστήριξη στην ελευθερία της γυναίκας, στις ένοπλες φεμινίστριες της Ιρανικής επανάστασης που δολοφόνησαν οι πιστοί του προφήτη. Στο βάθος είναι μια εντελώς διαφορετική αντίληψη για τον έρωτα. Ο Μαχούντ θέλει τις γυναίκες σαν μητέρες ή θυγατέρες λέι ο Σαλμόν.

Με συγκεκριμένους φόλους υπακοής. Όχι σαν ένα αυτόνομο Άλλον τον οποίον θα ανακαλύψει ο εραστής μέσα από μια "σύγκρουση" αν θέλετε, όπως προτείνει η Χιντ στο Μαχούντ. Γιατί η πρόκληση της είναι πολεμική αλλά και ερωτική. Μπορεί ο άνδρας να αντιμετωπίσει τη γυναίκα σαν ίση και αντίθετη του. Αυτή είναι η πρώτη ερώτηση στην επανάσταση της καθημερινής ζωής, και τελικά η Χιντ έχει δίκιο. Ο προφήτης αδυνατεί να καταλάβει. Ο Σολοντίν όμως όταν επιστρέψει στην Ινδία, καθώς ο πατέρας του πεθαίνει, τα ξαναβρίσκει με τη Ζήνυ, την αυτόνομη γυναίκα που απαντά στην ερώτηση, "δεν σκοπεύεις να παντρευτείς", με το χαμογελαστό:

"Να παντρευτώ; Έχω άλλα πράγματα να κάνω".

Διαβάστε αυτό το βιβλίο. Θα σας βασανίσει και τελικά θα σας απελευθερώσει. Μια κούρσα που διαλέγετε μόνοι σας.

οι λόγοι της αποστασίας

Ο Σαλμάν ο γραφιάς - μετανάστης εξηγεί στο Βαάλ τον ποιητή, την απογοήτευση / ρήξη του με τον προφήτη.

Ανάμεσα στα φοινικόδεντρα της όσαης ο Γιβρηήλ εμφανίστηκε στον προφήτη και βρήκε τον εαυτό του να απαγγέλλει με στόμφο κανονισμούς, κανονισμούς, κανονισμούς μέχρι που οι πιστοί δεν μπορούσαν πια να αντέξουν την πιθανότητα περισσότερης αποκάλυψης, είπε ο Σαλμάν, κανονισμούς για το κάθε μαλακισμένο πράγμα... Ήταν σαν να μην υπήρχε όψη της ανθρώπινης ύπαρξης που να μείνει ακανόνιστη, ελεύθερη. Η αποκάλυψη ...είπε στους πιστούς πόσο πρέπει να τρώνε, πόσο βαθιά πρέπει να κοιμώνται και ποια σεξουαλική θέση είχε τη θεία έγκριση, έτσι έμαθαν ότι η σοδοξμία και η "θέση του ιεραπόστολου" ειχαν εγκριθεί απ' τον αρχάγγελο, ε΄νω οι απαγορευμένες στάσεις περιλάμβαναν όλες αυτές στις οποίες η γυναίκα ήταν από πάνω... Και ο Γιβρηήλ ο αρχάγγελος έκανε συγκεκριμένο τον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος πρέπει να θάβεται και πως να μοιράζεται η περουσία του, έτσι που ο Σαλμόν απ' την Περσία άρχισε να αναρωτιέται τι σόι θεός ήταν αυτός που ακουγόταν τόσο πολύ σαν επιχειρηματίας. Και τότε ήταν που του κατέβηκε η ιδεά που θα κατάστρεφε την πίστη του, γιατί θυμήθηκε ότι, βέβαια και ο ίδιος ο Μαχούντ επιχειρηματίας ήτα, και ένας διαβολεμένα επιτυχημένος μάλιστα, ένα άτομο στο οποίο η οργάνωση και οι κανονισμοί έρχονταν φυσικά, οπότε τι υπερβολικά βολικό που ήταν που εφεύρε ένα τόσο επιχειρηματία αρχάγγελο.

Μετά απ' αυτό ο Σάλμαν άρχισε να παρατηρεί πόσο χρήσιμες και στην ώρα τους ήταν οι αποκαλύψεις του Αγγέλου, έτσι όταν οι πιστοί αμφισβητούσαν τις απόψεις του Μαχούντ για ένα θέμα, απ' την πιθανότητα διαστη-

μικών ταξιδιών ως την παντοτινότητα της κόλασης, ο άγγελος θα εμφανιζόταν με μια απάντηση που υποστήριζε τον Μαχούντ... Θα ήταν διαφορετικό παραπονέθηκε ο Σαλμάν αν ο Μαχούντ έπαιρνε τη θέση του μετά την αποκάλυψη απ' το Γιβρηήλ, αλλά ο΄χι, απλώς χάραζε κάτω το νόμο και ο άγγελος το επιβεβαίωνε μετά...

Αυτο που τελικά έκοψε τον Σαλμάν απ' τον Μαχούντ: το πρόβλημα των γυναικών... Κοίτα, δεν είμαι κουτσομπόλης είπε ο Σαλμάν εμπιστευτικά στο μεθύσι του, αλλά μετά το θάνατο της γυναίκας του ο Μαχούντ δεν ήταν άγγελος, καταλαβαίνεις τι θέλω να πω. Αλλά στη Γιαθρίπ βρήκε τον αντίπαλό του. Αυτές οι γυναίκες εκεί πάνω του άσπρισαν το γένι σε ένα χρόνο. Το ζήτημα με τον προφήτη μας... είναι ότι δεν του άρεσε οι γυναίκες του να του απαντούν πίσω, πήγαινε για μονάδες και θυγατέρες... Δε του άρεσε να διαλέγει γυναίκες της κλάσης του. Αλλά στη Γιαθρίπ οι γυναίκες είναι διαφορετικές, δεν ξέρεις εσύ, εδώ στη Τζαχίλια είστε συνηθισμένοι να διατάζεται τα θηλυκά σας αλλά εκεί πάνω δεν τα σηκώνουν αυτά... Λοιπόν, οι κοπέλλες μας άρχισαν να το γυρίζουν και αυτές έτσι, έχοντας ποιος ξέρει τι ιδέες στο κεφάλι τους, οπότε αμέσως, μπαμ, νάσου το βιβλίο των κανονισμών και ο άγγελος αρχίζει να αμολάει κανονισμούς για το τι δεν πρέπει να κάνουν οι γυναίκες, αρχίζει να τις σπρώχνει πίσω στη στάση υποτέλειας που προτιμούσε ο προφήτης... Πως γελούσαν οι γυναίκες της Γιαθρίπ με τους πιστούς, στο ορκίζομαι, αλλά αυτός ο άνθρωπος είναι μάγος, κανένας δεν μπορούσε να αντισταθεί στη γοητεία του – οι πιστές γυναίκες έκαναν όπως τους είπε. Υποτάχτηκαν. Τι να γίνει, τους πρόσφερε τον παράδεισο βλέπεις".

η υπόθεση rushdie

Λογοτεχνία και κρίση της ιεραρχίας. (Το ιστορικό - πολιτιστικό πλαίσιο).

1988-89:

• Στην Ευρώπη και την Αμερική γίνονται βομβιστικές επιθέσεις ενάντια στην προβολή της ταινίας "Τελευταίος Πειρασμός", βασισμένης στο μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη.

• Στην Ασία ξεσπούν ταραχές ενάντια στην κυκλοφορία του βιβλίου σατανικοί στίχοι, και γίνονται δημόσιες τελετές καψίματός του.

• Στη Σοβιετική Ένωση ξεσπά κρίση μετά από εισήγηση να ταφεί επιτέλους ο Λένιν. Τελικά ξεσπά η επανάσταση στην Ανατολική Ευρώπη με την σχεδόν τελετουργική κατάργηση των ιερών 40 χρόνων δήθεν σοσιαλισμού - του τείχους, του κόμματος και φυσικά του αγάλματος του Λένιν.

• Στην Κίνα η εξουσία και οι παλιότερες γενιές ανατριχιάζουν απ' τη βεβήλωση της πλατείας Τιέν Ανμέν με το αγάλμα της θεάς της ελευθερίας και μια ρόκ συναυλία στις 3 Ιουνίου. Στις 4 μια μερίδα του στρατού επιτίθεται στους διαδηλωτές.

• Η καθολική εκκλησία προβαίνει και σε άλλους διωγμούς θεολόγων της απελευθέρωσης.

Ο καυγάς σιγόβραζε για χρόνια, ίσως για δεκαετίες, ίσως όλα να πηγαίνουν πίσω στη γαλλική επανάσταση που αποκεφάλισε το βασιλιά, ιερό αντιπρόσωπο του θεού και μετέτρεψε την Παναγία των Παρισίων σε ναό του ορθού λόγου. Ίσως όλα να πηγαίνουν πίσω στην Ισπανική επανάσταση όπου η καταπίεση αιώνων απ' την καθολική εκκλησία μετατράπηκε σε ένα ξέφρενο πανηγύρι αποκαθήλωσης του ιερού. Ίσως όμως όλα να πηγαίνουν απλά ως το 68 ή το 77 όταν οι σιτουασιονιστές και οι αυτόνομοι, αντίστοιχα, βάλθηκαν να βεβηλώνουν το ιερό όχι πια του θεού αλλά της τέχνης, της δυτικής τέχνης και κουλτούρας, μοναδικό όπως λένε τα κιτάπια της δημιούργημα του ανθρώπινου πνεύματος. Έτσι η Μόνα Λίζα βρέθηκε με μουστακάκι και ο Ρισελιέ με επαναστατικό πανώ.

Όπου και να πηγαίνει αρχικά το πράγμα η ουσία είναι μία – τα τέλη της δεκαετίας του '80 βλέπουν μια αναζωπύρωση των συγκρούσεων, των πολιτιστικών και κοινωνικών γύρω απ' το ιερό. Το "ιερό" κοινονιολογικά είναι τα σύμβολα (η βίβλος, οι νόμοι, η σημαία, το τότεμ της φυλής) που εκφράζουν την ενότητα μιας κοινωνίας. Μιας ενότητας ωστόσο, που όσο πάει γίνεται και πιο ανέφικτη σε μια παγκόσμια κοινωνία άμεσης επικοινωνίας όπου κάθε ιερό τότεμ των εθνικών κρφατών και των θρησκείων που τα στηρίζουν υπονομεύεται, είτε συνηδειτά από ένα κίνημα διευρυνόμενης αμφισβήτησης είτε απ' τους γοργούς ρυθμούς της κοινωνικής αλλαγής. Είναι σ' αυτά τα πλαίσια που η υπόθεση του Rushdie ε΄χει μια παγκόσμια σημασία. Είναι μια ακραία έκφραση αυτών των συγκρούσεων.

Ο ίδιος ο συγγραφέας δεν είναι άπειρος από τέτοιου είδους καυγάδες. Από τα προηγούμενα του βιβλία, "Τα παιδιά του μεσονυχτίου" απαγορεύτηκε στην Ινδία, ενώ "Το χαμόγελο της τίγρης" (ένα χρονικό του ταξιδιού του στη Νικαράγουα) εξόργισε τους αμερικανούς συντηρητικούς. Και ίσως και η τωρινή οργή των πιστών ενάντια του να περνούσε στα ψιλά των εφημερίδων, αν μετά την καταδίκη του

Χομεϊνι οι πιο γνωστοί εκδοτικοί οίκοι και επιχειρήσεις βιβλιοπωλείων στη δύση δεν αποφάσιζαν να υποκύψουν στην απειλή του προφήτη της Τεχεράνης και να μην εκδώσουν το βιβλίο. Ίσως εκείνη να ήταν η στιγμή που οι δυτικοί διανοούμενοι διαπίσωσαν τα όρια της ελεύθερης έκθρασης να κλείνουν γύρω τους - διαπίστωσαν δηλαδή ότι το κόψιμο του βιβλίου δεν ήταν απλώς η λόξα ενός φανατικού στο Ιράν, αλλά το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας θεαματικής αναστήλωσης του ιερού, που τους αφορούσε άμεσα. Ο Rushdie έγινε την άνοιξη του 89 ένα παγκόσμιο σύμβολο της ελεύθερης έκφρασης, στο πρόσωπο του οποίου η λογοτεχνία υπερασπιζόταν το ίδιο το δικαίωμα ύπαρξης της - τόσο ενάντια στους προφήτες όσο και ενάντια στις επιχειρήσεις εκδόσεως βιβλίων που αυτολογοκρίνονταν.

Μετά την πρώτη φάση της υποταγής στον προφήτη, έτρεξαν βέβαια μετά όλοι να πάρουν διαπιστευτήρια υπερασπιστή της ελεύθερης έκφρασης. Αλλά το παράπονο συνέχιζε να εκφράζεται, έστω και πιο σιγά. "Ήταν ανάγκη να το γράψει, να θίξει το ιερό του Ισλάμ;"

Ο Rushdie δήλωσε απλά ότι η περίπτωση του είχε να κάνει με το δικαίωμα της ελευθερίας της φαντασίας. Ιστορικά ωστόσο το βιβλίο του ήταν μια πρόκληση. Μια πρόκληση που έχει μια διπλή υπόσταση - τη φιλοσοφική κριτική του ιερού σαν του ενοποιητικού στοιχείου κάθε κοινωνίας και της χρήσης της λογοτεχνίας σαν ερώτηση "για το αν είναι δυνατό ο άνθρωπος να δημιουργήσει αξίες πέρα απ' τις απόλυτες αρχές της θρησκείας", όπως θα έλεγε ο Καμί.

α) η φιλοσοφική ρίζα του "κακού"

Ας ξεκινήσουμε με τη φιλοσοφία πριν πα΄με στην αυτή καθ' εαυτή λογοτεχνία. Σύμφωνα με την αριστερή Εγελιανή και αναρχική σκέψη ο Θεός, το ιερό σύμβολο εκφράζει μια αντεστραμμένη μορφή της πραγματικότητας. Ο Θεός κατά το Φουερπαχ και το νεαρό Μαρξ εκφράζει τους πόθους και της ελπίδες της ανθρωπότητας, οι οποίες όμως έχουν διαχωριστεί από τους ίδιους τους ανθρώπους και έχουν γίνει αυτόνομα όντα που τους αντιμετωπίζουν σαν ξένα, καταπιεστικά τέτοια. Εδώ η θρησκεία γίνεται η πρώτη στιγμή της αλλοτρίωσης του ανθρώπου απ' το δημιουργία του. Το ότι αυτή η αλλοτρίωση γίνεται μετά η βάση της καλλιέργειας "ψευδών συνειδήσεων" στους καταπιεσμένους - η ιδεολογία των άρχουσων τάξεων,

είναι αυτονόητο. Οι ιερείς των εκκλησιών όπως και οι διανοούμενοι σήμερα είναι οι θεματοφύλακες μιας αυταπάτης _ ενός ανθρώπινου δημιουργήματος που διαχωρίστηκε απ' τους ανθρώπους και κατά συνέπεια ο ίδιος ο διαχωρισμός ιερού και καθημερινότητας είναι έκφραση της ιστορικής αλλοτρίωσης της ανθρωπότητας. Απ' αυτή την άποψη η μοντέρνα εποχή σαν η εποχή του τελευταίου ταξικού συστήματος και της παγκόσμιας επανάστασης, είναι για το Μαρξ η στιγμή της κρίσης - της αλήθειας:

"Διαλύονται όλες οι στέρεες και σκουριασμένες σχέσεις με την ακολουθία τους από παλιές σεβάσμιες παραστάσεις και αντιλήψεις και όλες όσες διαμορφώνονται παλιώνουν πριν προλάβουν να αποστεωθούν. Κάθε τι το κλειστό και το στεκούμενο εξατμίζεται, καθετί που ήταν ιερό βεβηλώνεται, και τέλος οι άνθρωποι αναγκάζονται να αντικρύσουν με νηφάλιο μάτι τη θέση τους στη ζωή και τις αμοιβαίες σχέσεις τους".

(κομμουνιστικο μανιφέστο)

Η βεβήλωση του ιερού, οδηγεί τους ανθρώπους απ' το χώρο των συμβόλων κασι των ψευδαισθήσεων, στο χώρο της πραγματικότητας μιάς "άλλης ζωής"

Οι αναρχικοί, που είναι ίσως οι πιό γνήσιοι συνεχιστές του έργου του νεαρού Μαρξ, τόνιζαν μεταξύ άλλων, όχι απλά την ιστορικότητα της κρίσης του ιερού σαν θεσμό, αλλά ώς ένα σημείο ταύτιζαν την ίδια την την ανθρώπινη απελευθέρωση με το ------- της ανδρωπότητας απ' τους θεούς-εξού και το κλασσικό απόφθεγμα του Μπακούνιν - "ακόμα και να υπήρχε θεός θα έπρεπε να τον καταστρέψουμε. Διότι ο Θεός, ιδιαίτερα ο μονοθεϊστικός Θεός της Βίβλου, είναι ένας αφέντης που ζηλεύει την ελευθερία των ανθρώπων". Στην ερμηνεία του Μπακούνιν το δίδαγμα του κεφαλαίου της Βίβλου για την πτώση απ' τον κήπο της ΕΔΕΚ είναι ότι ο άνθρωπος δημιουργήθηκε σαν αυτόνομη οντότητα με την εξέγερση (ανυπακοή στην εντολή να μην φάνε οι πρωτόπλαστοι το μήλο της γνώσης) και τη σκέψη (το αποτέλεσμα του να φάει κανείς το μήλο ήταν να αποκτήσει ελευθερία σκέψης και γνώμης). Άρα, η αντοστροφή του μυθολογικά-θρησκευτικά ιερού, παίρνει στον Μπακο΄θνιν την ολοκληρωμένη της διάσταση - ο διάβολος (ο όφις) και όχι ο θεός απελευθέρωσε τον άνθρωπο.

"... ο διάβολος δεν κοροΐδεψε τον Αδάμ και την Εύα όταν τους υποσχέθηκε γνώση και ελευθερία σαν ανταμοιβή της πράξης της ανυπακοής" (Θεός και Κράτος.

γράμμα στη
Νεσιέ Γιασίν

Ξέρεις, δεν τόξερα ότι στα 14 σου φοβόσουν μη σε σκοτώσουν οι Ελληνοκύπριοι στρατιώτες. Για φαντάσου...

Τότε ξέραμε για τα γκέττο της Αμερικής και τα στρατόπεδα της Ρωσσίας. Και συ, γείτονας, στο ίδιο νησί είμασταν και δεν το σκέφτηκα κάν, ότι οι ήρωές μου ήταν οι φονιάδες των παιδικών σου ονείρων.

Βλέπεις, Νεσιέ, σ' αυτό το νησί έχει γίνει επάγγελμα η κουφαμάρα και η μιζέρια γιατί δεν είναι μόνο η πατρίδα που έχει μοιραστεί στα δύο.

Είναι και ο ίδιος ο άνθρωπος, οι Κυπραίοι, αν θέλεις, με τη φιλοξενία και το ενδιαφέρον για τον γείτονα.

Στο νησί της Αφροδίτης, και ξέρεις, αυτό το kitsch δεν μου πάει, κατατνήσαμε να μετρούμε πτώματα.

Πόσοι νεκροί, πόσοι αγνοούμενοι, πόσοι πρόσφυγες, λες και το δίκαιο, το καλό και το ωραίο μετρούνται με τους φόνους.

Κανένας δεν ντρέπεται.

Ντύνονται τη μιζέρια και οι μεν και οι δε.

Και δώστου να γυρίζουν τις αυλές των αυτοκρατοριών για χαρτάκια συμπαράστασης και επιχορήγησης.

Κανένας δεν ντρέπεται και λειτουργούμε ακόμα σαν γειτόνοι υποτελείς αυτοκρατοριών.

Αν σκοτωνόταν κανένας ξένος πρόξενος θα είχαμε να το λέμε για τρεις γενιές.

Και γω δεν ήξερα ότι φοβόσουν τα ξαδέλφια μου όταν ήταν στρατιώτες.

Τί να σου πω;

Ξεφτίλα είναι. Εδώ κινδυνέψαμε να κάνουμε πόλεμο επειδή ο Τζεγκίς και η Αλέξια ερωτεύτηκαν στην Κύπρο, κατάλαβες;

Ο καθένας κρατάει σφικτά τις στατιστικές της μιζέριας γιατί φοβάται τη σκιά του μου φαίνεται.

Εγώ λέω να κάνουμε κίνημα ιθαγενών ενάντια στους εμπόρους της μιζέριας.

ΠΟΥΛΩΝΤΑΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΑΓΟΝΗ ΓΡΑΜΜΗ

"Και αυτό σημαίνει ξεκάθαρα αποδοχή του σημερινού status quo στην Κύπρο και την επικύρωσή του με την ένωση αυτού του τμήματος που έχει απομείνει με την Ελλάδα, χωρίς διεκδίκηση του υπόλοιπου κομματιού, έτσι ώστε να λήξει η διαμάχη".

Γιώργος Καραμπέλιας
περιοδικό "Ρήξη", αρ. 10

Ανδρέας Παναγιώτου

ΠΑΡΑ ΤΟ ΟΤΙ ο κ. Καραμπελιάς υπήρξε και κατά πάσα πιθανότητα παραμένει, υποστηριχτής της διπλής ένωσης, εντούτοις, αυτή η έστω και θεωρητικά "προδοτική" στάση, δεν τον εμπόδισε να ξεκινήσει την παρουσίασή του για "το οικολογικο-εναλλαχτικό κίνημα και τα προβλήματα του Ελληνισμού" με τη δήλωση - αντιγραφή του Κέννεντυ στο Βερολίνο: "είμαι κι εγώ Κύπριος".

Η παρουσίαση - συζήτηση έγινε στην "Πράσινη Ηχώ" στη Λεμεσό, αφού είχε προηγηθεί και μια ραδιοφωνική εκπομπή με τους Καραμπελιά - Σχίζα, εκπροσώπους των Οικολόγων - Εναλλαχτικών της Ελλάδας και προσκαλεσμένους στην Κύπρο απ' την Οικολογική Κίνηση. Το πλαίσιο της συζήτησης ήταν οι κινήσεις για συσπείρωση των περιβαλλοντιστών της Κύπρου και οι σκέψεις για εκλογικούς συνδυασμούς και παρεμβάσεις. Όπως και σ' οποιοδήποτε άλλο τομέα της Κυπριακής ζωής, η γοητεία της εξουσίας (που πήρε μια κάποια συγκεκριμένη μορφή με την εκλογή μιας εκπροσώπου των Οικολόγων στην Ελληνική Βουλή), φαίνεται να ασκεί μια διεγερτική επίδραση σε εκείνα τα μεσοαστικά μεσο-ηλικιωμένα στρώματα που θα ήθελαν μια εναλλαχτική λύση στην πολιτική των κομμάτων – ή έτσι τουλάχιστον ελπίζεται – και το ακροατήριο στην "Ηχώ" μάλλον επιβεβαίωσε τις προσδοκίες.

Η συζήτηση δεν είχε τα στοιχεία του προσηλυτισμού που είχαν παλιότερες εμφανίσεις του κυρίου Καραμπελιά, όταν κήρυσσε την ένωση σαν τη μόνη επαναστατική λύση. Οι δύο ομιλητές, σχετικά άνετοι στο στυλ, παρουσίασαν την οικολογία και το εναλλαχτικό κίνημα σαν το "νέο" και ταυτόχρονα αναγκαίο βήμα υπέρβασης των σημερινών αδιεξόδων του ανθρώπινου είδους. Για το Γιάννη Σχίζα, αυτή η υπέρβαση ήταν ταυτόσημη και αναγκαία με την επιβίωση των ανθρώπων. Για το Γιώργο Καραμπελιά ήταν σχεδόν η συνέχεια μιας διαλεχτικής πορείας χωρίς τέλος – η επανατοποθέτηση του επαναστατικού ζητήματος σε νέα βάση, πέρα απότους διαχωρισμούς Αριστεράς - Δεξιάς.

"Το ζήτημα δεν είναι πια πώς θα μοιραστεί η πίττα, αλλά πώς θα δημιουργηθεί μια νέα πίττα". Στο οικολογικό επίπεδο σε ερωτήσεις επικεντρώθηκαν με ένα ζήλο που φανέρωνε τη διάσταση απόψεων, στο αν θα έπρεπε οι οικολόγοι της Κύπρου να προχωρήσουν στη συγκρότηση κόμματος. Η κραυγή, λοιπόν, των φτωχών ιθαγενών της άγονης γραμμής προς τους πολυταξιδεμένους επιβάτες του τρένου απ' τη μητρόπολη: πως το κάνατε; τί να κάνουμε; μπορεί να γίνει; Κατά διαστήματα ακούγονταν και μερικές φωνές μαρξιστών για την προτεραιότητα της αντίφασης εργασία - κεφάλαιο απέναντι στην οικολογία, την αντίφαση ατόμου - κοινωνίας, γυναίκας - πατριαρχικής κοινωνίας, διευθυνόντων - διευθυνομένων κ.λπ., **που σύμφωνα με τον κύριο Καραμπελιά αποτελούν τους άξονες της ανάλυσης των Ελλήνων Οικολόγων - Εναλλαχτικών. Φωνές διστακτικές και συμφιλιωτικές κάτω από το βάρος της κατάρρευσης του τείχους του Βερολίνου και της κρίσης στο ΑΚΕΛ.**

Στο εθνικό επίπεδο η συζήτηση υποτονοούσε. Ρωτήθηκαν φυσικά οι εξοχώτατοι των Αθηνών "τι να κάνουμε;" και σε μια αμίμητη στιγμή ελληνικής ερμηνείας της φιλοσοφίας της "μηβιας" ο κ. Σχίζας δήλωσε: "Οι Οικολόγοι υποστηρίζουν την αρχή τής μη βίας. Αλλά υποστηρίζουμε και την αρχή της αυτοάμυνας", που σήμαινε: "Αν χρειαστεί πόλεμο θα κάνουμε και πόλεμο". Ακολούθησαν και μερικές αποχωρήσεις αγανακτισμένων "οι οικολόγοι του πολέμου μας έλειπαν τώρα".

Το κέντρο βάρους όμως της εθνικής διάστασης το ανέπτυξε ο κύριος Καραμπελιάς έμμεσα. Ταύτισε το ελληνικό εναλλαχτικό κίνημα με την αναζήτηση της νεοελληνικής ταυτότητας – την ανάγκη να αρχίσει η Ελλάδα να δημιουργεί αντί απλά να εισάγει ιδέες. Ζούμε ήδη στη μετα-βιομηχανική κοινωνία της σε λίγο ενωμένης Ευρώπης όπου η πληροφορία είναι το κύριο καταναλωτικό αγαθό. Από εθνική σκοπιά, λοιπόν, η θέση του κ. Καραμπελιά δε διαφέρει και πολύ απ' τις παλιές μαρξιστικές - μαοϊκές του απόψεις γα αυτοδύναμη ανάπτυξη του ελληνικού κράτους. Απλά, τώρα, αντί εργοστάσια χάλυβα χρειάζονται παραγωγικές μονάδες γνώσης. Και η Κύπρος; Η Κύπρος που ο κ. Καραμπελιάς ανάφερε παλιότερα σαν παράδειγμα προς αποφυγή (εξοργιζόταν τότε με την "κυπριοποίηση της Ελλάδας") τί ρόλο θα μπορούσε να παίξει; Έλα ντε. Το μαοϊκό - ενωτικό ρεύμα του οποίου ο Καραμπελιάς μαζί με τον ιστορικό Νίκο Ψυρούκη αποτελούν τους κορυφαίους διανοούμενους, έβλεπε την Κύπρο και το εθνικό

της πρόβλημα, σαν καταλύτη των εξελίξεων στον ελληνικό χώρο. Σαν ένα αντικείμενο το οποίο εμπεριείχε τις αντιφάσεις του ελληνισμού σαν έθνος και το οποίο μπορούσε να λειτουργήσει σαν καταλύτης εξελίξεων. Παλιά η άποψη ήταν ότι στην Κύπρο η ελληνική αστική τάξη απέδειξε την ανικανότητά της να αναλάβει η ηγεσία της ιστορικής διαδικασίας της εθνικής ολοκήρωσης, και κατά συνέπεια απέδειχνε την αναγκαιότητα να αναλάβει η εργατική τάξη τον ηγεμονικό ρόλο στην ελληνική κοινωνία. Τώρα όμως που ο κύριος Καραμπελιάς έχει εγκαταλείψει τη Μαρξιστική - ταξική ανάλυση, για χάριν του πανανθρώπινα "πλειοψηφικού" λόγου της Οικολογίας και των μεταβιομηχανικών προοπτικών, η Κύπρος φαίνεται να αποκτά σημασία σαν πολιτιστικό κεφάλαιο. Άνκαι ο κ. Καραμπελιάς δεν το διευκρίνησε, θα ανέμενε κανείς ότι ελπίζει (απ' τον αυτάρεσκο τρόπο που αναφερόταν στα "δυο ελληνικά κράτη") σε ένα προσδιορισμό της νεοελληνικής ταυτότητας χρησιμοποιώντας την Κύπρο σαν πόλο συσπείρωσης του Ελληνισμού.

Η Κύπρος, λοιπόν, δεν θα πάψει ποτέ να είναι "αντικείμενο" για τους διανοούμενους των Αθηών – παλιά ήταν ένα κομματάκι στο χάρτη της "μεγάλης Ελλάδας", τώρα είναι η δικαιολογία - καταλύτης για την αφύπνιση του πανελλήνιου στα προβλήματα ταυτότητας. Είναι σ' αυτά τα πλαίσια που εντάσσεται και ο διπλός λόγος και η διπλωματία του Καραμπελιά και των εδώ φανερών ή κρυφών αριστερίζοντων ενωτικών. Στην Ευρώπη και εν μέρει στην Ελλάδα (σαν επαρχία της Ευρώπης) υποστηρίζουν τα ελευθεριακά εναλλαχτικά κινήματα των οποίων η κύρια βάση είναι αντιεξουσιαστική νεολαία, τα νεοαριστερά ρεύματα που χαρακτηρίζονται από ένα έντονο αντι-εθνικισμό και τα κινήματα βάσης για άμεση δημοκρατία και πολιτιστικό πλουραλισμό. Στην Κύπρο (την επαρχία της επαρχίας) αντίθετα υποστηρίζουν την εθνική άμυνα, τη στράτευση και την ομοιογενοποίση της κοινωνίας απέναντι στον "Αττίλα" (βλ. "Επίκαιρη"). Στο Βερολίνο, το Παρίσι και την Αθήνα, δηλαδή, σερβίρεται οικολογία και αντιεξουσία και στην Κύπρο "εθνικός κίνδυνος". Ίσως το πιο ενοχλητικό (πέρα απ' την καλαμαρίστικη υπεροψία) είναι η εσκεμμένη παραπλάνηση. Οι δύο ομιλητές προσκλήθηκαν και παρουσιάστηκαν σαν εκπρόσωποι των Ελλήνων οικολόγων ενώ στην ουσία εκπροσωπούν τις απόψεις των ίδιων και της ομαδούλας της Ρήξης – το προσωπικό φέουδο του κυρίου Καραμπελιά. Μια απαραίτητη ευθιξία θα έπρεπε να υπάρχει, αν όχι απ΄ τους καλεσμένους τουλάχιστον από τους διοργανωτές. Να πληροφορήσουν, δηλαδή, το κοινό ότι οι εκφραζόμενες απόψεις είναι μιας ομάδας και ότι το ελληνικό εναλλαχτικό κίνημα περιλαμβάνει έντονες αντιεθνικιστικές τάσεις όπως το αντιμιλιταριστικό κίνημα και τους αντιρρησίες συνήδεισης. Κάτι τέτοιο είναι φυσικά ταμπού στην Κύπρο. Ούτε λέγεται ούτε συζητήται. Και όμως, ακόμα και στην Κύπρο υπήρξε ένας αρνητής στράτευσης, ο Γιάννης Πάρπας, ο οποίος συγκέντρωσε διεθνή συμπαράσταση τόσο από πράσινα / οικολογικά κινήματα της Ευρώπης όσο και από διεθνείς οργανισμούς όπως η Διεθνής Αμνηστία. Η σιγή γύρω απ' αυτό το θέμα είτε συμφωνεί, είτε διαφωνεί κανείς με τη στάση του Γιάννη Πάρπα, έχει τις διαστάσεις ενός σκανδάλου που καλύπτεται από το κλασικό κυπριακό σύνδρομο της αυτολογοκρισίας.

Και όμως η στάση του Γιάννη Πάρπα και των Ελλήνων αντιρρησιών συνείδησης θέτει ζητήματα που θα έπρεπε να αντιμετωπιστούν σαν πρωταρχικά – αν η οικολογική αρχή του σεβασμού της αυτονομίας του ατόμου και της μη-βιας σαν μέσο λύσης διαφόρων γίνουν δεκτά. Η τάση για αναστολή αρχών και αναβολή της υποστήριξης ωρισμένων δικαιωμάτων, θα έπρεπε να θυμίζει στους εξ Αθηνών μεταμαρξιστές διανοούμενους κάτι παλιές νοοτροπίες που υποτίθεται ότι το σοκ της Ανατολικής Ευρώπης τους έκανε να ξεχάσουν. Γιατί και εκεί δεν είχαμε την ίδια δικαιολογία για την αναστολή των ανθρώπινων δικαιωμάτων; Κινδύνευε, λέει, ο σοσιαλισμός. Τώρα κινδυνεύει το έθνος οπότε άσε και την οικολογία και την εναλλαχτική σκέψη και μπρος στη γαλανόλευκη. Μερικά μυαλά δεν αλλάζουν ποτέ φαίνεται.

Το νέο αδυνατεί να εισχωρήσει στην παχυσαρκία του παλιού. Ιδίως άμα προσφέρεται ένας τόπος άδολος και γνήσια φολκλορικά ιθαγενής (για τα μάτια του μητροπολιτικού διανοούμενου) όπως η Κύπρος.

Οι βασικές αρχές της οικολογικής σκέψης ξεκινούν απ' την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των μειοψηφιών στο πλαίσιο ενός πολιτιστικού πλουραλισμού που αντιστέκεται ενεργά στην ισοπεδωτική ομοιογένεια του έθνους - κράτους. Οι Γερμανοί Πράσινοι λ.χ. εξακολουθούν ακόμα να αντιστέκονται στην ιδέα της μεγάλης Γερμανίας. Ο κ. Καραμπελιάς αντίθετα στην "Ηχώ" αναφέρθηκε με θλίψη στον "περιορισμό της Ελλάδας στα σημερινά της σύνορα". Η αρχή της υπεράσπισης των μειοψηφιών, της αποκέντρωσης, του πολιτιστικού πλουραλισμού, αν εφαρμόζονταν στην Κύπρο μάλλον θα έπρεπε να περάσουν απ' τη συζήτηση τα γεγονότα του '64 και του '67, η ανάγκη αντίστασης στις ολοκληρωτικές ιδεολογίες του ελληνισμού και του τουρκισμού και στην επανερμηνεία της κυπριακής ιστορίας σαν ενός μωσαϊκού κουλτούρων αντί της μονοδιάστατης δήθεν πορείας του Ελληνισμού απ' την αρχαιότητα ως τα σήμερα.

Σε κάποιο άλλο στάδιο ίσως να πρέπει να συζητηθούν και αυτά. Γιατί οικολογία δε σημαίνει απλώς να αγαπάς το πράσινο και τη φύση. Είναι και μια κοινωνική πρακτική που βγαίνει απ' τις εμπειρίες των επαναστατικών - εναλλαχτικών κινημάτων τα τελευταία 20 χρόνια. Και αν οι συζητήσεις για συγκρότηση ενός κυπριακού οικολογικού κινήματος είναι κάτι περισσότερο από προσπάθειες συγκρότησης ενός ακόμα "κόμματος των Φιλελευθέρων" για καλοπροαίρετους μεσοαστούς, τότε θα πρέπει μάλλον οι Κύπριοι οικολόγοι να ασχοληθούν με την ευρύτητα της οικολογικής σκέψης και τα έστω και σποραδικά στοιχεία πρακτικής εδώ πέρα. Ίσως πιο βασικά θα πρέπει να πάψουν να νιώθουν σαν κομπλεξικοί ιθαγενείς μπροστά στη σοφία της μητρόπολης. Αν όχι τίποτα άλλο δηλαδή η οικολογία δικαιώνει τους ιθαγενείς ενάντια στους σοφούς καλαμαράδες. Και οι έμποροι ιδεών σαν τον κύριο Καραμπελιά δεν είναι απλά προβληματικοί γιατί επιδιώκουν την πολιτική υπεραξία – σαν έμποροι δεν πολυκαταλαβαίνουν καν το προϊόν που πουλούν. Τους δημιουργούς να ρωτάτε, όχι τους εισαγωγείς. Και οι καλύτεροι ειδικοί θα είναι οι εαυτοί σας όταν και αν δημιουργήσουν. ●

Ξεθάβοντας απ' το κουτί των αναμνήσεων

χριστος πελεκανος

Η γιαγιά η Σερφόνα μας έλεγε να προσέχουμε από τους Τούρκους και να μην τρώμε ποτέ από το φαΐ τους. Τους ονόμαζε "σκύλλους" και έλεγε ότι ήθελαν να πάρουν το μισό από το μάλι μας. Εγώ δεν ήξερα τι πράμα είναι αυτό το μάλι και με τη φαντασία μου το έπλαθα κάτι σαν πολύτιμο πάπλωμα που ήταν κρυμμένο μέσα στη ντουλάπα. Οι Τούρκοι θα έμπαιναν μέσα και μ' ένα ψαλίδι θα το μοίραζαν στα δύο. Φεύγοντας θάπαιρναν το ένα κομμάτι.

Εγώ τ' άκουγα αυτά αλλά δεν πολυσκοτιζόμουν. Κάθε μέρα συνέχιζα το παιχνίδι με τον Αλή τον γυιό του Μουσταφά. 'Ημασταν κι' οι δύο συνομήλικοι, τεσσάρων χρόνων τότε.

Ο Μουσταφάς είχε ένα λεωφορείο και κάθε μέρα έκανε τη διαδρομή για τη Λευκωσία και πάλι πίσω. Είχε επίσης δυο-τρεις κόρες πιο μεγάλες από μένα. Κάθε απόγευμα παίζανε με τη μπάλα πετώντας την στον τοίχο αφού πρώτα σήκωναν το ένα πόδι και την περνούσαν από κάτω. Δε θυμάμαι το όνομα της γυναίκας του Μουσταφά. Το σπίτι του Μουσταφά ήταν ακριβώς απέναντι από το δικό μας. Δίπλα από αυτό έμεναν ο Τοβρούτης που ήταν και μουχτάρης των Τούρκων μαζί με την Παχιρέ τη γυναίκα του. Επειδή ήταν πολύ χοντρή η μάνα μου την έλεγε Παχιρέκκα. Δεν είχαν αξιωθεί από τον Αλλάχ να κάνουν παιδιά. Αυτό είχε αφήσει μια αίσθηση πίκρας στην Παχιρέ η οποία φαινόταν καθαρά στο πρόσωπο της. (Πολλοί νομίζουν ότι τα παιδιά δεν καταλαβαίνουν).

Μια φορά μπήκα στο σπίτι του Μουσταφά ψάχνοντας τον Αλή. Η γυναίκα του ήταν έτοιμη να κόψει ένα καρπούζι. Μόλις το έκοψε μου πρόσφερε λίγο και εγώ το έφαγα αφού σκέφτηκα ότι ήταν αδύνατο να το έχουν δηλητηριάσει. 'Αλλη φορά μπήκα μέσα την ώρα του φαγητού. Θυμάμαι ότι έτρωγαν χωρίς πηρούνια. Μου πρότειναν να φάω και δέχτηκα. Η νοικοκυρά σηκώθηκε και μούφερε πιάτο και πηρούνι. 'Ετσι τους συντρόφεψα στο μεσημεριανό. Ευτυχώς που στις δύο αυτές φορές δεν έτυχε να με δει η γιαγιά γιατί έλειπε.

Ο καιρός γύρναγε γοργά και μας έφερε το φθινόπωρο και μετά το χειμώνα. Οι δουλειές στα χωράφια συνεχίζονταν όπως και τώρα. Το Ακάκι έχει πολλή γη και αρκετά γόνιμη. Οι εξτρεμιστές των δύο κοινοτήτων ετοίμαζαν τα κατορθώματτα τους.

Ο Τοβρούτης με αγάπαγε πολύ. Λίγες μέρες πριν από τις ταραχές έλεγε στη μάνα μου ότι με λυπόταν. Φαίνεται ότι σαν μουχτάρης ήξερε τι θα γίνει.

Μια μέρα ήρθαν αστυνομικοί στο σπίτι μας φορτωμένοι κυνηγετικά όπλα. 'Εκαναν πολλές διαδρομές και στο τέλος είχαμε ενώσει δύο τραπέζια για να τους χωρέσουν. Αυτό έγινε γιατί ο πατέρας μου είχε πολλές φιλίες με αστυνομικούς. Τότε ήτανε ράφτης και όταν πήγαινα στο μαγαζί του υπήρχαν σχεδόν πάντα αστυνομικοί. Αργότερα ερχόντουσαν και Δανοί στρατιώτες του Ο.Η.Ε.

Αφού μάζεψαν όλα τα κυνηγετικά οι αστυνομικοί τα ξαναμοίρασαν σε όσους μπορούσαν να τα χειριστούν. Θυμάμαι ακόμα το πατέρα να βγάζει σκοπιά στην γωνία του δρόμου. Εγώ έμαθα ότι είχαν ξεσηκωθεί οι Τούρκοι για να μας σφάξουν όταν θα είμασταν στην εκκλησία για τα Χριστούγεννα.

Επίσης ότι ο σκοπός τους προδόθηκε και ότι αλλού είχαν ήδη γίνει μάχες. Στο χωριό μας δεν είχε γίνει καμμιά μάχη. Οι Τούρκοι ήταν λιγότεροι από εμάς και εξάλλου ήταν ήσυχοι.

Τη μέρα δουλεύανε και το βράδυ κλειvόντουσαν μέσα. Οι δικοί μας φύλαγαν απ' έξω.

Μετά μάθαμε ότι θα έπρεπε να φύγουν. Ο Τοβρούτης δεν ήθελε να φύγει επειδή είχε αρκετή περιουσία. Ερχόντουσαν απεσταλμένοι του Νεκτάς και προσπαθούσν να τον πείσουν, όπως και τους άλλους. Τους έλεγαν ότι θα έμεναν δυο-τρεις μέρες στη Λευκωσία για να δημιουργηθεί διεθνής σάλος και μετά θα γύριζαν πίσω. Ο Τοβρούτης όμως ήταν ανένδοτος. 'Εφυγε μόνο όταν τον απείλησαν με εκτέλεση και με τους τελευταίους. Θυμάμαι ακόμη που μας αποχαιρέτησε με δάκρυα στα μάτια. Μάλιστα εμπιστεύτηκε στον πατέρα μου ένα κουτί με εργαλεία του τρακτέρ. Ο Μουσταφάς έφυγε την ίδια μέρα μαζί με το Τοβρούτη.

Μας άφησε το κλειδί του σπιτιού για να ποτίζουμε τα ζωντανά.

Δε θυμάμαι τι ώρα ητανε όταν φεύγανε.

Μόλις σουρούπωσε ακούστηκε φασαρία έξω από τη πόρτα μας. Κοίταξα με τρόπο και είδα πολύ κόσμο χωριανούς να προσπαθεί να σπάσει την πόρτα του Μουσταφά. Δεν μπορούσαν να το κάνουν και σκέφτηκαν ότι κάποιος θα είχε το κλειδί και αυτός ο κάποιος σίγουρα θα ήταν ο πατέρας μου. 'Ετσι κάποιοι κτύπησαν τη πόρτα μας και ζήτησαν το κλειδί. Ο πατέρας αρνήθηκε δυο-τρεις φορές να τους το δώσει αλλά τελικά το παράδωσε αφού απειλήθηκε η ζωή του. Εγώ στάθηκα στη λίγο ανοιχτή πόρτα μας και κοίταζα. Μόλις άνοιξε η πόρτα του Μουσταφά η φρενιασμένος όχλος όρμησε μέσα σαν καταιγίδα. 'Αρπαξε ο καθένας ότι έβρισκε μπροστά του και έφευγε τρέχοντας για το σπίτι του. Σε μισή ώρα τόλμησα να μπω στο λεηλατημένο σπίτι. 'Ελειπαν τα πάντα, ακόμη και τα παραθυρόφυλλα.

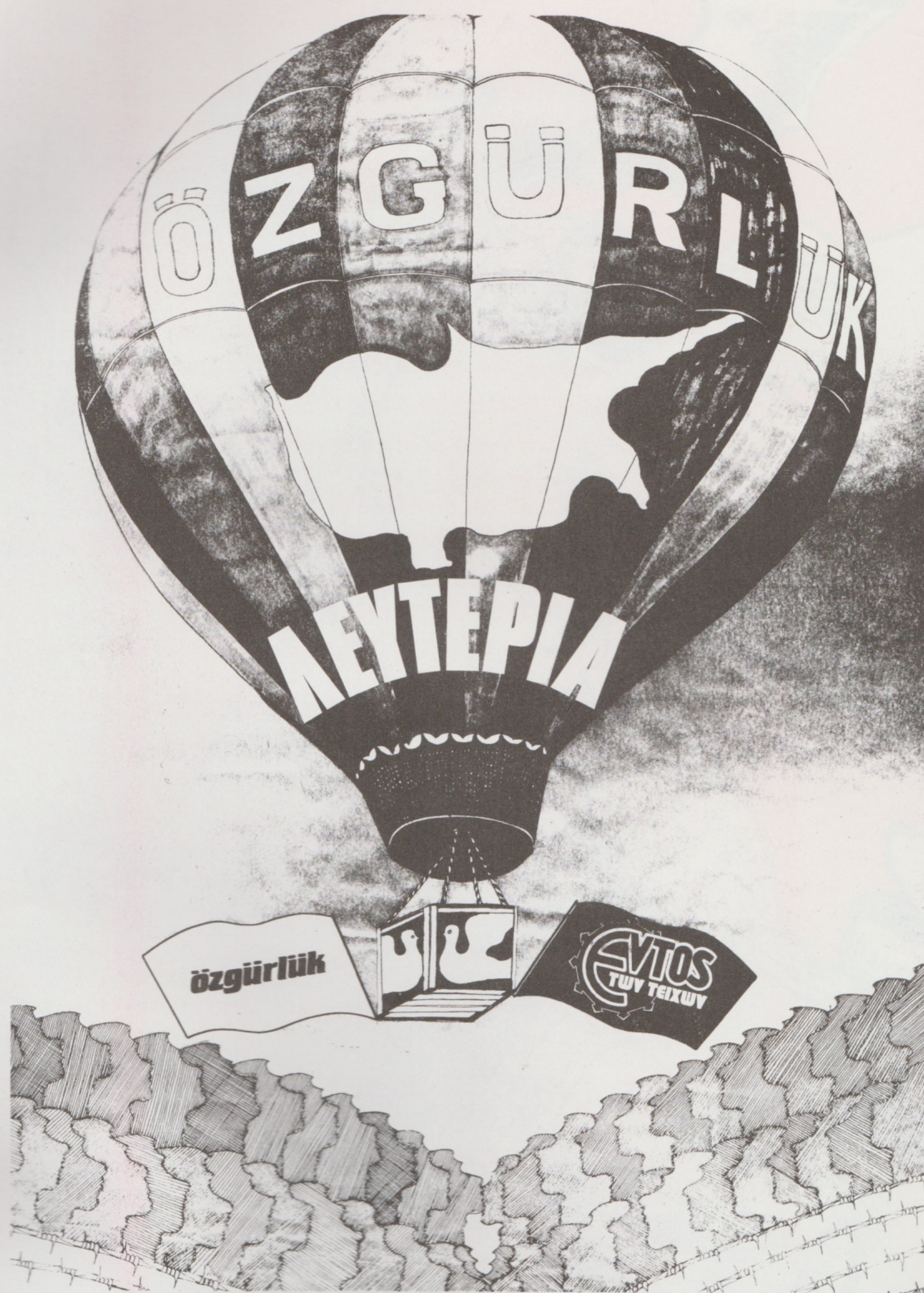
Μπήκα στο αχούρι. Είχαν μείνει δυο-τρεις που γέμιζαν τα τσουβάλια τους με άχυρο απο βίκο. Αυτοί ήταν και οι τελευταίοι. Μόλις μάζεψαν το τελευταίο άχυρο φορτώθηκαν τα τσουβάλια στις πλάτες κι' έκοψαν λάσπη. Βγήκα από κει και μπήκα δίπλα στο σπίτι του Τοβρούτη. Κι' εδώ τα ίδια. Ο Τοβρούτης είχε πολλά περιστέρια ήμερα. Θυμάμαι ότι μπορούσες να τα πάρεις στα χέρια σου και να παίξεις μαζί τους. Κρίμα, έλειπαν και τα περιστέρια. Μέχρι και οι γλάστρες είχαν εξαφανιστεί. 'Εφυγα και από κει και πήγα για ύπνο με πολλές απορίες στο μυαλό μου που άργησαν πολύ να λυθούν.

'Οταν ησύχασαν οι ταραχές και οι μαχες, άρχισαν να καταφθάνουν οι Τουρκοκύπριοι χωριανοί μας.

Δεν επέστρεψαν για εγκατάσταση. 'Εκαναν μια επίσκεψη στο χωριό και μετά γύρναγαν στη Λευκωσία.

Θυμάμαι το Τοβρούτη όταν ερχόταν να δει το σπίτι του. 'Εμενε μέσα μόνο δυο-τρία λεπτά κι' έβγαινε πάντα με βουρκωμένα μάτια.

Μερικά χρόνια μετά το 1974 μάθαμε ότι πέθανε. ●

Η αφίσα τυπώθηκε πέρσι από το "Εντός των τειχών" και την "Ozgurluk". Οταν τοιχοκολλήθηκε στα κετεχόμενα προκάλεσε αρκετό σάλο, συλλήψεις, έρευνες κ.λ.π. Την ίδια εποχή το "Εντός" μπήκε στην "προβληματική" του φάση και έστι η αφίσα δεν τοιχοκολλήθηκε στην πλευρά μας. Την φυλάγαμε για κάποια άλλη ευκαιρία. Εδώ απλά αναφέρουμε την ύπαρξή της.

Εγώ
TURBO
ΚΟΝΣΕΡΒΑ
ΜΠΥΡΑ
ΚΟΝΣΕΡΒΑ